

ÁRSSKÝRSLA STÍGAMÓTA 2016

**STYTTUM
SVARTNÆTTIÐ!**

Laugavegi 170
105 Reykjavík

Símar: 562 68 68
800 68 68

stigamot@stigamot.is
stigamot.is

Ritsjórn:

Tölfræðivinnsla og texti í tölfræðihluta:
Anna Þóra Kristinsdóttir, sálfræðingur

Textahluti: Guðrún Jónsdóttir, talskona Stígamóta

Hönnun kápu: Pipar\TBWA
Prentun: Guðjón Ó Vistvæna prentsmiðjan

Um ársskýrslur Stígamóta

Í þessari ársskýrslu segir frá 27. starfsári Stígamóta. Gerð er grein fyrir sjálfshjálparstarfinu, hugmyndafræðinni að baki starfinu og pólitískri samfélagsvinnu. Síðast en ekki síst eru teknar saman tölulegar upplýsingar ársins. Grunninn að skipulagðri gagnasöfnun lagði dr. Guðrún Jónsdóttir stofnandi Stígamóta. Þau tölulegu gögn sem safnað hefur verið, hafa reynst mikilvæg hjálpartæki við að greina umfang, eðli og afleiðingar kynbundins ofbeldis. Um textahlutann sá Guðrún Jónsdóttir talskona Stígamóta, en fleira starfsfólk skrifaði um einstaka þætti í starfinu. Um tölulega samantekt sá Anna Þóra Kristinsdóttir. Í gögnin hefur verið vitnað í mörgum þingmálum, fjölda skólaritgerða á öllum skólastigum, í blaðagreinum og fjölmiðlaumfjöllun auk þess sem þau eru okkur starfsfólki Stígamóta leiðarljós við forgangsöðun pólitískra verkefna.

STOFNUN OG HUGMYNDAFRÆÐILEGUR GRUNNUR AÐ STARFI STÍGAMÓTA

Efnisyfirlit

Stofnun og hugmyndafræði	3
Innra starfið	4
Sjálfsþjálfarstarfið	7
Fræðsla og þjónusta við fatlað fólk	9
Karlar og kynferðisofbeldi	10
Pólitískt samfélagsstarf	11
Alþjóðastarf	18
Tölulegar upplýsingar	21
Frekari upplýsingar um félagslegar aðstæður	27
Um ofbeldisverkin	31
Kærð mál	45
Fordómar og staðalímyndir	46
Tölulegar upplýsingar um ofbeldismenn	51
Aðstandendur	53

Hinn 8. mars árið 1989 á Alþjóðlegum baráttudegi kvenna ákváðu íslenskar konur frá fjölda kvennasamtaka og félaga að helga daginn baráttunni gegn kynferðisofbeldi á Íslandi. Sjaldan hefur myndast eins víðtæk samstaða um nokkurt mál meðal íslenskra kvenna. Forsaga þessarar samstöðu gegn kynferðisofbeldi var nokkurra ára starf ýmissa sjálfbóðaliðahópa kvenna að þessum málum og höfðu þær forgöngu að ofangreindu samstarfi. Þessir hópar voru: Barnahópur Kvennaathvarfsins, Ráðgjafarhópur um nauðgunarmál, Kvennaráðgjöfin og Vinnuhópur gegn sífjaspellum. Hóparnir kynntu starfsemi sína á fjölmönnum baráttufundi sem haldinn var í Hlaðvarpanum 8. mars 1989. Á fundinum var ákveðið að stofna Samtök kvenna gegn kynferðisofbeldi.

Af áralöngu starfi sjálfbóðaliðahópanna, sem minnst var á að ofan, var ljóst að spurningin var ekki hvort þörf væri fyrir frekari þjónustu, heldur hvernig væri best hægt að mæta henni. Fyrsta verkefni samtakanna var því að koma á ráðgjafar- og upplýsingamiðstöð fyrir konur og börn sem höfðu verið beitt kynferðisofbeldi og byggja starfið á starfsreynslu og hugmyndafræði ofangreindra sjálfbóðaliðahópa. Í kjölfarið var farið fram á styrk frá ríkinu og fékkst fjárveiting til starfsins í fjárlögum ársins 1990. Stígamót, staðurinn þar sem stígar mætast og þaðan sem leiðirnar geta verið margar, hóf síðan starfsemi sína 8. mars 1990.

Á enga er hallað þó tekið sé fram að dr. Guðrún Jónsdóttir félagsráðgjafi hin eldri sé heilinn á bak við tilurð Stígamóta. Hún hafði þekkinguna, eldmóðinn, hugmyndirnar og kraftinn til þess að hrífa með sér alla kvennahreyfinguna og skapa það einstaka úrræði sem Stígamót hafa orðið.

Nokkrar kenningar eru til um orsakir kynferðisofbeldis. Þær má flokka í þrjá aðalflokka. Fyrst er að nefna sálfræðilegar kenningar þar sem gert er ráð fyrir að skýringa sé að leita hjá einstaklingnum, bæði þeim sem beittur er ofbeldinu og þeim sem fremur það. Í öðru lagi eru fjölskyldukerfiskenningar. Í þeim kenningum er skýringa leitað í samskiptum fjölskyldunnar, allir fjölskyldumeðlimir eru ábyrgir fyrir ofbeldinu. Loks er að geta kynjafræðilegra kenninga um kynferðisofbeldi. Í þeim kenningum er skýringanna fyrst og fremst leitað í samfélagsgerðinni, þ.e. í valda- og stöðumismun. Karlar eru oftar en ekki í valdastöðu gagnvart konum og börnum, ófatlaðir í valdastöðu gagnvart fötluðum, innlendir gagnvart fólki af erlendum uppruna o.s.frv.

Inngangurinn að Stígamótum, Laugavegi 170.

Frá upphafi vega hefur starfið á Stígamótum byggst á hugmyndum kynjafræðinnar um kynferðisofbeldi. Þær kenningar falla best að reynslu þeirra sem beitt hafa verið kynferðisofbeldi og skýra jafnframt þá staðreynd að það eru, samkvæmt okkar tölum, í miklum mæli karlar sem beita konur og börn kynferðisofbeldi. Samkvæmt þessum hugmyndum er kynferðisofbeldi ógnvænlegasta form kynjasamskipta.

Við lítum því svo á að þeir sem beita ofbeldinu noti það sem stjórnæki til þess að ná valdi yfir fórnarlambi sínu. Sú kynferðislega fullnægja sem ofbeldismenn kunna að njóta er nokkurs konar hliðarbúgrein, markmiðið er að litillækka, ráða yfir og hafa taumhald og vald yfir þeirri manneskju sem beitt er ofbeldinu. Áhrif og afleiðingar kynferðisofbeldis eru ekki aðeins tengdar þeim sem því eru beitt. Vitundin um þetta form ofbeldis hefur áhrif á upplifun allra kvenna á því hvað það er að vera kona og tilvist þess takmarkar einnig frelsi kvenna.

INNRA STARFIÐ

Hugmyndafræðin að baki sjálfshjálparstarfinu

Kynjafræðilegar kenningar um kynferðisofbeldi skýra ekki aðeins orsakir þessa ofbeldis, þær marka einnig viðhorf og grunngildi í starfi með þeim sem því hafa verið beitt hvort heldur er í einstaklingsstarfi eða hópum. Femínísk viðhorf fela í sér þau megin gildi að líta ekki á þau sem beitt hafa verið kynferðisofbeldi sem varnarlaus fórnarlömb eða sjúka einstaklinga heldur einstaklinga sem hafa lifað af ógnandi ofbeldi og búa þess vegna yfir miklum styrk. Jafnframt lítum við svo á að viðbrögð einstaklinga við kynferðisofbeldi og afleiðingar þess á líf þeirra séu eðlileg viðbrögð við óeðlilegum aðstæðum. Vinnan á Stígamótum felst því í að gera einstaklinga meðvitaða um eigin styrk, aðstoða þá við að nota hann til að breyta eigin lífi og að sjá ofbeldið í félagslegu samhengi en ekki sem persónulega vankanta. Jafnframt lítum við svo á að það fólk sem leitar sér hjálpar hjá Stígamótum séu „sérfræðingarnir“. Það er að segja; enginn þekkir betur afleiðingar kynferðisofbeldis en þau sem því hafa verið beitt. Við leitumst því við að skapa jafnræðistengsl og nánd milli starfsfólks og þeirra sem leita aðstoðar. Leitast er við að endurspegla þessar hugmyndir í öllu starfi Stígamóta, hvort heldur um er að ræða einstaklingsmiðaða ráðgjöf eða hópastarf.

Skipulag, starfshópur og leiðbeinendur

Stígamót eru óformleg grasrótahræfing og starfshættir markast af því. Áhersla er lögð á að starfsemi Stígamóta byggist á reynslu þeirra sem þangað leita, jafnframt er sóst eftir að starfsfólk hafi sem besta menntun til þess að sinna starfi sínu. Allt starfsfólk Stígamóta hefur háskólamenntun sem nýtist starfseminni vel. Ábyrgð á daglegu starfi deilir starfshópurinn jafnt en þó hefur verkaskipting aukist á síðustu árum.

Starfsfólk á árinu voru þau Anna Bentína Hermansen kynjafræðingur sem jafnframt sér um ráðgjöf á Austurlandi og var öflug í fjáröflunarstarfinu, Anna Þóra Kristinsdóttir sálfræðingur sem jafnframt heldur utan um tölfræðiúrvinnslu og leiðir Svanahópana, Björg G. Gísladóttir rithöfundur og bókmenntafræðingur sem megnið af árinu var gjaldkeri með meiru og sat í framkvæmda-

Dóra lauk starfsferli sínum á Stígamótum á árinu.

hópi, Erla Björg Kristjánsdóttir félagsráðgjafi sem m.a. tók við ráðgjöf, starfrækslu sjálfshjálparhópa og ábyrgð á vinnu með fötludum, Guðrún Jónsdóttir félagsráðgjafi og talskona Stígamóta, sem m.a. hélt utan um alþjóðastarfið og pólitíska vinnu, Halldóra Halldórsdóttir myndmeðferðarfræðingur og gjaldkeri Stígamóta, Helga Baldvins- og Bjargardóttir lögfræðingur og þroskajálfi

sem sinnti fræðslu um málefni fatlaðra og þjónustu við fatlaða einstaklinga, Hjálmar Gunnar Sigmarsson kynjafræðingur sem hefur það hlutverk að annast fræðslu um karla og kynferðisofbeldi og sinna ráðgjöf, Karen Linda Eiríksdóttir fjölskyldumeðferðarfræðingur kom tilbaka frá Ameríku í júlí og heldur m.a. utan um starfið á Vestfjörðum, Steinunn Gyðu- og Guðjónsdóttir mannfræðingur með sérfræðiþekkingu í alþjóðasamskiptum, en hún var ráðin til þess að sinna fjáröflun og taka þátt í pólitísku fræðslustarfi, Þóra Björt Sveinsdóttir náms- og starfsráðgjafi sem m.a. hefur leitt marga sjálfshjálparhópa og sinnt fræðslu og Þórunn Þórarinsdóttir kennari sem jafnframt hélt utan um hópastarfið og gegndi ótal öðrum hlutverkum.

Barneignir settu svip sinn á starfsemi ársins ásamt endurkomu starfsskvenna sem höfðu horfið um stund. Þær Steinunn og Þóra Björt fóru í barneignarfrí á vormánuðum og Helga kom til starfa úr barneignarfríi um miðjan janúar og hætti síðan störfum í lok október. Halldóra sem hefur unnið hjá Stígamótum lengst allra eða frá árinu 1995, fór á eftirlaun, en hún sá líka um myndmeðferðarvinnu í flestum þeim sjálfshjálparhópum sem starfræktir voru í hennar vinnutíð. Henni ber að þakka mikilsvert vinnuframlag í gegnum langa starfsævi.

Erla sem hafði verið í löngu leyfi frá vinnu, kom til baka í október. Hún ber nú ábyrgð á starfi með fötlðuðum fólki og mun sinna ráðgjöf á Vesturlandi árið 2017. Karen bættist í hópinn á sumarmánuðum og hóf fljótlega ráðgjöf á Ísafirði. Það tekur nokkuð langan tíma að komast inn í fjölbætt og flókin störf á Stígamótum og það er því sérlega dýrmætt að allur hópurinn hefur langa reynslu, engin skemur en þrjú ár.

Hópurinn nýtur handleiðslu Sæunnar Kjartansdóttur sálgreinis. Auk handleiðslu hennar á starfshópurinn kost á einkahandleiðslu hjá handleiðara að eigin vali. Fleiri komu þó að starfi Stígamóta en fastráðið starfsfólk.

Um bókhald ársins sá Guðrún I. Bjarnadóttir. Fjáröflun í gegnum úthringingar og götukyningar fór fram fyrri hluta ársins og stýrði Steinunn Gyðu- og Guðjónsdóttir því starfi að mestu en í nokkrar vikur sá Uglya Stefania Kristjónsdóttir Jónsdóttir um þá vinnu. Nokkrir aðilar komu að þrífum á húsnæðinu. Um tölvumál Stígamóta sér Sigurbrandur Dagbjartsson. Leiðbeinendur og aðstoðarleiðbeinendur lögðu fram mikilvægt vinnuframlag á árinu.

Starfsmannamál

Með starfsmannamál fer talskona Stígamóta. Starfsmannaráð er kallað til eftir þörfum til þess að sinna starfsmannamálum þegar þurfa þykir. Það er skipað af talskonu Stígamóta, trúnaðarkonu starfshóps sem á árinu var Þórunn Þórarinsdóttir og fulltrúa framkvæmdahóps sem var Margrét Steinarsdóttir. Á árinu fékk allt starfsfólk Stígamóta starfsmannaviðtöl um eigin störf og vinnuna á Stígamótum.

Framkvæmdahópur

Sérstakur framkvæmdahópur er skipaður fulltrúum leiðbeinenda í sjálfshjálparhópunum, ásamt fulltrúum starfsfólks og fulltrúa Kvennaráðgjafarinnar. Framkvæmdahópur tekur ákvarðanir í stefnumarkandi málum og hefur yfirsýn yfir og stjórn á fjármálum Stígamóta. Í framkvæmdahópi sátu allt árið þær Guðrún Jónsdóttir og Björg G. Gísladóttir fyrir hönd starfshóps, Margrét Steinarsdóttir fyrir Kvennaráðgjöfina og þær Ásgerður Jóhannesdóttir og Sólveig Höskuldsdóttir fyrir hönd leiðbeinenda.

Fjárhagslegur grundvöllur

Tekjur Stígamóta komu frá ríkinu, Reykjavíkurborg, nokkrum bæjar- og sveitarfélögum, fyrirtækjum, félagasamtökum og einstaklingum. Á milli Stígamóta og Velferðarsviðs Reykjavíkur hefur verið gerður þjónustusamningur. Auk þess fór fram fjáröflun fyrri hluta ársins þar sem síma- og götukynnar buðu almenningi að styrkja Stígamót með mánaðarlegum framlögum.

Á árinu var ráðist í mikið fjáröflunarátak með það að markmiði að fjölga í stuðningshópi Stígamóta og verður gert grein fyrir því í sér kafla. Við útgáfu ársskýrslu liggja ársreikningar fyrir.

Velvilji og stuðningur tóku á sig ýmsar birtingarmyndir!

Umfang starfseminnar á Stígamótum væri aðeins svipur hjá sjón ef ekki kæmi til mikill velvilji og stuðningur úr ýmsum áttum. Ómögulegt er að telja upp allt það sem varð starfseminni til góðs.

Fyrst ber að þakka almenningi. Mánaðarlegir styrktaraðilar hafa styrkt fjárhagslegan rekstrargrundvöll til muna. Slíkur stuðningur lýsir fólki með mikla samfélagslega ábyrgð.

Margt ber að þakka. Einstaklega falleg var gjöf nemenda Réttarholtsskóla. En nemendur skólans bjuggu til bókamerki sem þau seldu til stuðnings Stígamótum og sófnuðu þannig 603.000 kr.

- Fyrirtækið Innes styrkti Stígamót um eina milljón króna
- Velgjörðarmenn Stígamóta endurnýjuðu allan tölvukost Stígamóta, en vilja ekki láta nafns síns getið
- Úr Lýðheilsusjóði fengu Stígamót 500.000 kr. til þess að efla fræðslu utan höfuðborgarsvæðisins

Frá Reykjavíkumaraþoninu í ár. Önnu Bentínu baráttuhlaupakonunni okkar fagnað.

Reykjavíkumaraþonið

Á Stígamótum myndaðist enn meiri stemning og áhugi fyrir Reykjavíkumaraþoninu en undanfarin ár. Anna Bentína Hermansen okkar kona í íþróttunum hljóp tíu kílómetra og hreif með sér stærri hóp en áður hefur þekkt. Árið 2016 hlupu 35 einstaklingar fyrir hönd Stígamóta, þar af fjórir fyrir Kristínarsjóð. Starfsfólk Stígamóta og fjölmennt hvatningarlið stóð á hliðarlínunni með gjallarhorn og í kassann söfnuðust tæpar 1.700.000 kr. þar af 255.000 kr. í Kristínarsjóð. Í kjölfarið var haldin móttaka hjá Stígamótum fyrir hlauparana þar sem starfsemin var kynnt og boðið var upp á léttar veitingar.

Listasýning í húsnæði Stígamóta

Á Stígamótum er okkur mikilvægt að vera ekki stofnanaleg. Lögð hefur verið áhersla á að gera umhverfið fallegt og heimilislegt. Ein leið til þess hefur verið að halda listasýningar í vistarverunum. Sýningar hafa verið haldnar síðastliðin tólf ár og hafa þær staðið yfir í ár í senn. Alltaf hefur listafólk tekið óskum okkar um sýningarhald vel. Á árinu sýndu á Laugaveginum þær Kristín Gunnlaugsdóttir með sterk útsaumuð og femínísk verk og Soffía Sæmundsdóttir sýndi falleg verk sín í móttökusalnum okkar.

Endurmenntun starfsfólks, fræðsla og huggulegheit

Á árinu var haldið kveðjuhóf fyrir „Dórana“ okkar og jólahátíð fyrir starfshóp og framkvæmdahóp. Móttaka var haldin fyrir mараþonhlaupara og það var opið hús 8. mars. Opin hús voru líka haldin fyrir okkar fólk sem kom fram í fræðslu- og fjáröflunarátaki Stígamóta. Til gamans má nefna að á jólahátíðinni brá starfshópurinn á leik og framleiddi femínískt myndastyttu-myndband, sem hægt er að sjá hér: https://www.youtube.com/watch?v=a_JWfzW4cXA

Sjófn Everts dóttir hélt fræðsluerindi fyrir starfshópin um áfallastreitu í starfi. Aðrir fyrirlestrar voru opnir almenningi og verður sagt frá þeim í fræðslukaflanum.

Starfsfólk sótti ráðstefnur og fyrirlestra eftir föngum og haldið var leiðbeinendanámskeið í byrjun september. Meginreglan í

fræðslumálum ársins var að opna húsið fyrir almenningi og samstarfsaðilum þegar við fengum áhugaverða fyrirlesara til okkar. Sagt verður nánar frá þeirri vinnu í kaflanum um fræðslu.

Það er vert að geta þess að húsnæði Stígamóta er stórt og rúmgott og reynt hefur verið að gera það eins fallegt og notalegt og hægt er. Góður fyrirlestrarsalur hefur gert allt fræðslustarf svo miklu auðveldara og aðgengilegra.

Sannleikssjóður Stígamóta

Á Íslandi er okkur sagt að við búum í paradís kynjajafnréttis. Í sjö ár hefur jafnrétti á Íslandi mælst mest í heiminum, þrátt fyrir það viðgengst að ein af hverjum þremur konum er beitt ofbeldi. Nauðgunardómar hafa lengst af verið teljandi á fingrum einnar konu á hverju ári og til viðbótar höfum við dæmi um að konur og karlar hafi verið miskunnarlaust kærð fyrir að skýra frá ofbeldinu.

Stígamótum barst bréf árið 2013 og með því fylgdu 100.000 krónur frá konu sem kys að láta ekki nafns síns getið. Hún sagði:

„Ég er fulltrúi fjöldans, fjölda sem ekki sættir sig við að dómstólum sé beitt í hvítþvotti karla sem hata konur. Ég er fulltrúi þeirra sem er bæði ljúft og skylt að láta fé af hendi rakna til þess að standa vörð um kynfrelsi kvenna, frelsinu til að greina frá reynslu sinni og afleiðingum ofbeldis.“ Í framhaldinu var Sannleikssjóðurinn stofnaður í lok árs 2013 og hafa honum borist nokkrar gjafir síðan.

Sjóðurinn sem er ekki stór, tekur gjarnan við framlögum og hægt er að sækja um framlag úr sjóðnum til þess að tryggja réttlæti í kynferðisbrotamálum.

Kristínarsjóður

Rétt er að minna á að á Stígamótum er til svokallaður Kristínarsjóður, sem stofnaður var í minningu Stígamótakonnu. Úr honum hefur verið veitt litlum upphæðum til kvenna í neyð sem stundum hafa skipt sköpum fyrir þær. Á árinu söfnuðust í Mараþonhlaupi Íslandsbanka 225.000 kr. í sjóðinn.

SJÁLFSHJÁLPARSTARFIÐ

Einstaklingsmiðuð ráðgjöf, netspjall og símaþjónusta

Stuðningur Stígamóta miðast ekki eingöngu við það fólk sem beitt hefur verið ofbeldi. Aðstandendur, svo sem foreldrar, makar og vinir geta einnig fengið stuðning og ráðgjöf á Stígamótum óski þeir þess. Starfsfólk Stígamóta veitir fyrst og fremst persónulega ráðgjöf í formi viðtala.

Þegar fólk leitar fyrst til Stígamóta er því boðið upp á einkaviðtöl. Einstaklingsbundinn stuðningur við að ræða ofbeldið, rifja það upp og setja á það orð eru fyrstu skrefin í þá átt að ná tökum á afleiðingum ofbeldisins sem og á sjálfsmynd og sjálfsvirðingu þeirra sem því eru beitt. Fólk sem leitar til Stígamóta ræður sjálft ferðinni, hve mikinn stuðning það vill og í hve langan tíma. Nokkuð hefur verið um að Anna Þóra Kristinsdóttir sálfræðingur hafi lagt fyrir fólk greiningarlista til þess að meta áfallastreitu þegar það hefur átt við.

Venjulega er ráðgjafi á símovaktinni frá kl. 10 – 16 virka daga. Að auki er boðið upp á netspjall á sama tíma fyrir þau sem það hentar.

Leitast hefur verið við að koma til móts við fólk sem einhverra hluta vegna kemst ekki á Stígamót. Þannig var fólk heimsótt inn á lokaðar stofnanir, auk þess sem Stígamót buðu upp á viðtöl á Egilsstöðum og á Patreksfirði fyrri hluta árs hálfsmánaðarlega. Í lok ársins var boðið upp á þjónustu á Ísafirði. Öll þjónusta við Stígamótafólk er ókeypis.

Tíu sjálfshjálparhópar voru starfræktir á árinu

Frá upphafi hafa sjálfshjálparhópar verið mikilvægir í starfsemi Stígamóta. Boðið er upp á hópa fyrir fólk sem beitt hefur verið sífjaspellum og nauðgunum. Í þessum hópum koma brotaþolar saman til að sækja sér styrk og takast á við erfiðleika sem rekja má til afleiðinga sífjaspella og nauðgana. Með þátttöku í hópastarfi er einangrun rofin og þátttakendur veita hver öðrum stuðning. Samkennd og trúnaður ríkir í samskiptum þátttakenda og rauði þráðurinn í starfinu er sjálfsefning. Hóparnir hittast 15 sinnum, í tvo tíma í senn og þátttakendur skuldbinda sig til skyldumætingar.

Árið 2016 voru starfræktir 10 hópar á vegum Stígamóta. Það voru Svanahópur fyrir konur á leið úr vændi, einn karlahópur, einn hópur á Egilsstöðum, tveir hópar sérsniðnir fyrir ungar stúlkur og svo fimm hópar fyrir konur á aldrinum 25-65 ára.

Leiðbeinendur á árinu voru þau Anna Bentína Hermansen, Anna Þóra Kristinsdóttir, Erla Björg Kristjánsdóttir, Þórunn Þórarinsdóttir, Hjálmar Gunnar Sigmarsson, Ásgerður Jóhannesdóttir, Særún Ómarsdóttir, Sólveig Höskuldsdóttir, og Þóra Björt Sveinsdóttir.

Aðstoðarleiðbeinendur voru þær Ragna Dögg Ólafsdóttir, Bjarney Rún Haraldsdóttir, Eva Dís Þórðardóttir og Helga María Finnbjörnsdóttir. Fjöldi þátttakenda í hópum var samtals 40. Halldóra Halldórsdóttir starfskona Stígamóta og myndmeðferðarfræðingur heimsótti flesta hópa og kynnti þeim myndmeðferð.

Hið árlega leiðbeinendanámskeið var haldið dagana 17.-18. september. Áhersla var lögð á mörk og sjálfsvirðingu. Að auki voru haldnir mánaðarlegir leiðbeinendafundir þar sem leiðbeinendur gátu sótt styrk og leiðsögn.

Um Svanahópin

Anna Þóra Kristinsdóttir sálfræðingur og Anna Bentína Hermansen hafa starfrækt svokallaða Svanahópa hjá Stígamótum. Svanahópurinn er hópur fyrir konur sem hafa verið í vændi eða eru í vændi og vilja komast út úr því. Hópurinn er byggður upp að danski fyrirmynd en samskonar hópar eru starfandi í Danmörku og í Noregi.

Aðalmarkmiðið með hópnum er að styrkja sjálfstraust og vinna úr þeim afleiðingum sem vændi getur haft í för með sér.

Þjónusta við fólk í vændi

Í kynningum og í pólitísku starfi Stígamóta hefur verið lögð á það áhersla undanfarin ár að hvers kyns kaup og sala á fólk í klám-iðnaði sé ein birtingarmynd kynbundins ofbeldis. Á Stígamótum hefur það verið sannreynt að það tekur langan tíma að vinna úr þeirri niðurlægjandi og erfiðu ofbeldisreynslu sem vændi er. Stígamót auglýsa sérstaka símalínu fyrir fólk í kynlífsþjónustu til þess að undirstrika að hvers kyns verslun með konur er kynferðis-

Stígamót á hjólum á leið til Vestfjarða.

ofbeldi og að við bjóðum þessa einstaklinga velkomna til okkar. Auk ráðgjafarviðtala er boðið upp á þátttöku í sérsniðnum sjálfs-hjálparhópi.

Stígamót á Suðurfjörðum Vestfjarða fyrri hluta ársins

Á árinu 2014 var gert samkomulag við sveitarfélögin Vesturbyggð og Tálknafjarðarhrepp um samstarf sem fólst í því að Stígamót sendu reglulega ráðgjafa á staðinn. Þórunn Þórarinsdóttir gamalreynndur ráðgjafi tók að sér verkeið. Þjónustan var kynnt rækilega á netinu, með tölvupóstum, í Bæjarins besta blaðinu og sendar voru tilkynningar í öll hús. Boðið var upp á þjónustu á Patreksfirði fram á sumar.

Stígamót á Ísafirði

Dagana 5.-8. september óku þær Karen Linda Eiríksdóttir, Anna Bentína Hermansen og Guðrún Jónsdóttir vestur á firði og kynntu þjónustu sem staðsett yrði á Ísafirði. Boðað var til lokaðra funda með hvers kyns fagfólki á Hólmavík og á Ísafirði. Haldnir voru opnir fundir með almenningi á Hólmavík, á Ísafirði og á Þingeyri. Að auki var haldinn fyrirlestur fyrir alla nemendur Menntaskólans á Ísafirði. Í framhaldinu flaug svo Karen Linda hálfsmánaðarlega til Ísafjarðar og bauð upp á sjálfshjálparviðtöl. Veður voru rysjött en okkar kona gafst ekki upp.

Stígamót á Austurlandi

Stígamót hófu þjónustu við Austfirðinga árið 2007. Þjónustan var lögð niður eftir efnahagshrunið en síðan tekin upp aftur um leið og mögulegt var. Viðtölin hafa farið fram á Egilsstöðum en það hefur hentað vel vegna staðsetningar flugvallarins og þess tíma og kostnaðar sem fylgir því að senda ráðgjafa frá okkur austur.

Stígamót fljúga hálfsmánaðarlega til Egilsstaða og hefur Anna Bentína Hermansen farið fyrir okkar hönd síðan í mars árið 2012. Frá byrjun hefur verið fullbókað í alla viðtalstíma og því höfum við reynt að mæta aukinni eftirspurn með því að gefa fólki kost á að taka þátt í sjálfshjálparhópum. Þrír hópar hafa verið starfræktir með þessu formi og áætlað er að fara af stað með fjórða hópinn í byrjun árs 2017. Samkvæmt tölfræði okkar hafa 78 einstaklingar á Austurlandi leitað eftir þjónustu Stígamóta á þessum fjórum árum, þar af 12 nýir árið 2016.

Þrátt fyrir að við höfum mætt aukinni eftirspurn með þessum hætti hefur það ekki dugað til. Við höfum því síðastliðin tvö ár bætt við auka degi og tekið tvo daga á Egilsstöðum hálfsmánaðarlega. Við erum því með viðtöl á fimmtudögum og föstudögum frá 10-18. Anna Bentína fór 13 ferðir til Egilsstaða árið 2016 og var í hvert sinn í tvo daga. Hún var því alls í 26 daga á Egilsstöðum 2016.

Börn og unglingar

Hjá Stígamótum fara ekki fram viðtöl eða annað starf með börnum nema mál þeirra hafi hlotið meðferð barnaverndaryfirvalda. Margir foreldrar, aðstandendur og fagfólk hringja þó og leita ráða um hvernig eigi að bregðast við hafi þau grun um að börn sem þeim tengjast hafi verið beitt kynferðisofbeldi. Þeim er ávallt veitt ráðgjöf en jafnframt bent á að hafa samband við viðkomandi barnaverndarnefnd, hringja í 112, hafa samband við lögreglu eða leita ráða hjá Barnahúsi. Þegar mál eru þekkt af barnaverndaryfirvöldum og/eða foreldrum eru börn og unglingar boðin velkomin til Stígamóta. Þannig voru 5 einstaklingar yngri en 18 ára í viðtölum árið 2016.

FRÆÐSLA OG ÞJÓNUSTA VIÐ FATLAÐ FÓLK

Á Stígamótum gerum við okkur grein fyrir því að ofbeldi gegn fötluðu fólki er mun algengara en gagnvart ófötluðum. Birtingarmyndir ofbeldisins eru líka fjölbreyttari og oft lúmskari. Fatlað fólk hefur líka í of litlum mæli sótt hjálp á Stígamótum. Við því hefur verið brugðist með því að ráða sérfræðing í málefnum fatlaðra til þess í fyrsta lagi að ná betur til fatlaðs fólks sem gæti nýtt sér þjónustu okkar og í öðru lagi að auka fræðslu og þekkingu um ofbeldi gegn fötluðu fólki.

Helga Baldvins Bjargardóttir var ábyrg fyrir þjónustu við fatlað fólk fram í október þegar hún lét af störfum. Viðtölum sinnti ráðgjafahópurinn allur. Eftir starfslok Helgu, tók Erla Björg Kristjánsdóttir félagsráðgjafi við ábyrgðinni á þjónustu við fatlað fólk.

Fræðsluefni hefur verið þýtt úr sænsku, bæði bæklingur og til eru fimm stuttmyndir sem eru gott innlegg í fræðslu um ofbeldi gagnvart fötluðu fólki. Viðmót heimasíðu Stígamóta hefur verið fært í aðgengilegra form fyrir fatlaða einstaklinga. Einn valglugginn er merktur „fatlað fólk“ og þar er að finna eina af stuttmyndunum fimm í fullri lengd á íslensku. Þá er þar fróðleikur á auðskildu

máli um ofbeldi og afleiðingar þess. Fyrir tveimur árum fengu Stígamót leyfi til að þýða bæklinginn „Hvað gerðist?“ og setja á heimasíðu sína. Þessi bæklingur er verkfæri með vandlega uppbyggðum spurningum sem auðveldar fólki sem á erfitt með að tjá sig til að tala um ofbeldi. Í sumar fékk Reykjavíkurborg heimild til að gefa bæklinginn út og er hann einnig að finna á vefsíðu Reykjavíkurborgar: www.reykjavik.is/mannrettindi.

Tabú sem eru baráttusamtök fatlaðra kvenna sem beita sér gegn margþættri mismunun voru í samstarfi við Stígamót á árinu. Þær starfræktu sjálfstyrkingarhópa fyrir fatlaðar konur á Stígamótum fyrir hluta árs og Stígamót mæltu með því að þær héldu fyrirlestur á Evrópuráðstefnu WAVE í Berlín í október og var það samþykkt.

Til Helgu leitaði fólk sem óskaði upplýsinga um ofbeldi gegn fötluðum, bæði nemandi í þroskaþjálfanami og í námi í fötlunarfræðum. Helga hélt einnig erindi á málþingi Geðhjálp og hjá Proskahjálpar um ofbeldi gegn fötluðum. Hún fræddi nema í Háskóla unga fólksins og tók þátt í námskeiði um ofbeldi gegn fötluðum börnum.

KARLAR OG KYNFERÐISOFBELDI

Árið 2016 voru karlar 43 eða 12.3% þeirra sem komu í fyrsta sinn til Stígamóta. Það er hlutfallsleg fækkun frá fyrra ári þegar þeir voru 45 eða 14.9% af heildarfjöldanum. Þar sem heildarfjöldi karla er mun lægri en kvenna er ekki óeðlilegt að hlutfallstölurnar hreyfist á milli ára. Haldið var áfram að leggja áherslu á að þróa þjónustu Stígamóta fyrir karlkyns brotabola og gera hana sýnilegri.

Umfjöllun um karlkyns brotabola kynferðisofbeldis var hluti af allri fræðslu sem fór fram á vegum Stígamóta. Farið var yfir reynslu karla af kynferðisofbeldi og hvaða samfélagslegu ranghugmyndir gera þeim oft erfiðara fyrir við að leita sér hjálpar. Nýja fræðslubæklingnum um karla á Stígamótum var dreift við öll tækifæri. Auk þess voru haldnir sérstakir fyrirlestrar um karla sem verða fyrir kynferðisofbeldi fyrir nemendur úr fjölda framhaldsskóla á höfuðborgarsvæðinu. Notast var við nýju fræðslumyndböndin þar sem fjórir karlkyns brotabolar koma fram. Einnig hélt Hjálmar ræðu í dagskrá Druslugöngunnar í júní, um mikilvægi þess að

auka ábyrgu umræðu um karlkyns brotabola. Ræðan var birt á vefritinu Knúz. Síðan var körlum átta sinnum boðið á Stígamót á umræðu- og fræðslukvöld undir yfirskriftinni “Strákarnir á Stígó”. Körlum sem hafa nýtt þjónustu okkar í gegnum árin var boðið uppá tækifæri til að hittast og ræða málín við aðra karlkyns brotabola, í traustu og öruggu rými. Þessi kvöld voru einnig nýtt til að kynna fræðslufni fyrir karla, þar á meðal heimildamyndir og margs konar handbækur.

Í allri fræðslu og fjölmiðlaumfjöllun Stígamóta var einnig lögð mikil áherslu á ábyrgð karla í umræðunni um kynferðisofbeldi gegn konum og mikilvægi þess að gera ofbeldismenn sýnilega þegar verið er að takast á við þennan málaflökk. Lögð var áhersla á að skoða ýmsa þætti sem snerta ofbeldismenningu, og þá nánar tiltekið nauðgunarmenningu og hlutverk kláms og klámneyslu. Í janúar var t.d. birt viðtal við Hjálmar í Framhaldsskólablaðinu, þar sem rætt var um karlmenn og forréttindi, í tengslum við umræðu um kynferðisofbeldi gegn konum. Í apríl fóru Hjálmar og Anna Bentína á ráðstefnu um ofbeldi í nánum samböndum unglinga, þar sem Hjálmar flutti fyrirlestur, með yfirskriftina “Kærastinn minn nauðgaði mér.” Síðan tók Hjálmar þátt í ráðstefnu í Helsinki í desember um ofbeldismenn, þar sem hann hélt erindi um mikilvægi þess að hafa skýran fókus á ofbeldismenn í allri forvarnarfræðslu um kynferðisofbeldi.

PÓLÍTÍSKT SAMFÉLAGSSTARF

MARKMIÐ STÍGAMÓTA Hafa frá UPPHAFI VERIÐ TVÍÞÆTT. ANNARS VEGAR AÐ ÞJÓÐA UPP Á ÞJÓNUSTU VIÐ FÓLK SEM BEITT HEFUR VERIÐ OFBELDI OG HINS VEGAR AÐ GERA ÞAÐ SEM HÆGT ER TIL AÐ STÖÐVA OFBELDI, AUKA FRÆÐSLU, BÆTA LAGAUMHVERFI OG BÆTA ÚR- RÆÐI FYRIR BROTABOLA.

Fræðsla, fyrirlestrar og heimsóknir

Alla tíð hafa fræðsla og forvarnir verið mikilvægir þættir í starfseminni og þannig var það líka á síðasta ári. Fundarsalurinn rúmgóði á Stígamótum hefur skapað kjöraðstæður til fræðslu. Hægt var að taka á móti stórum hópum og salurinn var í mikilli notkun.

Hér á eftir verður haldið til haga stórum og smáum fræðsluverk- efnum sem unnin voru á árinu.

Framleiðsla á fræðslufni

Til er á Stígamótum heilmikið fræðslufni í formi bæklinga, bæði ítarlegra og stuttra og í formi myndbanda, bæði þýddra og framleiddum á Stígamótum. Svo má ekki gleyma að ársskýrslurnar eru mikilvæg heimild um starfsemi hvers árs og innihalda ítarlegar upplýsingar um tölfræði, byggða á komuskýrslum brotabola. Á heimasíðunni okkar er svo mikið fræðslufni og Facebook er mikið notaður miðill á Stígamótum til þess að taka þátt í daglegri umræðu og eru fylgjendur um 9000.

Á árinu var unnið úr myndböndum sem gerð voru af auglýsinga- stofunni Silent fyrir Stígamót og innihéldu viðtöl við Stígamótafólk um ólíka þætti tengda ofbeldi. Um tuttugu manns svöruðu spurn- ingum okkar og framleidd voru þrjú stutt myndbönd um viðhorf okkar fólks til réttarkerfisins, til ofbeldismanna og um það versta við að vera beitt ofbeldi annars vegar og hins vegar það besta við að leita sér hjálpar. Myndböndin voru þýdd á dönsku og ensku og varpa skýru ljósi á viðhorf Stígamótafólks.

Myndböndin voru mikilvæg kennslugögn bæði í fræðslu á Stíga- mótum og í alþjóðastarfi. Þau voru sýnd á dagskrá íslensku sendi- nefndarinnar á Kvennanefndarfundi Sameinuðu þjóðanna. Þau voru sýnd á ráðstefnu Norræna kvenna gegn ofbeldi í Noregi, á stórrí ráðstefnu í Portúgal, á ráðstefnu systursamtaka okkar Zenska Soba í Króatíu og á ráðstefnum um ofbeldismenn í Nor- egi og í Finnlandi. Að auki voru þau notuð á ýmsa vegu í ótal fræðsluerindum innan og utan Stígamóta hér heima á Íslandi.

Í tengslum við mikið vitundarvakningar- og fjáröflunaráttak Stíg- móta sem fram fór í október og nóvember voru framleidd mörg stutt myndbönd þar sem alls 39 konur og karlar tjáðu sig um ofbeldi. Auglýsingastofan Pipar framleiddi myndböndin sem sýnd voru á Facebook og í fjölmiðlum. Hægt er að sjá öll myndböndin á YouTube rás Stígamóta.

Gestafyrirlesarar á Stígamótum

Í apríl hélt dr. Nina Burrowes erindi á Stígamótum. Hún er sál- fræðingur og einn helsti sérfræðingur Englands á sviði kynferðis- brotamála. Hún er höfundur bókarinnar “Responding to the

Nina Burrowes á Stígamótum.

challenge of rape myths in court. A guide for prosecutors". Einnig hefur hún skrifað bækurnar "The courage to be me", myndskreytta bók sem fjallar um úrvinnslu þess að hafa orðið fyrir kynferðisofbeldi og "What every parent needs to know." Þá hefur hún gefið út mörg myndbönd þar sem hún svarar hinum ýmsu spurningum tengdum kynferðisbrotum. Áhuginn reyndist gífurlegur og komust færri að en vildu.

Sjöfn Everts dóttir hélt gagnlegan fræðslufyrirlestur fyrir starfshópinn um áfallastreitu í starfi og sköpuðust í kjölfarið miklar umræður um hvernig starfsfólk gæti best varist áfallastreitu og styrkt hvert annað í starfi.

Fræðsla fyrir ungt fólk í framhaldsskólum, í háskólum og í félagsmiðstöðvum

Oftast hefst kynferðisofbeldi snemma og í 70% tilfella hófst það fyrir 18 ára aldur hjá því folki sem leitað hefur til Stígamót. Það er brýnt að fyrirbyggja það og að fólk fái hjálp sem fyrst. Ungt fólk er þess vegna sá hópur sem Stígamót vilja helst ná til. Það er því ánægjulegt að segja frá því að umfangsmikil fræðsla átti sér stað í skólum landsins á árinu. Fræðsla fór fram í mörgum grunn-skólum, framhaldsskólum og háskólum. Um fræðsluna sáu að mestu þau Hjálmar, Helga og Guðrún, en annað starfsfólk kom einnig við sögu.

Þeir grunnskólar sem fengu fræðslu frá Stígamótum voru Snælandsskóli, Sæmundarskóli, og Réttarholtsskóli tvisvar, þar af var boðið upp á fræðslu fyrir allan skólann vegna styrktarsöfnunar nemenda fyrir Stígamót. Framhaldsskólarnir voru heimsóttir í ýmsu samhengi og má sérstaklega nefna svokallaðar fræðslu- og jafnréttisvikur. Þeir voru Menntaskólinn við sund, Borgarholtsskóli nokkrum sinnum, Menntaskólinn í Kópavogi í jafnréttisvikunni, Fjölbaut í Breiðholti mörgum sinnum, Framhaldsskólinn í Mosfellsbæ tvisvar, Menntaskólinn í Reykjavík m.a. í Femínistavíkunni, Kvinnaskólinn, Fjölbautarskólinn í Ármúla, Flensborg ýmsir hópar, Menntaskólinn við Hamrahlíð í femínistavíkunni og Menntaskólinn á Laugarvatni þar sem haldnir voru fyrirlestrar fyrir alla nemendur og kennara skólans. Nemendur Menntaskólans á Ísafirði fengu fyrirlestur á sal. Að auki hélt Hjálmar tölu á Kynjafræðipingi framhaldsskólanema í Fjölbautaskóla Mosfellsbæjar og talaði um karla og kynferðisofbeldi.

Háskólar voru líka heimsóttir. Þannig fór Hjálmar í Háskólann á Bifröst og hélt fyrirlestur fyrir starfsmenn og nemendur um byrjanir í nauðgunarmálum og afleiðingar. Guðrún fór í árlega fræðsluferð í læknadeild Háskóla Íslands og ræddi við 2. árs nema. Svala Ísfeld heimsótti Stígamót með lögfræðinema úr Háskólanum í Reykjavík. Auk fyrirlestra í skólum leituðu margir nemendur af öllum skólastigum og úr ýmsum skólum upplýsinga hjá Stígamótum og urðu heimsóknir margar.

Á Stígamótum var lögð áhersla á að ná til ungs fólks og fór Hjálmar í fjórar félagsmiðstöðvar með fræðslu. Þær voru Félagsmiðstöðin 105, Félagsmiðstöðin Arnarbakki og Félagsmiðstöðin Kringlumýri þar sem boðið var upp á mikilvæga fræðslu fyrir starfsmenn fimm félagsmiðstöðva.

Stöllurnar Anna Bentína og Ásgerður Jóhannsdóttir við kynningartjaldid í Druslugöngunni.

Önnur fræðsluverkefni

Önnur fræðsluverkefni voru fjölbreytt. Einstaklingar og hópar komu í fræðslu á Stígamót og má þar nefna sálfræðinga Kvíða-meðferðarstöðvarinnar, Gigtarteymið á Reykjalundi og hjúkrunarfræðinga á Heilsugæslunni í Árbæ. Hjúkrunarfræðingar á Neyðarmóttöku vegna nauðgana komu tvisvar í kynningarheimsóknir. Leikhópurinn RaTaTam kom í fræðslu, og nokkuð var um að kvikmyndagerðarfólk leitaði ráða. Kvinnasmiðjan kom í árlega heimsókn. Sagnfræðingar komu og fræðimenn, m.a. Guðrún Katrín Jóhannesdóttir sem var að skoða viðhorf í smábæjar-samfélögum gegn konum sem beittar hafa verið kynferðisofbeldi. María Rut Kristinsdóttir frá Innanríkisráðuneytinu kom tvisvar vegna aðgerðaáætlunar um að bæta meðferð kynferðisbrota í réttarkerfinu. Guðrún flutti fyrirlestur um Ístanbúlsáttmálann á fundi sem Mannréttindaskrifstofa Íslands og Jafnréttisstofa stóðu fyrir. Anna Þóra flutti erindi fyrir Soroptimistakonur og Steinunn hélt fyrirlestur fyrir Oddfellow stúkuna Baldur. Hjálmar hélt ræðu í Druslugöngunni auk þess sem Stígamót voru með upplýsingatjald og götukynnar buðu göngufólki að styrkja Stígamót.

Þátttaka í nefndum og ráðum ásamt öðru samstarfi

Með árunum hefur samvinna við stjórnvöld og aðra aðila aukist mjög og er það af hinu góða. Stígamót eiga ásamt Kvinnat-hvarfinu einn fulltrúa í Jafnréttisráði. Þetta árið sá Kvinnat-hvarfið um vaktina í ráðinu. Stígamót sátu einnig í samráðs- og sam-hæfingarteymi um mansal á vegum Velferðarráðuneytisins. Einnig tók fulltrúi Stígamóta þátt í landssamráðsfundi um aðgerðir gegn ofbeldi á vegum þriggja ráðuneyta sem vinna sameiginlega að aðgerðaáætlun í málaflokknum.

Frá samráðsfundi Stígamóta, Afslins og Sólstafa.

Í þrettán ár hefur Stígamótum boðist að eiga fulltrúa í íslensku sendinefndinni á kvennanefndarfundum Sameinuðu þjóðanna í New York. Myndast hefur traust og góð samvinna við starfsfólk utanríkis- og velferðarráðuneyta. Fundað var með sendiherra Íslands hjá Sameinuðu þjóðunum þegar talskona Stígamóta tók þátt í kvennanefndarfundum ársins. Samráðs- og samhæfingarteymi um mansal hittist einu sinni á árinu.

Í lok febrúar hittust fulltrúar Stígamóta, Afslins og Sólstafa og eyddu saman degi á Stígamótum. Farið var yfir ýmislegt sem sameinar hópanna og rætt um hvernig samvinna og samstarf gæti orðið sem best.

Þann 24. október var kvennaverkfall á Íslandi. Undurbúningur fór að stærstum hluta fram hjá Kvenréttindafélagi Íslands og að því komu mörg samtök og einstaklingar, m.a. Stígamót. Það verður þó að viðurkennast að þar sem undirbúningur fyrir fjáráðunara-þáttinn okkar á Stöð 2 stóð sem hæst var vinnuframlag Stígamóta ekkert, en þakklætið til systursamtaka því meira.

Eftirmiddagskaffi hjá Stígamótum

Á árinu var tvisvar boðið í eftirmiddagskaffi á Stígamótum. Þá er lykilaðilum boðið til Stígamóta sem hafa aðstöðu og völd til þess að bæta samfélagið.

Kynferðisbrotadeild lögreglunnar heimsótti Stígamót þann 3. mars. Starfsemi Stígamóta var kynnt og bent á þau verkefni sem starfshópnum þykja brýnust.

Barnavernd var líka á dagskrá og fulltrúum Barnaverndarstofu, Barnahúss, Félags skólastjórnenda, Félags leikskólastjórnenda, formanni Kennarasambandsins og fleira fólki var boðið í kaffi og bent á að árið á undan hafi 21 einstaklingur sagt okkur að ofbeldið gegn þeim hefði hafist áður en þau urðu fimm ára, 99 sögðu að ofbeldið hefði hafist áður en þau urðu 12 ára og 70%

sögðu að ofbeldið hefði hafist fyrir átján ára aldur. Jafnframt vitum við að um 40% af okkar fólki hefur aldrei rætt ofbeldið við fagfólk áður en komið var til Stígamóta. Bent var á leiðir til þess að bæta hlustunarskilyrði, m.a. var þeirri hugmynd komið á fram-færi að mögulega gæti Barnahús boðið upp á að taka nafnlaus símtöl við börn til þess að undirbúa þau fyrir að opna mál.

Ofbeldisvarnarráð og stofnun Bjarkarhlíðar

Talskona Stígamóta sat í Ofbeldisvarnarráði Reykjavíkurborgar sem var virkt á árinu. Samkomulag varð um að koma á lagginnar ráð-gjafarmiðstöð um ofbeldi sem hlaut nafnið Bjarkarhlíð. Undirbún-ingur stóð yfir hálf árið en samstarfsaðilar voru Reykjavíkurborg, Velferðarráðuneyti, Innanríkisráðuneyti, Lögreglan á höfuðborgar-svæðinu, Stígamót, Drekaslóð, Kvinnat-hvarfið, Kvinnaráðgjöfin og Mannréttindaskrifstofa Íslands. Ragna Björg Guðbrandsdóttir var ráðin verkefnisstýra Bjarkarhlíðar. Í lok september var undir-rituð svohljóðandi viljayfirlýsing.

Viljayfirlýsing um stofnun og rekstur þjónustumiðstöðvar fyrir þolendur ofbeldis

Aðilar að þessari viljayfirlýsingu hafa átt í viðræðum um stofnun og rekstur þjónustumiðstöðvar fyrir þolendur ofbeldis. Miðstöðin, sem gengið hefur undir nafninu Bjarkarhlíð, yrði tilraunaverkefni til ársloka 2018. Gert er ráð fyrir að starfsemin hefjist 2016.

Markmiðið er að Bjarkarhlíð verði griðastaður fyrir brotþola ofbeldis, konur og karla, sem hafa m.a. verið beittir kynferðis-ofbeldi, ofbeldi í nánnum samböndum eða eru brotþolar í mansalsmálum og/eða vændi. Þar verði fullorðnum einstaklingum sem orðið hafa fyrir ofbeldi veitt samhæfð þjónusta og ráðgjöf. Starfsemin mun fara fram í húsnæði í eigu Reykjavíkurborgar, Bjarkarhlíð við Bústaðaveg.

Starfsemin mun felast í þjónustu sem neðangreindir samstarfsað-ilar veita en gert er ráð fyrir að brotþolum gefist kostur á viðtölum og ráðgjöf hjá félagsráðgjafa, lögreglu, grasrótarsam-tökum og öðrum samstarfsaðilum, þeim að kostnaðarlausu. Í boði verður bráðaðþjónusta þar sem meðal annars lögreglan getur komið beint með einstaklinga og tekið skýrslu, vísað til viðtals hjá ráðgjafa og tengt við aðra þjónustuaðila. Réttindagæslumenn fatlaðs fólks geta vísað skjólstæðingum sínum til Bjarkarhlíðar og komið með þeim. Framhaldsviðtöl og ráðgjöf verður í boði svo og tenging við aðra þjónustu sem er til staðar, ekki síst vel-ferðarþjónusta sveitarfélaganna og barnaverndarkerfið. Jafnframt verður aðstaða fyrir börn á meðan foreldrar eru í viðtölum.

Þjónustan miðast við Reykjavík til að byrja með en gert er ráð fyrir aðkomu annarra sveitarfélaga að verkefninu þegar fram í sækir. Framlag samstarfsaðila verður með ýmsum hætti, þ.m.t. vinnuframlag. Reykjavíkurborg leggur til húsnæði, búnað og stendur straum af rekstrarkostnaði hússins vegna þessa. Velferðar-ráðuneytið ábyrgist ákveðið fjármagn til rekstrarins, 10.000.000 kr. á árinu 2016 og 20.000.000 kr. á hvoru ári árin 2017 og 2018. Jafnframt verði leitað til annarra ráðuneyta vegna þessa verkefnisins. Nánar verður kveðið á um þetta samstarf í samningum milli aðila. Einnig er gert ráð fyrir að leitað verði eftir stuðningi meðal fyrirtækja og annarra aðila með samfélagslega ábyrgð.

Aðilar að viljayfirlýsingu þessari lýsa sig reiðubúna til að vinna áfram að því að þjónustumiðstöðin verði að veruleika í samræmi við framangreindar áherslur.

Rannsóknir tengdar Stígamótum

Hildur Fjóra Antonsdóttir er að vinna doktorsrannsókn um hugmyndir brotaþola kynferðisofbeldis um réttlæti. Hún fær alla þá aðstoð sem Stígamót geta veitt og Stígamótafólk fagnar því að geta deilt hugmyndum sínum og reynslu til þess að betur sé hægt að skilja og bregðast við kynferðisofbeldi.

Á árinu fékk Elsa Guðrún Sveinsdóttir aðgang að tölfraðigögnum til þess að vinna úr þeim upplýsingar og gera samanburð á afleiðingum hópnaðgana og annarra nauðgana. Um var að ræða meistararitgerð í félagsráðgjöf sem var lokið við í byrjun árs.

Fjölmiðlar

Fjölmiðlar – fjórða valdið, eru mikilvægir áhrifavaldar sem Stígamót reyna að vinna með eftir bestu getu. Allt árið var reglulega hringt og leitað eftir áliti og var því sinnt eftir bestu getu. Nokkur málefni fengu meiri athygli en önnur.

Stígamót eru með virka síðu á Facebook og hún er oft nýtt til þess að koma á framfæri femínískum viðhorfum og brýnum áherslum Stígamóta. Stundum voru þau málefni gripin af fjölmiðlum og þá lifði umræðan áfram.

Fréttabréf voru send út nokkuð reglulega til stuðningsfólks Stígamóta með stuttum fréttum úr starfinu til þess að gefa innsýn í hvers eðlis starfið er. Einhver viðtöl voru við erlenda fjölmiðla og verður sagt frá því undir kaflanum um alþjóðastarf.

Stærsta verkefni Stígamóta á árinu var fjáröflunarþáttur á Stöð 2 þann 18. nóvember. Undirbúningur stóð yfir megnið af árinu og fjölmiðlainnkomur urðu ansi margar í tengslum við átakið. Í þeim tóku þátt Stígamótafólk og starfshópur, auk listafólks og ýmissa annarra. Sjálf fjáröflunardagskráin stóð yfir í þrjá tíma. Nánar verður gerð grein fyrir átakinu í sér kafla.

Eins og oft áður kom í ljós að mikil umræða í fjölmiðlum leiddi til aukinnar aðsóknar í viðtöl. Yfir eitt hundrað manns óskuðu eftir ráðgjöf frá lokum nóvember og fram að júlum.

Hér má sjá tengla á hluta af fjölmiðlaumræðum ársins.

Fjölmiðlaumfjöllun Styttum Svartnættið 2016

<http://bleikt.pressan.is/lesa/magnad-myndband-sem-allir-verda-ad-sja-gjorningur-stigamota/>
<http://www.visir.is/thrifa-skitinn-og-frelsa-salina/article/2016161119891>
<http://www.dv.is/frettir/2016/11/9/hopur-kvenna-oskradi-fyrir-utan-heradsdom-reykjavikur-sjadu-myndbandid/>
<http://www.dv.is/folk/2016/11/10/postburdarmadur-misnotadi-karl-omar-ottadist-ad-hann-myndi-drekkja-honum-lika/>
<http://stundin.is/pistill/styttum-svartnaettid-eg-var-11-ara-gamall/>
<http://nutiminn.is/thrifu-og-oskrudu-fyrir-framan-heradsdom-reykjavikur-tolur-folksins-voktu-athygli/>
<http://nutiminn.is/opnar-sig-um-naudgun-i-tilfinningathrungnu-myndskeidi-eithvad-sem-madur-samthykkir-ekki/>
<http://www.frettatiminn.is/nutima-saering/>
<http://pjatt.is/2016/11/10/frett-vid-bjarneyju-run-haralddottur-hef-eg-thetta-ad-segja/>
<http://stundin.is/pistill/eg-var-d-fyrir-kynferdisofbeldi-af-voldum-konu-atta/>
<http://www.ruv.is/node/1084585>
<http://bleikt.pressan.is/lesa/ofbeldismadurinn-hotadi-ad-drekkja-karli-omari-styttum-svartnaettid/>
<http://www.visir.is/helt-eg-yrdi-daemd-/article/2016161119595>
<http://www.visir.is/section/MEDIA99&fileid=VTVA20AD0BC-6E15-4CE7-BB31-61CD2B4F7B85>
<http://stundin.is/pistill/eithvad-sett-i-glasid-og-brotid-gegn-henni-kynfer/>
<http://bb.is/Pages/26?NewsID=200929>
<http://www.visir.is/leiddist-ut-i-vaendi-efir-groft-kynferdisofbeldi-atti-ad-nota-kattakassa/article/2016161118676>
<http://ruv.is/frett/fin-lina-a-milli-tilfinningaklams-og-thoggunar>
<http://www.hringbraut.is/sjonvarp/klippur/thjodbrautlandssofnun-og-neydarsofnun-thorsteinn-viglundsson-og-silja-dogg-gunnarsdottir>
<http://xn-rv-rka.is/sarpurinn/ras-2/morgunutvarpid/20161118>
<http://www.visir.is/section/MEDIA98&fileid=CLP50154>
<http://www.visir.is/section/MEDIA98&fileid=CLP50160>
<http://www.visir.is/karl-var-mis%C2%ADnotadur-af-post%C2%ADburdar%C2%ADmanninum-i-aesku-eg-bara-gafst-upp-/article/2016161129969>
<http://krom.is/styttum-svartnaettid-sofnunaratakid-sem-hefur-gripid-alla/>
<http://www.kaffid.is/bjarney-run-opnar-sig-tilfinningathrungnu-myndskeidi-stigamota/>
<http://icelandreview.com/de/news/2016/11/10/aktion-des-reykjaviker-zentrums-fuer-sexuelle-gewalt>
<http://nutiminn.is/opnar-sig-um-naudgun-i-tilfinningathrungnu-myndskeidi-eithvad-sem-madur-samthykkir-ekki/>
<http://www.austurfrett.is/frettir/stigamot-anna-vart-efirspurn-a-austurlandi>
<http://pjatt.is/2016/11/10/frett-vid-bjarneyju-run-haralddottur-hef-eg-thetta-ad-segja/>

Viðurkenningar Stígamóta árið 2016

Einn af hápunktum ársins á Stígamótum hvert ár er útdeiling á viðurkenningum fyrir framúrskarandi framlag til baráttunnar gegn kynferðisofbeldi. Það var árið 2008 sem fyrstu viðurkenningarnar voru veittar, og því var það níunda athöfnin sem boðað var til á Stígamótum þann 9. desember.

Áður hafa verið veittar ýmis konar viðurkenningar. Réttlætisviðurkenningar, hugrekisviðurkenningar, alþjóðlegar viðurkenningar, samstöðuviðurkenningar, viðurkenningar til kvenna sem hafa ögrað viðteknum gildum, jafnréttisviðurkenningar og fleiri mætti nefna. Stígamót hafa tekið sér það frelsi að skilgreina hvað vel hefur verið gert og stundum hefur konum verið hampað sem unnið hafa þrekvirki, án þess að hafa komist í kastljós fjölmiðlanna.

Í ár veltum við því fyrir okkur hvaða fólk væri verðugast til þess að hljóta þennan heiður. Valið var auðvelt. Árið 2016 var ár Stígamótafólksins sem steig fram og sagði sögur sínar og leyfði birtingu mynda af sér með tölurnar sínar sem tákna tímann sem leið frá því ofbeldi var framið á þeim og þar til þau sögðu frá ofbeldinu. Það voru þau sem voru talskonur og talsmenn Stígamóta í fræðslu- og fjáröflunarátaki ársins „Styttum svartnættið“. Við erum ákaflega stolt af þeim og því starfi sem farið hefur fram á staðnum okkar allra og viðurkenningar ársins eru þeirra.

Viðurkenningarhafarnir eru þau:

Arndís Birgisdóttir, Ásgerður Jóhannsdóttir, Bjarney Rún Haraldsdóttir, Bryndís Ásmundsdóttir, Brynhildur Yrsa Valkyrja, Elín Hulda Harðardóttir, Ellen Svava, Esther Einarsdóttir, Eva Dís Þórðardóttir, Friðjón Víðisson, Friederike Berger, Gerða Sigurðardóttir, Guðrún Harðardóttir, Guðrún Helga Eyþórsdóttir, Helga María Finnbjörnsdóttir, Helga Sveinsdóttir, Hulda Haraldsdóttir, Inger Schiöth, Ísleifur Pádraig Friðriksson, Karl Ómar Guðbjörnsson, Kristín Hákonardóttir, Lilja Hrönn Einarsdóttir, Margrét Heiður, Nína Helgadóttir, Ólafur Helgi Moberg, Ragna Jóhannesdóttir, Ragnheiður Helga Bergmann, Sara Dröfn Valgeirsdóttir, Sif Böðvarsdóttir, Sigríður Björk Sigurðardóttir, Sigrún Bragadóttir, Silja Ívarsdóttir, Sólveig Höskuldsdóttir, Sonja Kovacevic, Steinunn Jónsdóttir, Særún Ómarsdóttir, Tanja Andersen Valdimarsdóttir, Thelma Dögg Guðmundsen og Viktoría Dögg.

Fjáröflunar- og fræðsluverkefnið „Styttum svartnættið“

Eins og annars staðar hefur verið nefnt, var fjáröflunarátakið **Styttum svartnættið** stærsta verkefni Stígamóta á árinu. Undirbúningur var langur og vinnan var mikil og að honum kom allur starfshópurinn á ýmsa vegu ásamt Stígamótafólki og mörgum fleirum. Fyrsta skrefið var að komast inn á sjónvarpsstöð og þann 20. júní var undirritaður samstarfssamningur við Stöð 2 um þriggja tíma sjónvarpsþátt í opinni dagskrá sem sýndur skyldi þann 18. nóvember. Það kvöld var skálað í kampavíni!

Forseti Íslands Guðni Jóhannesson gaf bindi og sokkpar í söfnunina, hér með í góðum félagsskap þeirra Ásgerðar, Önnu Bentínu, Þóru, Flóka, Særúnar og Erlu Bjargar.

Þau Karl Ómar, Anna Bentína og Sindri Sindrason fréttamaður.

Auglýsingastofan Pipar tók að sér að útbúa kynningarefni og strax var ákveðið að áherslan yrði á Stígamótafólk sem nýtt hefði þjónustuna. Hvað það segði um ofbeldið og hverju það hefði breytt að sækja sér aðstoð. Í öllu því kynningarefni sem framleitt var stígu 39 einstaklingar fram og sögðu frá. Allt okkar fólk sýndi sínar tölur, en tölurnar tákna árafjöldann frá því ofbeldið hófst og þar til þau leituðu til Stígamóta. Tölurnar voru frá tveimur og upp í fjörutíu og tvo.

Vekja þurfti athygli á áttakinu og tryggja áhorf á Stöð 2 þann 18. nóvember. Fjölmíðlar unnu vel með okkur og innkomur voru margar og viðmælendur voru líka margir. Félagsmiðlar voru nýttir til hins ýtrasta og má nefna að Sigrún Bragadóttir hélt utan um Twitter innkomur Stígamóta.

Blossapvaga

Ákveðið var að láta gamlan draum um gjörning eða blossapvögu (e. flashmob) verða að veruleika. Þær Erna Ómarsdóttir listdansstjóri Íslenska dansflokksins ásamt Ásrúnu Magnúsdóttur sem einnig er þekktur danskennari, dansari og danshöfundur tóku að sér að stýra vinnunni. Halla Kristín Einarisdóttir kvikmyndagerðarkona og trygg og trú stuðningskona Stígmóta stýrði kvikmyndaupptökum ásamt Hrafnhildi Gunnarsdóttur og fleirum.

Blossapvagan á Lækjartorgi.

Gjörningurinn fór fram á Lækjartorgi á milli Stjórnarráðsins og Héraðsdóms Reykjavíkur. Þemað var hreinsun og kraftur og um nokkrir tugir kvenna og karla tóku þátt, listdansarar og Stígamótafólk með meiru. Stígamótafólkið endaði á að stíga fram með tölurnar sínar. Gjörningurinn var sýndur í fréttum og flaug um veraldarvefinn og vakti mikla athygli á því sem koma skyldi – þættinum okkar mikilvæga. Hægt er að sjá gjörninginn á YouTube rás Stígamóta.

Fjáröflunarþátturinn „Styttum svartnættið“

Markmið átaksins var að fjölga þeim styrktaraðilum sem styrkja starfseminna mánaðarlega. Skemmst er frá því að segja að 580 manns bættust í stuðningsliðið okkar auk þess sem tæplega 600 manns styrktu með þátttöku í sms-leik á meðan útsendingunni stóð. Fjöldi fyrirtækja, stofnana og félaga lagði hönd á plóg með stöku framlagi og gerði Stígamótum þannig kleift að ráðast í þetta gríðarstóra verkefni. Að frádregnum kostnaði er afrakstur átaksins 60.386.000 kr. en þá er gert ráð fyrir framlögum styrktaraðila í þrjú ár. Slíkt fjármagn gjörbreytir rekstrargrundvelli starfseminnar og hægt verður að ráðast í ýmis brýn verkefni.

Þau Sindri Sindrason og Sigrún Ósk Kristjánsdóttir frá Stöð 2 stýrðu þættinum af mikilli fagmennsku. Fjöldi fólks lagði okkur lið. Fyrst ber að nefna Guðna Jóhannesson forseta Íslands, sem mætti í þáttinn með litskrúðugt bindi og sokka sem hann gaf í söfnunina, dr. Guðrún Jónsdóttir eldri, stofnandi Stígamóta mætti í viðtal og það sama gerði Sigríður Björk Guðjónsdóttir lögreglustjóri. Rætt var við þau Bryndís Ásmundsdóttur, Evu Dís Þórðardóttur, Karl Ómar Guðbjörnsson, Önnu Bentínu Hermansen og Hallgrím Helgason um reynslu af kynferðisofbeldi og hvernig þau hefðu unnið úr því. Sýnt var frá heimsókn í Réttarholtsskóla þar sem krakkarnir sögðu frá söfnunarátakinu Hjálparhönd. Rætt

var við Ernu Ómarsdóttur listdansstjóra Íslenska dansflokksins um gjörninginn á Lækjartorgi sem framinn var til kynningar á fjáröflunarátakinu. Sýnt var stutt klipp úr myndinni Innsæi eftir Kristínu Ólafsdóttur.

Inn á milli voru birt sterk myndbönd með Stígamótafólkinu okkar. Þau sem komu fram í þeim voru Arndís Birgisdóttir, Ásgerður Jóhannsdóttir, Bjarney Rún Haraldsdóttir, Bryndís Ásmundsdóttir, Brynhildur Yrsa Valkyrja, Elín Hulda Harðardóttir, Ellen Svava, Esther Einarisdóttir, Eva Dís Þórðardóttir, Friðjón Víðisson, Friederike Berger, Gerða Sigurðardóttir, Guðrún Harðardóttir, Guðrún Helga Eyþórsdóttir, Helga María Finnbjörnsdóttir, Helga Sveinsdóttir, Hulda Haraldsdóttir, Inger Schiöth, Ísleifur Pádraig Fríðriksson, Karl Ómar Guðbjörnsson, Kristín Hákonardóttir, Lilja Hrönn Einarisdóttir, Margrét Heiður, Nína Helgadóttir, Ólafur Helgi Moberg, Ragna Jóhannesdóttir, Ragnheiður Helga Bergmann, Sara Dröfn Valgeirsdóttir, Sif Böðvarsdóttir, Sigríður Björk Sigurðardóttir, Sigrún Bragadóttir, Silja Ívarsdóttir, Sólveig Höskuldsdóttir, Sonja Kovacevic, Steinunn Jónsdóttir, Særún Ómarsdóttir, Tanja Andersen Valdimarsdóttir, Thelma Dögg Guðmundsen og Viktoría Dögg.

Paunkholm hafði umsjón með tónlistaratriðum en þeir tónlistarmenn sem fram komu voru þau Eyþór Ingi, Lay Low, Hljómsveitin Eva, Bryndís Ásmundsdóttir, FM Belfast, Páll Óskar og Monika.

Þær Halldóra Geirharðsdóttir og Ólafía Hrönn framleiddu innskot með þeim Hannesi og Smára sem höfðu ýmislegt að segja um kvennahreyfinguna. Nína Dögg Filippusdóttir las inn texta á auglýsingar fyrir okkur.

Iðunn Steinsdóttir rithöfundur, Páll Óskar, Margrét Erla Maack, Sigríður Beinteinsdóttir, Hannes Óli Ágústsson, Sigfús Sigurðsson, Margrét Björnsdóttir, Brynhildur Björnsdóttir og krakkar úr MH sem öll eru styrktaraðilar Stígamóta sendu stutt myndskilaboð í þáttinn, þar sem þau hvöttu fólk til þess að gerast styrktaraðilar.

Í þættinum var sýnt mikið kynningarefni frá Stígamótum og gerð grein fyrir starfseminni jafnt í Reykjavík sem og á Ísafirði. Allt starfsfólk Stígamót kom fram og sagði frá ólíkum þáttum starfseinnar.

Verkefnin voru mörg og eitt af þeim var að manna símaverið á Stöð 2 á meðan á upptökum stóð. Í hópí símasvörunarfólks má nefna Jóhönnu Sigurðardóttur fyrrum forsætisráðherra, Frímann, Kvinnalandsliðið í fótbolta, starfsfólk Íslandsbanka og fullt af vinkonum Stígamóta og velunnurum. Anna Svava Knútsdóttir var gestgjafi ásamt Ásgeiri Eyjólfsyni frá Stöð 2.

Áhrif verkefnisins voru margþætt og mun meiri en sem nemur fjárhagslegum hagnaði. Heilmikil vitundarvakning átti sér stað. Aðsókn jókst verulega og meira en eitt hundrað manns leituðu til Stígamóta í fyrsta sinn, frá því átakið hófst um miðjan nóvember og fram að jólum. Síðast en ekki síst má nefna að innan Stígamóta varð til öflugt samfélag Stígamótafólks sem mun láta meira að sér kveða í framtíðinni og starfshópurinn eflist og þéttist.

Stígamót færir hjartans þakkar þeim fjölmörgu sem gerðu þetta átak að veruleika og hjálpuðu þannig Stígamótum að gera enn betur í baráttunni gegn kynferðisofbeldi.

ALÞJÓÐASTARF

STÍGAMÓT ERU VIRKIR ÞÁTTTAKENDUR Í NORRÆNUM, EVRÓPSKUM OG ALÞJÓÐLEGUM SAMTÖKUM. ÞVÍ FYLGIR BÆÐI VINNA, EN FYRST OG FREMST SÚ GÓÐA TILFINNING AÐ VIÐ FYLGJUMST MEÐ STEFNUM OG STRAUMUM, SÉUM UPPLÝST OG LEGGJUM EITTHVAÐ AF MÖRKUM TIL ÞESS AÐ BÆTA HEIMINN.

Króatískar konur í heimsókn á Stígamótum.

Erlendar heimsóknir á Stígamót

Erlendir gestir voru tíðir á Stígamótum. Á hverju ári gera bandarísk stjórnvöld skýrslu um mansal á heimsvísu og tókum við á móti starfsfólki bandaríska sendiráðsins sem var að safna upplýsingum um stöðu þessara mála á Íslandi.

Árlega hafa nemendur jafnréttisskóla Sameinuðu þjóðanna heimsótt Stígamót og fengið fyrirlestra um innra starfið og pólitískt starf. Gestir komu frá Króatíu og Grikklandi, frá Kanada og dr. Nicole Dubus hélt fund á Stígamótum um það hvernig íslenskir aðilar gætu best unnið saman að stuðningi við flóttafólk og hælisleitendur.

Auk þess var tæknin nýtt og dr. Purna Sen sem er ábyrg fyrir stefnumörkun innan UN Women fundaði með talskonunni. Það gerði líka Marsha Scott sem stýrir verkefnum um ofbeldismál fyrir European Women's Lobby og Lily Greenan sem áður var formaður skosku kvennaathvarfahreyfingarinnar.

Dr. Nina Burrowes kom til Íslands í boði Sigrúnar Jóhannsdóttur og hélt erindi á Stígamótum eins og annars staðar kemur fram.

Hún fundaði líka um mögulegt framtíðarsamstarf. Beatrice Halsaa sem gerir um þessar mundir úttekt á gagnsemi norrænu kvennaráðstefnanna Nordisk forum kom til Íslands og fékk rýnihóp til liðs við sig og í honum var að sjálfsgöðu fulltrúi Stígamóta.

Erlendir fjölmiðlar

Ola Aleksandra Chlipala pólsk kona sem býr á Íslandi, var í samstarfi við Stígamót vegna aðgerða pólskra kvenna á Íslandi og í Póllandi. Pólskar konur fóru í verkfall þann 3. október vegna fyrirhugaðra lagabreytinga sem gera myndi aðgang að fóstur-eyðingum í Póllandi enn erfiðari en hann er í dag. Haldinn var útifundur á Austurvelli og Guðrún flutti eina af ræðunum þar voru fluttar og hélt líka ræðu í gegnum síma á torginu í Kraká. Hún kom fram á Stöð 2 með pólskum konum og kom fram í stuttu myndbandi sem sýnt var í flestum fjölmiðlum í Póllandi þann dag. Myndbandið var framleitt af Ola og fleirum. Í kjölfarið fór hún í nokkur blaðaviðtöl við pólska fjölmiðla.

Susanne Klingner gerði podcast með viðtali við Guðrúnu, sem sent var út í Þýskalandi.

Stígamót taka virkan þátt í alþjóðasamtökum

Þó Ísland sé ekki í Evrópusambandinu, þá eiga Stígamót samt fulltrúa í Observatory - sérfræðingahópi um ofbeldismál innan European Women's Lobby. En EWL eru stærstu regnhlífarsamtök kvennasamtaka í Evrópu og ánægjulega róttæk. Hópur sem hefur komið ýmsu í verk á liðnum árum, svo sem að búa til nauðgunarvogina og fleira. Steinunn Gyðu- og Guðjónsdóttir hefur nú tekið við af Guðrúnu sem sérfræðingur Stígamóta í hópnum.

Guðrún er fulltrúi Íslands í ráðgefandi stjórn WAVE sem eru samtök Evrópsku kvennaathvarfanna. Innan WAVE eru árlegar ráðstefnur og stefnumarkandi fundir.

Guðrún tekur líka virkan þátt í Nordiske kvinner mot vold, en fulltrúar kvennaathvarfasamtaka Norðurlandanna hittast árlega, leggja drög að ráðstefnum næsta árs, skiptast á fréttum af því sem er efst á baugi í hverju landi fyrir sig og styðja hver aðra þegar á þarf að halda í pólitískum stórviðrum og baráttu fyrir fjármagni.

Á árinu fóru fram Skypefundir með þátttöku miðstöðva um sífjaspell á Norðurlöndunum og umræður fóru fram um að halda norræna ráðstefnu á næsta ári og jafnvel að stofna formleg samtök þessara miðstöðva á Norðurlöndunum.

Jafnréttisverkefni Þróunarsjóðs EFTA og norsku sjóðanna

Það hefur verið einkennandi fyrir árið að viðamikil jafnréttisverkefni Þróunarsjóðs EFTA og norsku sjóðanna eru í fullum gangi. Noregur hefur varið háum fjárhæðum í jafnréttisstarf í nýju Evrópusambandsríkjunum í Austur Evrópu en einnig í Portúgal og á Spáni. Formlega er Ísland aðili að samstarfinu, en fyrst og síðast er um að ræða norskt fjármagn.

Þau samtök sem sækja um fjármagn í sjóðinn eiga meiri möguleika ef þau vinna í samstarfi við norsk eða íslensk samtök. Þess vegna hefur Stígamótum borist ótal tilboð um samstarf viðs vegar um Evrópu. Langflestum hefur verið hafnað vegna þeirrar gífurlegu vinnu sem þátttakan myndi kosta starfshópinn. En sjóðurinn hefur líka fjármagnað heimsóknir fólks frá þessum löndum til Íslands. Hér verða nefndir flestir þeir hópar sem heimsóttu Stígamót á þessum forsendum.

Í tengslum við Þróunarsjóðsverkefni komu Grikkir í heimsókn til Stígamóta í febrúar og tíu manna sendinefnd frá Lettlandi í október. Í tengslum við samstarfsverkefni Stígamóta og Zenska Soba í Króatíu, kom til landsins tíu kvenna hópur og heimsótti ýmsa aðila á Íslandi, en heimsóknin var skipulögð af Stígamótum.

Þátttaka í ráðstefnum og fundum erlendis

Þær Guðrún Jónsdóttir og Þórunn Þórarinsdóttir fóru til Lissabon dagana 17.-21. janúar í boði samstarfssamtaka Stígamóta, Associação de Mulheres Contra a Violência – AMCV. Það var Þróunarsjóðurinn EFTA sem sá um að styrkja heimsóknina. Þær héldu báðar erindi á ráðstefnu um ofbeldi, þar sem saman voru komnir mikilvægustu aðilar í landinu, m.a. dómsmálaráðherra, fulltrúi í GREVIO nefndinni sem á að fylgjast með að Evrópuríkin framkvæmi ákvæði Ístanbúlsáttmálans og forstjóri þarlendrar jafnréttisstofu. Auk þess héldu þær dagsnámskeið með ýmsum kvennasamtökum um aðferðir Stígamóta í vinnu með brotaþolum

Þórunn heldur námskeið um sjálfhjálparhópa í Lissabon.

og um pólitískt starf. Í þessari ferð voru ný myndbönd Stígamóta með viðtölum við Stígamótafolk sýnd og höfðu mikil áhrif.

Zenska soba eða Kvannahúsið í Króatíu stýrði verkefninu „Nýtt afl í baráttunni gegn ofbeldi gegn konum“ í samstarfi við fleiri þarlend kvennasamtök og Stígamót. Fyrir hönd Stígamóta tóku þær Guðrún og Helga þátt í verkefninu og fóru til Zagreb 7.- 12. júní. Ráðstefnan fór fram í Opatija litlum fallegum strandbæ og héldu þær Stígamótakonur erindi um ólíka þætti starfseminnar. Á haustdögum kom svo sendinefnd til Íslands til að kynna sér starfsemi ýmissa stofnanna og samtaka hér á landi á sviði ofbeldismála.

WAVE samtök kvennaathvarfa í Evrópu héldu sína 18. ráðstefnu í Berlín dagana 19.-24. október. Ráðstefnan fjallaði um hina svokölluðu Step up Campaign sem er Evrópskt fræðsluáttak. Eitt af þeimum ráðstefnunnar var þjónusta við fatlaðar konur og Stígamót stungu upp á að Emblu Guðrúnar Ágústsdóttur yrði boðið að halda vinnustofu um verkefni TABÚ baráttusamtaka fatlaðra kvenna á Íslandi. Það var samþykkt og fyrir hönd Stígamóta fór Þórunn Þórarinsdóttir þangað líka og var fundarstýra.

Þau Hjálmar og Anna Bentína fóru til Oslóar á ráðstefnu dagana 14.-17. apríl og Hjálmar flutti erindi sem hann kallaði „Kærastinn minn nauðgaði mér“.

Dagana 29. nóvember - 2. desember var ráðstefnan Confronting Domestic Violence - Focus on Perpetrators haldin í Helsinki í Finnlandi. Þar var okkar maður Hjálmar með erindi og sýndi myndböndin okkar.

Að venju hittust kvennaathvarfskonur frá öllum Norðurlöndunum, Nordiske kvinner mot vold, á árlegri ráðstefnu í Kristiansand síðustu helgina í ágúst. Þemað var Ístanbúlsáttmálinn og flutti Guðrún opunarerindi ráðstefnunnar um Ístanbúlsáttmálann. Jafnframt voru myndbönd Stígamóta með viðtölum við brotaþola frumsýnd á Norðurlöndunum. Þórunn fór með, og fyrsti fundur var haldinn um næstu ráðstefnu sem haldin verður á Íslandi næsta ár.

Forsvarskonur kvennaathvarfahreyfinganna hittust í desember til þess að skiptast á upplýsingum um það sem er efst á baugi í hverju landi fyrir sig. Lögð eru drög að ráðstefnuþema næsta árs sem að þessu sinni verður haldin á Íslandi. Þær Þórunn og Guðrún stýrðu fundinum, lögðu fram hugmyndir og hlustuðu eftir hugmyndum annarra. Ákveðið var að þema næstu ráðstefnu myndi fjalla um brotaþola ofbeldis og reyna að koma röddum þeirra að. Hvatinn var verkefni Stígamóta „Styttum svartnættið“ þar sem brotaþolar á Íslandi stígu fram og sögðu frá eigin reynslu af ofbeldi.

Frummælendur á íslensku dagskránni hjá Sameinuðu þjóðunum.

Tólfta árið í röð sótti talskona Stígamóta kvennanefndarfund Sam-einuðu þjóðanna í New York í mars. Kvennanefndin hefur það hlutverk að fylgja eftir Pekingáætluninni sem er framkvæmdaáætlun í jafnréttismálum innan Sameinuðu þjóðanna. Að venju var dagskráin þétt og mikil, þarna hittist alþjóðlega kvennahreyfingin og nýtir tímann vel.

Guðrún tók þátt í hliðarviðburði sem Sheva Carr bauð til um leikna kvikmynd og heimildamynd sem hana dreymir um að gera um aðgerðir Stóru systur á Íslandi árið 2011. Áherslan var á baráttuna gegn vændi og mansali. Hún flutti líka innlegg í hliðarviðburði sem Feministisk Initiativ! bauð upp á um hlutverk kvenna í stjórnmálum, ásamt konum víðs vegar að.

Jafnframt voru frumsýnd stutt myndbönd með viðtölum við Stígamótafólk á dagskrá íslensku sendinefndarinnar undir yfirskriftinni „Höldum glugganum opnum“ á vegum Eyglóar Harðardóttur velferðarráðherra, en þar komu jafnframt fram Sigríður Björk lög-reglustjóri, Þórdís Elva og fleiri. Það verður að segjast að það var sterkt að sjá Stígamótafólk stíga fram á stórum skjá í Sameinuðu þjóða byggingunni og flytja fólki alls staðar að úr heiminum skila-boð.

Dagana 12.-18. desember var talskonu Stígamóta boðið til Suður-Afríku til fundar við baráttukonur víðs vegar að úr heiminum. Guðrún var þó eina vestræna konan í hópnum. Það var dr. Lesley Ann Foster og samtökin hennar Masimanyane sem

Magnað þegar margar konur hugsa saman!.

Ljónshvolpur horfist í augu við Stígamótakerlu.

skipulögðu fundinn. Um er að ræða einvala lið kvenna sem vilja styrkja raddir úr öðrum heimshornum en Vesturlöndum. Má nefna að í hópnum eru þær Rashida Manjoo fyrrum umboðskona SP í ofbeldismálum og Marai Larasi sem talar fyrir svartan feminisma hjá Imkaan í London og Rachel Paul. Allt konur sem hafa unnið með Stígamótum áður. Þær hafa samanlagt gífurlega þekkingu og reynslu á ólíkum sviðum og eru að leggja drög að stofnun nýrra samtaka.

Þessa daga skoðuðum við í samhengi félagslegar, efnahagslegar og pólitískar aðstæður ofbeldis gegn konum, loftslagsbreytingar, öfgahægrimmennsku sem er að aukast hratt, trúarbrögð, fjölþætta mismunun og skyndilega varð myndin svo miklu skýrari. Ofbeldis-hugtakið varð skýrara og víðara og ljóst að ekki er hægt að einangra einn þátt frá hinum. Það voru forrættindi að fá að taka þátt í greiningarvinnu með þeim, leitast við að endurhugsa og leita nýrra leiða. Þessi fundur var einstaklega frjór og gefandi og óskandi að útkoman verði góð.

Stígamót voru tilnefnd til European Diversity verðlaunanna í London

Í nóvember voru Stígamót tilnefnd til viðurkenningarinnar Evrópskur margbreytileiki 2016. Fulltrúum Stígamóta var boðið til mikillar hátíðar í tilefni af því. Þetta var þegar fjáröflunarátakið stóð sem hæst og Stígamót ákváðu að senda ekki fulltrúa, sem hefði verið pínlegt, ef við hefðum unnið. Þannig fór það ekki, en tilnefningin var skemmtileg.

TÖLULEGAR UPPLÝSINGAR

Tölulegar upplýsingar í ársskýrslu Stígamóta eru mikilvægt tæki til að lýsa þeim hliðum íslensks samfélags sem birtast í starfsemi Stígamóta. Með söfnun tölulegra upplýsinga í 27 ár búum við yfir mikilli þekkingu um kynbundið ofbeldi, birtingarmyndir þess og afleiðingar, fólkið sem er beitt ofbeldinu og ofbeldismennina. Hér fara á eftir þær skilgreiningar á sífjaspellum, nauðgunum, nauðgunartilraunum, klámi(klámefni), vændi, kynferðislegri áreitni og stafrænu kynferðisofbeldi sem til viðmiðunar eru við tölfraðilega úrvinnslu í þessari skýrslu.

Sífjaspell skilgreinum við sem allt kynferðislegt atferli milli einstaklinga, sem tengdir eru tengslum trausts, og þar sem annar aðilinn vill ekkert slíkt atferli, en er undirgefinn og háður ofbeldismanninum á einhvern máta.

Nauðgun eða nauðgunartilraun skilgreinum við sem kynferðisofbeldi þar sem einhver hefur eða gerir tilraun til að hafa samræði/eða önnur kynferðismök við manneskju gegn vilja hennar og brýtur þar með sjálfsákvörðunarrétt og sjálfstjórn hennar á bak aftur.

Klámefni er beitt sem kynferðisofbeldi þegar einhver notar klámefni til að misbjóða manneskju á einhvern hátt. Eða þegar klám-notkun einhvers misbýður manneskju á einhvern hátt.

Vændi/mansal skilgreinum við sem kynferðisofbeldi þar sem einstaklingur/eða þriðji aðili þiggur einhverskonar greiða eða greiðslu í skiptum fyrir kynferðislega athöfn/athafnir.

Kynferðisleg áreitni skilgreinum við sem kynferðisofbeldi þar sem einhver sýnir manneskju kynferðislega hegðun sem er særandi og er gegn vilja hennar. Kynferðisleg áreitni getur verið líkamleg, orðbundin eða táknræn.

Stafrænt kynferðisofbeldi skilgreinum við sem kynferðisofbeldi þar sem einhver birtir, dreifir eða geymir eða hótar að birta, dreifa eða geyma texta og/eða myndefni til dæmis ljósmyndir, kvikmyndir- eða sambærilegt efni þar sem manneskja er sýnd nakin/n eða á kynferðislegan hátt gegn vilja hennar.

Á árinu 2016 leituðu 654 einstaklingar til Stígamóta, af þeim voru 349 einstaklingar sem leituðu aðstoðar vegna eigin mála í fyrsta skipti. Þá var 61 nýr aðstandandi sem leitaði til Stígamóta og þar af voru 23 með upplýsingar um mál sem ekki voru þekkt hjá Stígamótum. Þær tölulegu upplýsingar sem hér fara á eftir varðandi árið 2016 miðast við fjölda skýrslna sem fyrir liggja um hvern hóp fyrir sig, þ.e. brotaþola, ofbeldismenn og aðstandendur.

Í þau 27 ár sem liðin eru frá stofnun Stígamóta hafa 7.801¹ einstaklingar leitað aðstoðar hjá Stígamótum. Jafnframt er þess að geta að ofbeldismennirnir teljast vera 11.160 en eru væntanlega nokkuð færri þar sem einhverjir þeirra hafa beitt fleiri en einn einstakling ofbeldi.

Það vekur athygli að ofbeldismennirnir eru miklu fleiri en þeir sem beittir eru ofbeldi. Sami einstaklingurinn er stundum beittur kynferðisofbeldi af fleiri en einum ofbeldismanni á lífsleiðinni.

Einnig sýna tölurnar að einn og sami ofbeldismaðurinn beitir oft fleiri en einn einstakling kynferðisofbeldi.

Í þeim tölulegu upplýsingum sem hér fara á eftir er annars vegar fjallað um starfsárið 2016 og hins vegar er að finna í nokkrum tilvikum samanburð á fimm síðustu starfsárum. Upplýsingar um starfsemina á fyrri starfsárum má nálgast hjá Stígamótum og á vefsíðu Stígamóta, www.stigamot.is.

1. Heildarfjöldi einstaklinga frá stofnun Stígamóta er fenginn með því að leggja heildarfjölda nýrra brotaþola og heildarfjölda nýrra aðstandanda árið 2016 við heildarfjölda einstaklinga frá stofnun Stígamóta sem fram kemur í Ársskýrslu Stígamóta árið 2015. Árið 2016 höfðu hins vegar 6 af nýjum brotaþolum komið á Stígamót áður sem aðstandendur og dragast því 6 einstaklingar frá í tölunni hér fyrir ofan. Einnig hafði einn nýr aðstandandi komið áður á Stígamót sem brotaþoli og dregst hann því líka frá tölunni hér að ofan.

Tafla 1. Fjöldi viðtala og einstaklinga árið 2016

Ný mál - brotapolar komu sjálfir ²	349
Upplýsingar um ný mál gegnum aðstandendur	23
Heildarfjöldi ofbeldismanna ³	571
Fjöldi nýrra aðstandenda	61
Heildarfjöldi einstaklinga sem komu í viðtöl	654
Heildarfjöldi viðtala	2.249

Árið 2016 leitaði 61 nýr aðstandandi til Stígamóta borið saman við 57 árið 2015, sem var aukning um 7%. Árið 2013 var hins-vegar fjöldi nýrra aðstandenda hærri, en þá voru þeir 78. Fjöldi nýrra aðstandanda árið 2016 er því um 22% færri borið saman við árið 2013, en þá hafði heildarfjöldi nýrra aðstandenda á einu ári ekki verið hærri síðan árið 1991.

Þegar ný mál, bæði frá brotapolum og aðstandendum, eru lögð saman verður heildarfjöldi nýrra mála 372 sem er 42 málum fleiri en á síðasta ári, sem er um 12,7% aukning á milli ára. Ekki hafa komið fleiri ný mál til Stígamóta síðan 1992, en þá höfðu Stígamót aðeins starfað í 2 ár og þá var um uppsafnaðan vanda að ræða.

Ofbeldismenn eru nú 571, sem er 12,6% aukning frá árinu 2015 en þá voru ofbeldismenn 507.

Heildarfjöldi einstaklinga sem komu í viðtöl til Stígamóta árið 2016 var 654, sem er um 3,4 % minna en árið 2015 en þá var heildar-fjöldi einstaklinga 677.

Heildarfjöldi viðtala árið 2016 var 2.249, sem er um 1,8% aukning frá árinu 2015 en þá var heildarfjöldi viðtala 2.209. Árið 2013 var hinsvegar heildarfjöldi viðtala hærri, en þá var hann 2.409, heildarfjöldi viðtala árið 2016 eru því um 6,6% færri borið saman við árið 2013, en þá hafði heildarfjöldi viðtala á einu ári ekki verið hærri en síðan 1996.

Ef ofangreindar upplýsingar eru dregnar saman fyrir árið 2016, kemur fram að heildarfjöldi einstaklinga sem komu í viðtal árið 2016 hefur minnkað borið saman við árið 2015. Inni í þeirri tölu eru einstaklingar sem hafa komið áður og fylgt okkur á milli ára.

Heildarfjöldi viðtala árið 2016 var hærri borið saman við árið 2015, en hann var minni borin saman við árið 2013. En þess ber að geta að á árinu 2013 hafði heildarfjöldi viðtala á einu ári ekki verið hærri en síðan 1996.

Heildarfjöldi nýrra aðstandenda árið 2016 var hærri borið saman við árið 2015, en hann var lægri borin saman við árið 2013. En þess ber að geta að á árinu 2013 hafði heildarfjöldi nýrra aðstandenda á einu ári ekki verið hærri en síðan árið 1991.

Það sem stendur upp úr er að ekki hafa fleiri einstaklingar leitað til Stígamóta í fyrsta skipti vegna sinna mála síðan á upphafsárum Stígamóta.Einnig hafa ekki komið fleiri ný mál inn á borð Stígamóta síðan á upphafsárum Stígamóta. Líklegt er að sjónvarpssöfnun fyrir starfsemi Stígamóta og vitundarvakning um kynferðisofbeldi sem Stígamót stóðu að í nóvember árið 2016 hafi leitt til þess að fleiri einstaklingar sóttu viðtöl í fyrsta skipti vegna sinna mála.

Meðferð tölulegra gagna

Líkt og í ársskýrslum síðustu ára eru allar tölfraðilegar upplýsingar í þessari skýrslu unnar út frá spurningalistum sem notendur þjónust-unnar fylltu sjálfir út. Þegar upplýsingar eru breyttar vegna nýrra aðferða við gagnasöfnun er þess getið í texta.

Hér fyrir neðan verður gerð grein fyrir tölfraðilegum upplýsingum um brotapola sem leituðu í fyrsta skipti til Stígamóta árið 2016. Árið 2016 voru gerðar breytingar á spurningalista sem lagður var fyrir brotapola. Nokkrum spurningum var bætt við og aðrar teknar út. Markmið þessara breytinga er að fá betri upplýsingar og einfalda og skýra þær tölfraðilegu upplýsingar sem safnað er. Vegna þessara breytinga bætast nokkur atriði við í töflur og myndir sem ekki hafa verið í fyrri ársskýrslum Einnig bætast við nýjar töflur og myndir sem hafa ekki verið áður.

- Heildarfjöldi nýrra mála var 349 en 11 skýrslur voru ekki fylltar út og því ómarktækar. Þess vegna byggir tölfraði úrvinnsla um brotapola á 338 skýrslum. Hins vegar lágu fyrir upplýsingar um kyn og í hvaða mánuði brotapolí kom til Stígamóta í fyrsta skipti í þessum 11 skýrslum sem ekki voru fylltar út, þess vegna er heild-arfjöldi einstaklinga hærri eða 349 einstaklingar í töflu 2 og mynd 2, en öll önnur tölfraði úrvinnsla um brotapola byggir á þeim 338 skýrslum sem fylltar voru út.
- Samanlagður fjöldi ofbeldismanna er 571, bæði ný mál og upplýsingar um ný mál frá aðstandendum. Eins og fram hefur komið vantaði 11 komuskýrslur og þá um leið allar upplýsingar um ofbeldismenn í þeim málum en hér er miðað við einn ofbeldismann fyrir hverja glataða skýrslu (sem er lágmarkstalning). Ekki liggja fyrir upplýsingar um ofbeldismenn þegar ný mál komu til Stígamóta í gegnum aðstandendur, en hér er talinn einn ofbeldismaður fyrir hvert nýtt mál sem upplýs-ingar fást um hjá aðstandendum (sem er lágmarkstalning). Því er hægt að segja með vissu að ofbeldismennirnir hafi verið 571 en hins vegar byggja tölfraðilegar upplýsingar í ársskýrslu þessari á 537 skýrslum sem lágu fyrir um ofbeldismenn. Þess ber að geta að í einhverjum tilfellum gáfu brotapolar ekki upplýsingar um alla ofbeldismenn. Ástæða þess gat til dæmis verið að þeir vissu ekki hve margir þeir voru eða það átti ekki við, eins og til dæmis í vændis- og mansals-málum.

Tafla 2. Skipting einstaklinganna eftir kyni

	Fjöldi	Hlutfall
Karl	43	12,3%
Kona	306	87,7%
Alls	349	100%

Tafla 3. Þjóðerni brotapola

	Fjöldi	Hlutfall
Íslendingur	320	94,7%
Blandað þjóðerni	5	1,5%
Frá öðrum löndum	13	3,8%
Alls	338	100%

Eins og áður sagði var bætt við nýjum spurningum í spurningalista sem lagður er fyrir brotapola árið 2016. Annars vegar spurningu um hvort einstaklingur búi við andlega- og líkamlega skerðingu og hins vegar hvort einstaklingur er metinn til örorku vegna þess. Markmiðið með þessum spurningum var að reyna að fá betri mynd af því hversu vel Stígamót ná til þeirra sem búa við skerðingar og hafa verið beittir kynferðislegu ofbeldi.

Tafla 4. Býr brotapolí við einhverja af eftirtöldum skerðingum: þroskahömlun, hreyfihömlun, blindu/sjón-skerðingu, geðsjúkdóm, einhverfu, heyrnarskerðingu eða aðra skerðingu

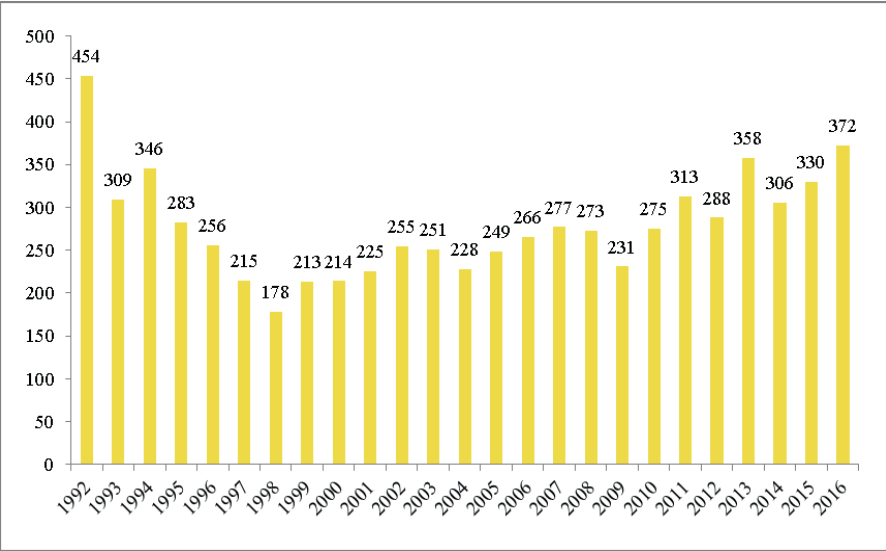
	Fjöldi	Hlutfall
Bý ekki við neina skerðingu	169	50,0%
Bý við skerðingu en er ekki metinn til örorku vegna hennar	60	17,8%
Bý við skerðingu og er metinn til örorku vegna hennar	41	12,1%
Bý við skerðingu en er ekki viss hvort er metinn til örorku vegna hennar	8	2,4%
Upplýsingar vantar	60	17,8%
Alls	338	100%

Tafla 5. Skerðing skipt eftir hvort brotapolí var metinn til örorku vegna hennar

	Metinn til örorku		Ekki metinn til örorku og óvíst		Alls	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Proskahömlun	6	14,6	3	4,5	9	8,4
Hreyfihömlun	3	7,3	-	-	3	2,8
Blinda/sjónskerðing	1	2,4	2	3,0	3	2,8
Geðssjúkdóm	26	63,4	52	78,8	78	72,9
Einhverfu	3	7,3	0	0,0	3	2,8
Heyrnarleysi/-skerðing	1	2,4	1	1,5	2	1,9
Annað	16	39,0	6	9,1	22	20,6
Fjöldi einstaklinga	41		66		107	

búi við skerðingar og hvort brotapolí er metinn til örorku vegna skerðingar, þannig að ef upplýsingar vantaði hjá brotapola um annað hvort að hann búi við skerðingu og/eða hvort hann er metinn til örorku vegna skerðingar þá teljast þeir brotapolar ekki með í þessum töflum. Ber að hafa þetta í huga við túlkun upplýsinga.

Flestir þeirra sem búa við skerðingu og eru með örorku vegna hennar búa við geðsjúkdóma. Einnig sést í töflu 5 að flestir sem búa við skerðingu en eru ekki með örorku vegna hennar eða það er óvíst búa við geðsjúkdóma. Markmiðið með þessum tveimur ofangreindu töflum er að fá betri mynd af því hversu vel Stígamót nær til fólks með skerðingar og fá betri mynd af því hvaða hópa við þurfum að reyna að ná betur til og auka aðgengi fyrir.

Mynd 1. Fjöldi nýrra mála frá upphafi

Mynd 2. Fjöldi nýrra viðtala eftir mánuðum árið 2016

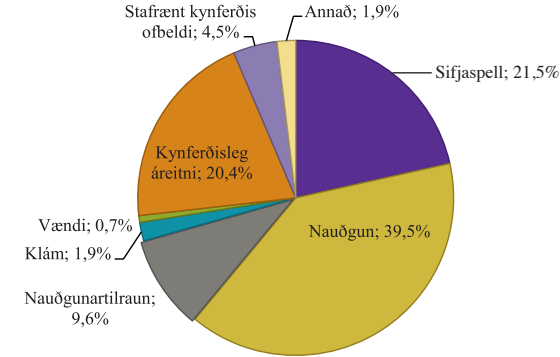
Tafla 6. Ástæður þess að leitað var til Stígamóta árið 2016

	Fjöldi	Hlutfall
Sifjaspell	116	21,5%
Nauðgun	213	39,5%
Nauðgunartilraun	52	9,6%
Klám	10	1,9%
Vændi	4	0,7%
Kynferðisleg áreitni	110	20,4%
Stafrænt kynferðisofbeldi ⁴	24	4,5%
Annað	10	1,9%
Alls	539	100%

Tafla 6 sýnir ástæður þess að einstaklingar leita til Stígamóta árið 2016. Það fólk sem nýtir sér þjónustu Stígamóta kemur gjarnan til að vinna úr gömlum áföllum og þau geta verið fleiri en eitt. Þess vegna eru ástæður komu fleiri en einstaklingarnir (338).

Eins og tafla 6 sýnir eru nauðgun, nauðgunartilraun og sifjaspell um 70,6% þeirra ástæðna sem tilgreindar eru sem ástæða komu á Stígamót. Athygli vekur hve margir leita til Stígamóta vegna kynferðislegrar áreitni eða um 20,4%.

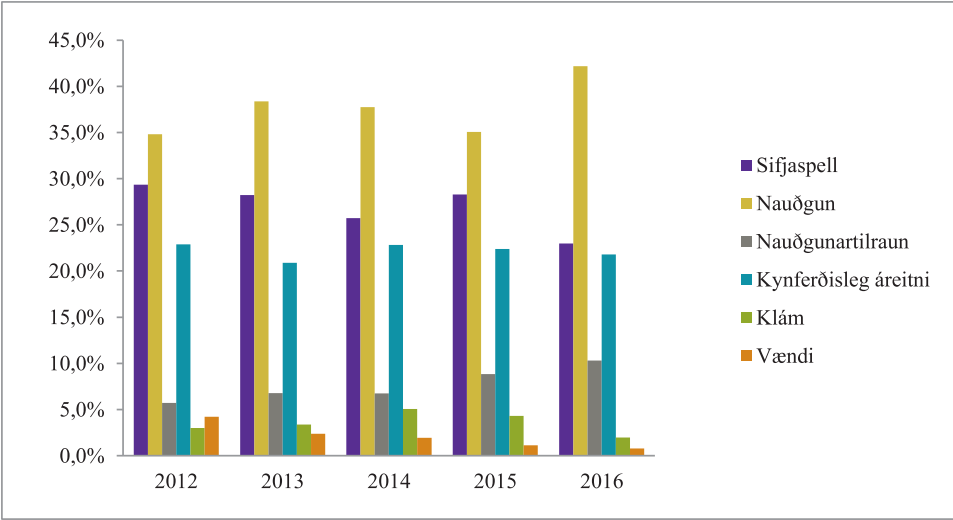
Eins og sést í töflu 6 þá var einni ástæðu komu til Stígamóta bætt við árið 2016 sem ekki var tilgreind í fyrri ársskýrslum, það er vegna stafræns kynferðisofbeldis og 4,5 % nýrra brotaþola nefna það sem ástæðu komu meðal annars. Mikilvægt er að hafa í huga þessa breytingu á töflu 6 ef bera á töfluna saman við niðurstöður fyrri árskýrslna.

Mynd 3. Ástæður þess að leitað var til Stígamóta árið 2016

Um klám og vændi

Einstaklingar hafa leitað sér hjálpar vegna klámnótkunar maka/sambýlisfólks síns sem hefur misboðið þeim á ýmsa vegu. Það voru 10 einstaklingar (1 karl og 9 konur) sem leituðu til Stígamóta í fyrsta skipti árið 2016 vegna kláms, þetta eru 9 færri einstaklingar en leituðu til Stígamóta vegna kláms árið 2015. Árið 2016 leituðu 4 einstaklingar (allt konur) til Stígamóta í fyrsta skipti vegna vændis, þetta eru einum færri einstaklingur en leituðu til Stígamóta vegna vændis árið 2015 en þá voru þeir 5. Vitað er að árið 2016 voru einnig í viðtölum meðal annars vegna vændis og/eða kláms, um 10 einstaklingar (allt konur) sem leituðu í fyrsta skipti til Stígamóta fyrir árið 2016. Þessir einstaklingar höfðu því fylgt okkur á milli ára. Það sama hefur sýnt sig hjá Stígamótum og hjá erlendum systur-samtökum að það tekur langan tíma að vinna úr þeirri ofbeldisreynslu sem vændi er. Mikilvægt er að hafa í huga við túlkun niðurstaðna að vændi er oft falið vandamál og oft koma upplýsingarnar um það ekki í ljós fyrr en eftir margra mánaða viðtöl. Skráningar fara hins vegar fram eftir fyrstu viðtöl og upplýsingar um það vantar því í einhverjum tilvikum.

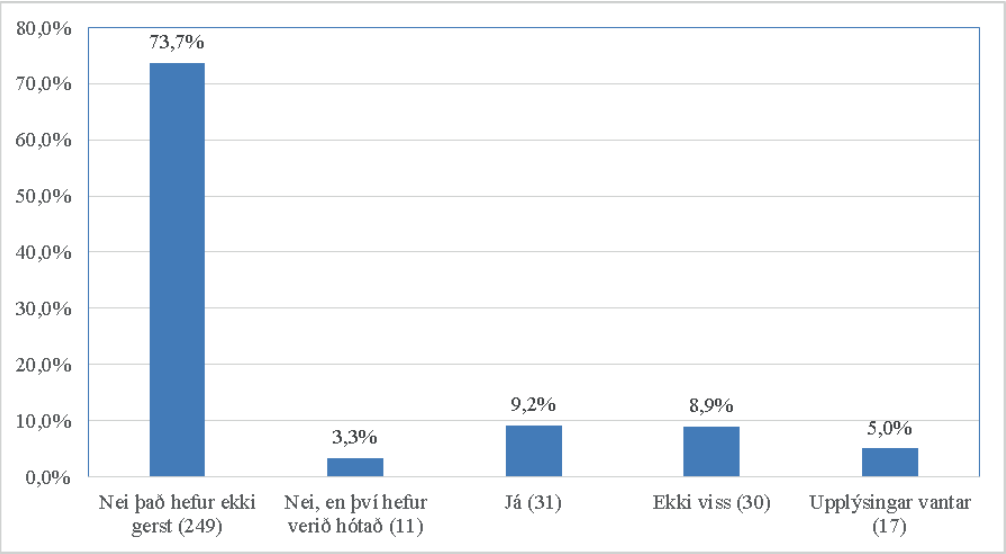
Mynd 4. Samanburður milli ára á ástæðum þess að leitað var til Stígamóta

Mynd 4 sýnir ástæður fyrir komu einstaklinga til Stígamóta síðustu fimm árin. Hlutfallið í myndinni miðast við þau tilvik þar sem einstaklingar tilgreindu sifjaspell, nauðgun, nauðgunartilraun, kynferðislega áreitni, klám og vændi sem ástæðu komu hvert ár. Eins og sést á mynd 4 tilgreindu flestir einstaklingar nauðgun sem ástæðu komu og næst flestir tilgreindu sifjaspell sem ástæða komu síðastliðin fimm ár. Einnig var kynferðisleg áreitni oft tilgreind sem ástæða komu. Hlutfallslega fleiri tilgreindu nauðgun sem ástæðu komu árið 2016 borið saman við fyrri ár. Mikilvægt er þó að hafa í huga við túlkun niðurstaðna að svarmöguleikar fyrir ástæðu komu breyttust árið 2016, þegar stafrænu kynferðisofbeldi var bætt við og var það ekki tekið með í mynd 4.

4. Stafrænu kynferðisofbeldi var bætt við sem svarmöguleika í ástæðu komu árið 2016.

Stafrænt kynferðisofbeldi

Eins og fram hefur komið hér á undan þá var stafrænu kynferðisofbeldi bætt við sem svarmöguleika fyrir ástæðu komu árið 2016. Til að fá skýrari mynd af stafrænu kynferðisofbeldi var einnig bætt við ítarlegri spurningu um stafrænt kynferðisofbeldi.

Mynd 5. Hefur texta og/eða myndefni til dæmis ljósmyndum, kvikmyndum eða sambærilegu efni þar sem viðkomandi er sýnd/ur nakin/n eða á kynferðislegan hátt verið birt, dreift eða geymt gegn vilja viðkomandi

Mynd 5 sýnir að 9,2 % hafa upplifað að texta og eða myndefni til dæmis ljósmyndum, kvikmyndum eða sambærilegu efni þar sem þau voru sýnd nakin eða á kynferðislegan hátt verið birt, dreift eða geymt gegn vilja þeirra. En um 3,3% höfðu lent í að því væri hótáð. Athyglisvert er að 31 einstaklingur nefndi að hann hafi verið beittur stafrænu kynferðisofbeldi (sjá mynd 5), og eru það fleiri einstaklingar en tilgreindu stafrænt kynferðisofbeldi sem ástæðu komu eins og sést í töflu 6, en þeir voru 24. Hafa verður í huga að einstaklingur getur tilgreint annað ofbeldi sem ástæðu komu en merkt svo við að hann hafi verið beittur stafrænu ofbeldi í spurningunni hér fyrir ofan. Og er því ekki samræmi í fjölda einstaklinga sem nefnir stafrænt kynferðisofbeldi sem ástæðu komu og fjölda einstaklinga sem tilgreina að þeir hafi verið beittir stafrænu kynferðisofbeldi.

Tafla 7 a/b. Aldur fólks þegar aðstoðar var leitað og þegar ofbeldið var framið árið 2016

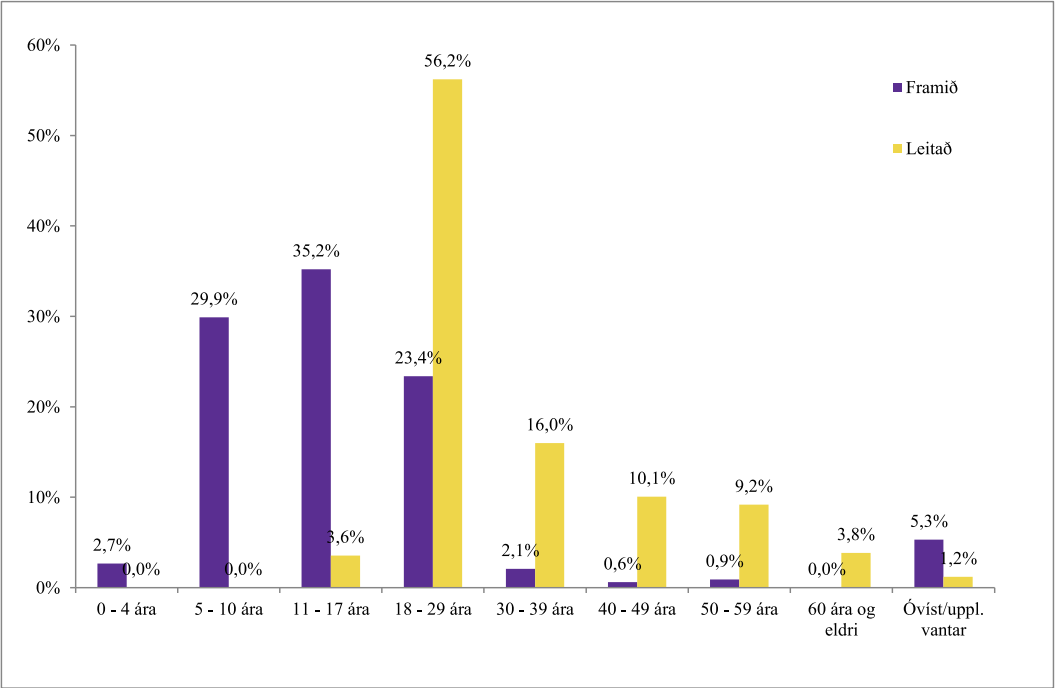
7a. Aldur er aðstoðar er leitað

	Fjöldi	Hlutfall
11 - 17 ára	12	3,6%
18 - 29 ára	190	56,2%
30 - 39 ára	54	16,0%
40 - 49 ára	34	10,1%
50 - 59 ára	31	9,2%
60 ára og eldri	13	3,8%
Upplýsingar vantar	4	1,2%
Alls	338	100%

7b. Aldur er ofbeldi er framið

	Fjöldi	Hlutfall
0 - 4 ára	9	2,7%
5 - 10 ára	101	29,9%
11 - 17 ára	119	35,2%
18 - 29 ára	79	23,4%
30 - 39 ára	7	2,1%
40 - 49 ára	2	0,6%
50 - 59 ára	3	0,9%
Ekki viss	4	1,2%
Upplýsingar vantar	14	4,1%
Alls	338	100%

Tafla 7a sýnir aldur fólks þegar það leitaði til Stígamóta og tafla 7b sýnir aldur þess þegar ofbeldið hófst eða þegar þeir voru fyrst beittir ofbeldi. Rúmur helmingur þeirra sem nýttu sér þjónustu Stígamóta árið 2016 voru á aldrinum 18-39 ára eða 72,2%, en ofbeldið hófst hins vegar fyrir 18 ára aldur hjá 67,8% og eru þetta samskonar niðurstöður og ársskýrslur árána 2012 til 2015 hafa sýnt.

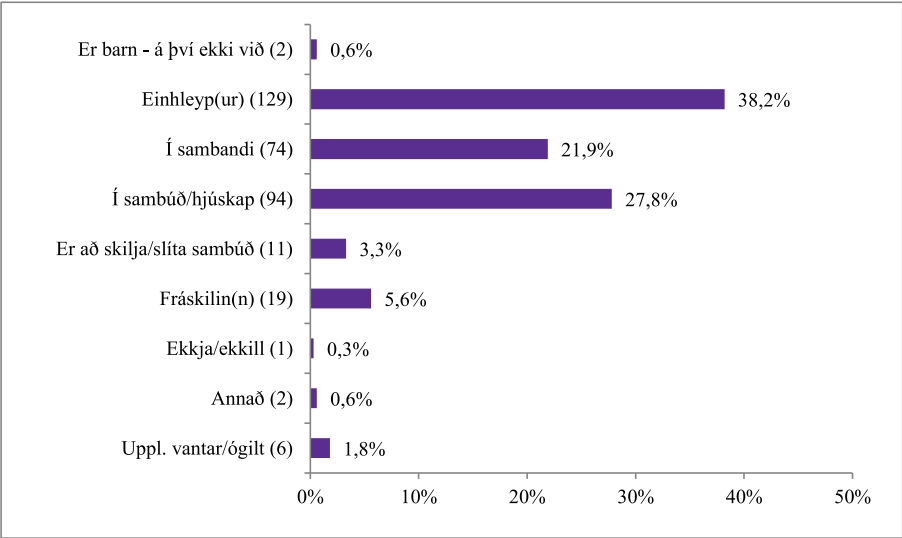

Mynd 6. Samanburður á aldri einstaklinga þegar leitað var aðstoðar og aldri þeirra þegar ofbeldið var framið árið 2016

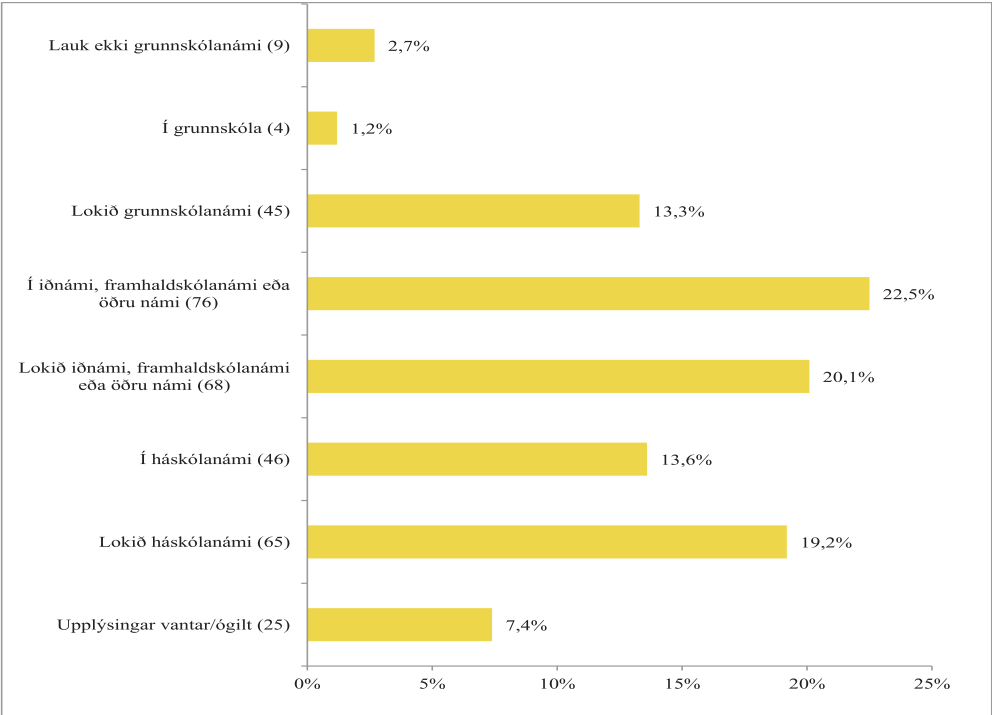
Mynd 6 sýnir annars vegar aldur einstaklinga þegar leitað var til Stígamóta og hins vegar aldur þeirra þegar ofbeldið var fyrst framið og miðast upplýsingarnar við árið 2016. Tekið skal fram að 12 einstaklingar voru yngri en 18 ára þegar aðstoðar var leitað. Það er eftirtektarvert að nokkur tími liður frá því að ofbeldið á sér stað þar til fólk leitar sér hjálpar. Samskonar niðurstöður koma fram í tölum Stígamóta frá fyrri árum. Ein af þeim áskorunum sem Stígamót standa frammi fyrir er að vinna að því að stytta tímann sem fólk lætur liða frá því að brotið er gegn því og þar til það leitar sér hjálpar.

Frekari upplýsingar um félagslegar aðstæður einstaklinga

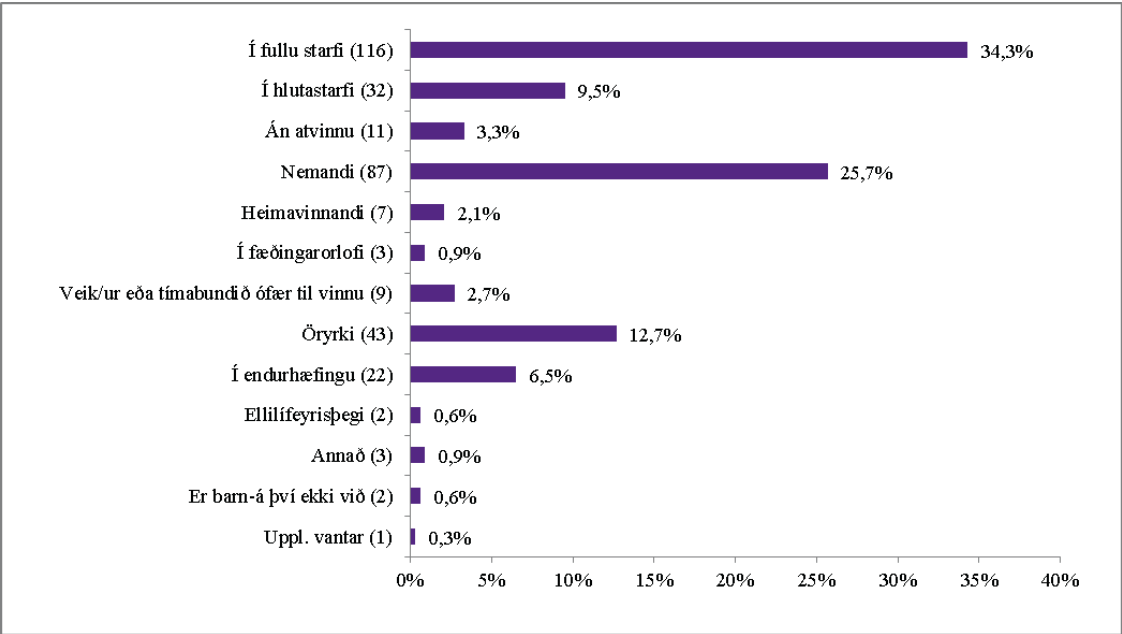
Allar upplýsingar um félagslegar aðstæður einstaklinga miðast við upplýsingar um brotaþola úr komuskýrslum (338 einstaklingar).

Mynd 7. Hjúskaparstaða

Mynd 8a. Menntun

Mynd 8b. Atvinna

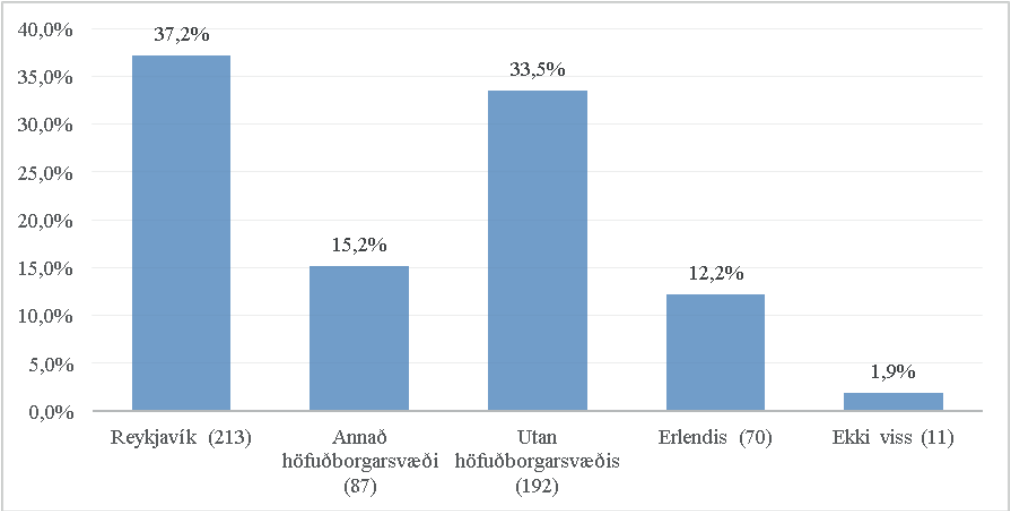
Myndir 8a og 8b hér að framan bera með sér að starfs- og menntunarlegur bakgrunnur þeirra sem beittir hafa verið kynferðisofbeldi er margbreytilegur. Tveimur svarmöguleikum var bætt við um atvinnu árið 2016: „veikur eða tímabundið ófær til vinnu“ og „í fæðingarorlofi“. Tölur ársins 2016 sýna líkt og tölur fyrir árin 2010-2015 að margir eru við nám en hlutfallslega flestir eru í fullu starfi.

Tafla 8. Sveitarfélag þar sem ofbeldið átti sér stað, skipt eftir tegund ofbeldis

	Sífjaspell	Nauðgun	Nauðgunar-tilraun	Klám	Vændi	Kynferðis-leg áreitni	Annað
Reykjavík	31,2%	39,9%	37,5%	11,1%	66,7%	38,5%	40,0%
Annað höfuðborgarsvæði	19,2%	13,3%	10,4%	33,3%	33,3%	15,4%	10,0%
Utan höfuðborgarsvæðis	37,6%	27,4%	39,6%	44,4%	0,0%	38,5%	40,0%
Erlendis	8,8%	17,7%	10,4%	0,0%	0,0%	6,9%	10,0%
Ekki viss	3,2%	1,6%	2,1%	11,1%	0,0%	0,8%	0,0%
ALLS	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Fjöldi tilvika	(125)	(248)	(48)	(9)	(3)	(130)	(10)

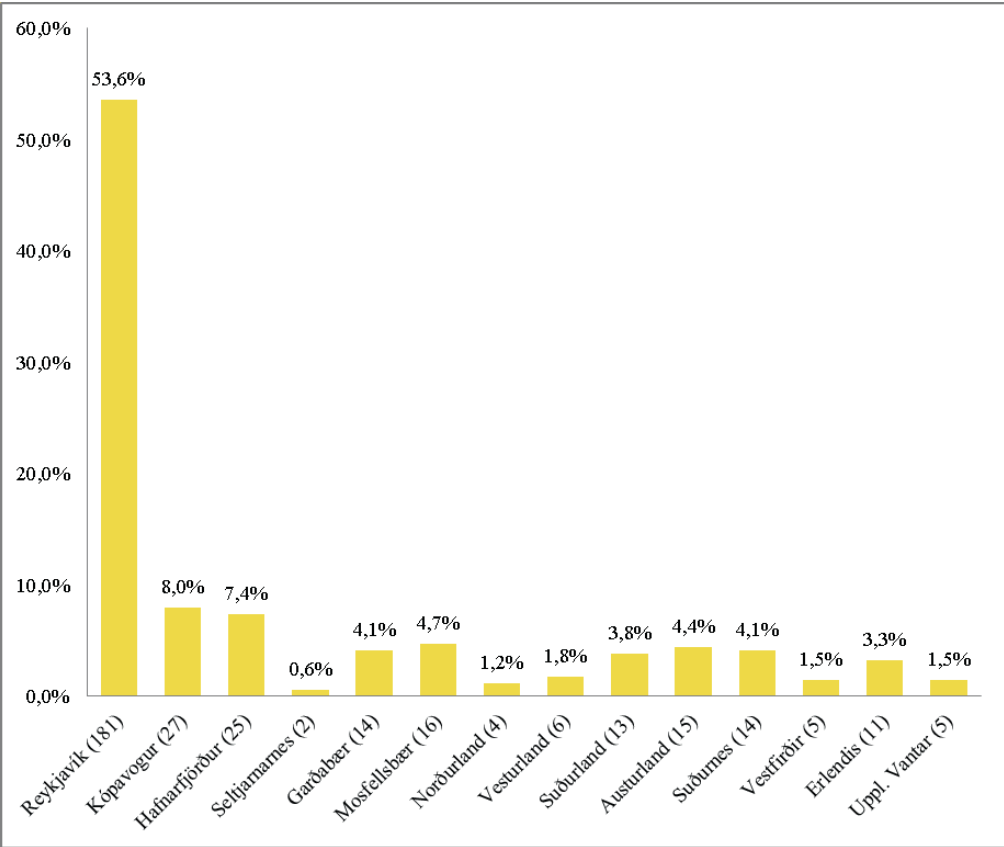
Í töflu 8 er greint frá í hvaða sveitarfélagi ólíkar tegundir ofbeldis áttu sér stað. Í hverjum brotaflokk fyrir sig eru staðirnir sem nefndir eru fleiri en einstaklingarnir sem orðið hafa fyrir ofbeldinu, skýringin á þessu er sú að ofbeldi var beitt á fleiri en einum stað hjá sumum einstaklingum. Hlutfallið í töflu 8 miðast við heildarfjölda tilvika þar sem ofbeldi átti sér stað í hverjum brotaflokk. Tafla 8 sýnir að kynferðisofbeldi á sér ekki landfræðileg mörk. Tafla 8 sýnir að í um og yfir helmingi tilfella allra tilgreindra brotaflokka átti ofbeldið sér stað á höfuðborgarsvæðinu. Í brotaflokknum vændi áttu öll tilvik sér stað á höfuðborgarsvæðinu. Þetta er í samræmi við það að flestir sem leita til Stígamóta búa á höfuðborgarsvæðinu.

Þess ber að geta að þó að brotaflokkurinn stafrænt kynferðisofbeldi hafi bæst við sem svarmöguleiki í ástæður fyrir komu á Stígamót, þá var hann ekki tekin með í töflu 8 og mynd 9 vegna þess að stafrænt kynferðisofbeldi er í eðli sínu ekki staðbundið.

Mynd 9. Sveitarfélag þar sem ofbeldið átti sér stað árið 2016

Í mynd 9 er greint frá í hvaða sveitarfélagi kynferðisofbeldið átti sér stað, þegar búið er að sameina alla brotaflokka í eina heild þar sem tilvik ofbeldis eru talin. Staðirnir sem eru nefndir eru fleiri en einstaklingarnir sem orðið hafa fyrir ofbeldinu, skýringin á þessu er sú að ofbeldi var beitt á fleiri en einum stað hjá sumum einstaklingum. Í mynd 9 eru tekin saman öll þau ofbeldis tilvik sem brotaþoli nefndi og sameinað í eina held, því gæti brotaþoli hafa bæði lent í nauðgun og sífjaspelli í Reykjavík. Hlutfallið í mynd 9 miðast við heildarfjölda tilvika í öllum ofbeldisflokkum (að undanskildum flokknum fyrir stafrænt kynferðisofbeldi). Mynd 9 sýnir líkt og tafla 8 að í yfir helmingi tilfella allra tilgreindra kynferðisofbeldis tilvika átti ofbeldið sér stað á höfuðborgarsvæðinu.

Mynd 10. Búseta þeirra sem leituðu til Stígamóta árið 2016

Á mynd 10 má sjá búsetu fólks þegar það leitaði til Stígamóta. Um 78,4% þeirra einstaklinga sem leituðu til Stígamóta árið 2016 bjuggu á höfuðborgarsvæðinu og er það fyrst og fremst sá hópur sem hefur verulegt gagn af starfi Stígamóta. Úr þessum hópi eru flest þeirra sem nýta sér viðtöl í langan tíma og hafa möguleika á að taka þátt í starfi sjálfshjálparhópanna. Þá er einnig boðið upp á símaviðtöl sem fólk utan höfuðborgarsvæðisins hefur nýtt sér. Verkefnið „Stígamót á staðinn“ opnaði möguleika fyrir þá sem búa á Egilsstöðum og nágrenni, Patreksfirði og nágrenni og Ísafirði og nágrenni að nýta sér þjónustu Stígamóta á sínu heimasvæði. Ráðgjafar á Stígamótum hafa verið með regluleg viðtöl á Egilsstöðum frá árinu 2012 og á Patreksfirði frá janúar árið 2015 fram til maí árið 2016 og á Ísafirði frá september árið 2016.

Tafla 9. Búseta; samanburður milli ára

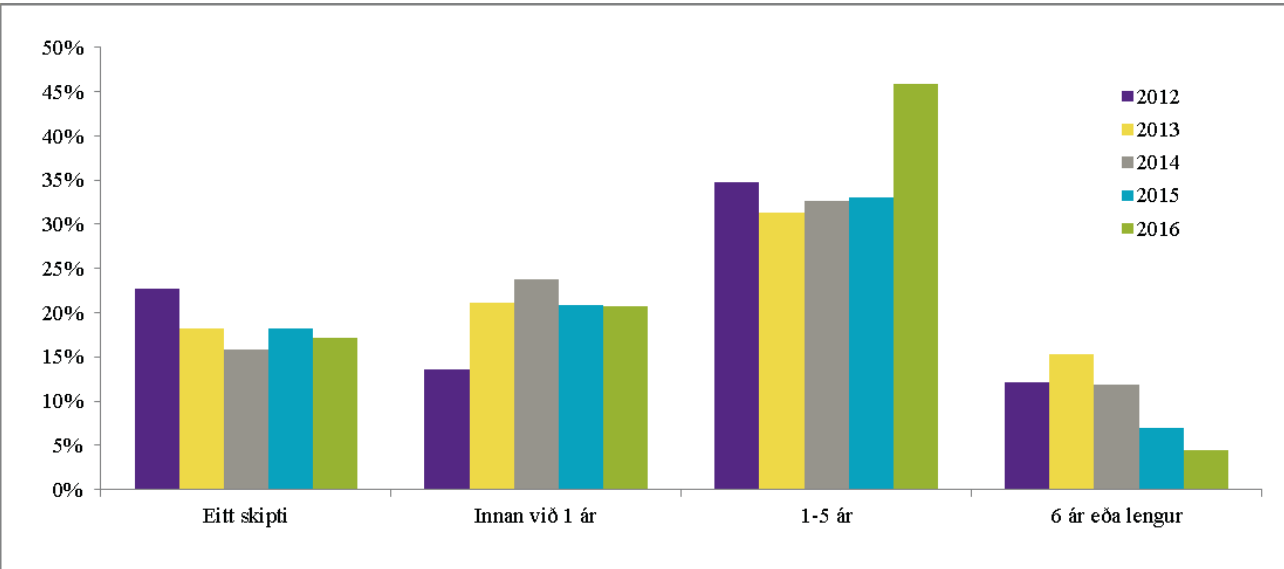
	2012	2013	2014	2015	2016	
Reykjavík	48,5%	51,4%	53,1%	48,5%	53,6%	181
Kópavogur	4,9%	7,4%	8,7%	10,0%	8,0%	27
Hafnarfjörður	6,8%	6,2%	7,6%	7,6%	7,4%	25
Seltjarnarnes	0,4%	0,6%	1,1%	2,1%	0,6%	2
Garðabær	3,0%	5,9%	2,5%	4,5%	4,1%	14
Mosfellsbær	3,8%	1,9%	0,4%	1,7%	4,7%	16
Önnur landsbyggð	27,3%	22,3%	21,7%	22,0%	16,9%	57
Erlendis	1,1%	3,7%	0,7%	2,7%	3,3%	11
Uppl.vantar	4,2%	0,6%	4,3%	1,0%	1,5%	5
Fjöldi	264	323	277	291	338	

Í töflu 9 er yfirlit yfir búsetu fólks árin 2012 til 2016. Árið 2016 var hlutfall þeirra sem búa á höfuðborgarsvæðinu 78,4% en þetta er hærra hlutfall borið saman við fyrri ár. Árið 2016 var hlutfall þeirra sem búa úti á landi og leituðu til Stígamóta lægra borið saman við árin á undan.

Um ofbeldisverkin

Tafla 10. Hve lengi stóðu sífjaspellin?

	2012	2013	2014	2015	2016	
Eitt skipti	22,7%	18,2%	15,8%	18,3%	19	17,1%
Innan við 1 ár	13,6%	21,2%	23,8%	20,9%	23	20,7%
1-5 ár	34,8%	31,4%	32,7%	33,0%	51	45,9%
6 ár eða lengur	12,1%	15,3%	11,9%	7,0%	5	4,5%
Óvíst	16,7%	13,9%	15,8%	20,9%	13	11,7%
Alls fjöldi	132	137	101	115	111	

Mynd 11. Samanburður á milli ára

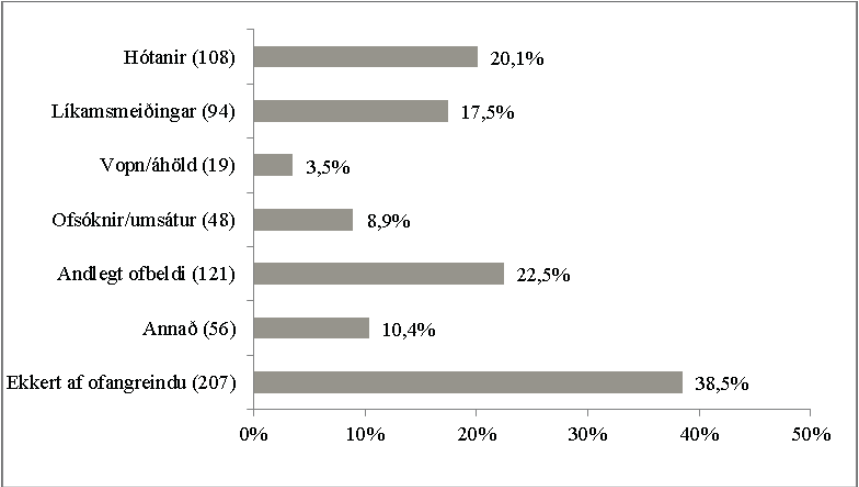
Tölunum um hve lengi sífjaspellin stóðu yfir ber að taka með varúð. Það reynist fólki oft erfitt að tímasetja ofbeldið nákvæmlega og þær tölur um tímalengd sem hér eru nefndar eru varlega áætlaðar. Augljóst er að sífjaspell eru ofbeldi sem er oft viðvarandi í mörg ár. Mynd 11 lýsir samanburði á milli ára. Öll árin kemur fram að í um og yfir 40% tilfella standa sífjaspellin yfir í eitt ár eða lengur. Árið 2016 var það í 50,4% tilfella sem sífjaspellin stóðu yfir í eitt ár eða lengur.

Tafla 11. Mismunandi birtingarmyndir nauðgana

	Fjöldi	Hlutfall
Nauðgun	174	70,4%
Hópnauðgun	29	11,7%
Lyfjanauðgun	27	10,9%
Annað	5	2,0%
Ekki viss	12	4,9%
Alls	247	100%

Heildarfjöldi nauðgana í töflu 11 er 174 en ekki 213 eins og fjöldi nauðgana í ástæðum þess að leitað var til Stígamóta. Ástæðan er að í tölunum er tekið tillit til þess að hver einstaklingur getur merkt við fleiri en eina tegund nauðgunar.

Með öðru er átt við nauðganir sem ekki falla undir aðrar skilgreiningar nauðgunar sem settar eru fram í töflunni. Af þeim 29 einstaklingum sem nefndu hópnauðgun voru 4 karlar og 25 konur og þeir 27 einstaklingar sem nefndu lyfjanauðgun voru 3 karlar og 24 konur. Í níu tilfellum hópnauðgana voru tveir ofbeldismenn, í fjórum tilfellum voru ofbeldismennirnir þrír, í fjórum tilfellum voru ofbeldismennirnir 4 og í einu tilfelli voru ofbeldismennirnir 5. Í 11 tilfellum vantaði upplýsingar um fjölda ofbeldismanna.

Mynd 12. Þvingunaraðferðir við beitingu ofbeldis

Á mynd 12 er yfirlit yfir það hvort og þá hvaða þvingunaraðferðum var beitt við ofbeldið. Þessi mynd á við allar birtingarmyndir kynferðisofbeldis. Myndin er sett fram með öðrum hætti árið 2016 borið saman við ársskýrslur fyrri ára. Bætt var við 1 nýjum svarmöguleika um þvingunaraðferðir við beitingu ofbeldis, það er : andlegt ofbeldi. Hlutfallið í myndinni miðast við heildarfjölda ofbeldismanna (537), upplýsingar um hvaða þvingunaraðferðum var beitt vantaði hjá 63 ofbeldismönnum (11,7%). Á mynd 12 má sjá að 38,5% tilfella var engum að ofangreindum þvingunaraðferðum beitt. Einnig má sjá að í 20,1 % tilfella var hótunum beitt, í 17,5% tilfella var líkamsmeiðingum beitt og andlegu ofbeldi var beitt í 22,5% tilfella. Þetta sýnir að hluta til alvarleika brotanna en um leið er rétt að ítreka að kynferðisofbeldi er í sjálfu sér ofbeldi og þvingun og er mjög alvarlegt þó hér séu gefnar upplýsingar um sérstakar þvingunaraðferðir sem stundum er beitt til viðbótar við kynferðisofbeldið sjálft.

Ef bera á mynd 12 saman við ársskýrslur fyrri ára er mikilvægt að hafa í huga við túlkun niðurstaðna að breytingar voru gerðar á svarmöguleikum árið 2016.

Tafla 12. Hvar kynferðisofbeldið átti sér stað, skipt eftir tegund ofbeldis

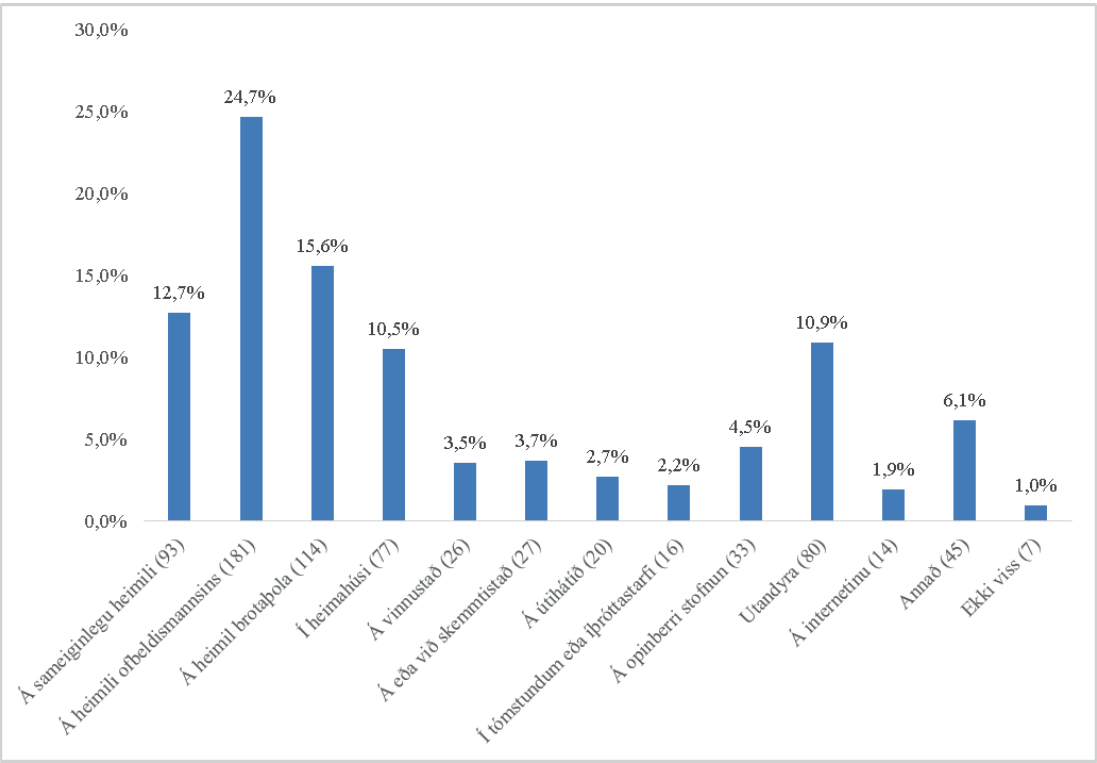
	Sifjaspell		Nauðgun		Nauðgunar- tilraun		Klám		Vændi		Kynferðis- lega áreitni		Annað	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Á sameiginlegu heimili	39	24,1	29	10,4	7	14,0	1	10,0	-	-	14	6,5	3	21,4
Á heimili ofbeldismannsins	47	29,0	86	30,9	9	18,0	5	50,0	1	25,0	29	13,5	4	28,6
Á heimil brotþola	27	16,7	46	16,5	11	22,0	1	10,0	1	25,0	25	11,6	3	21,4
Í heimahúsi	7	4,3	35	12,6	6	12,0	1	10,0	1	25,0	25	11,6	2	14,3
Á vinnustað	2	1,2	5	1,8	1	2,0	-	-	-	-	18	8,4	-	-
Á eða við skemmtistað	-	-	4	1,4	1	2,0	-	-	-	-	21	9,8	1	7,1
Á útihátíð	-	-	8	2,9	2	4,0	-	-	-	-	10	4,7	-	-
Í tómstundum eða íþróttastarfi	3	1,9	5	1,8	1	2,0	-	-	-	-	7	3,3	-	-
Á opinberri stofnun	7	4,3	8	2,9	2	4,0	-	-	-	-	16	7,4	-	-
Utandyra	19	11,7	30	10,8	3	6,0	-	-	-	-	27	12,6	1	7,1
Á internetinu	2	1,2	-	-	-	-	1	10,0	-	-	11	5,1	-	-
Annað	8	4,9	20	7,2	6	12,0	-	-	1	25,0	10	4,7	-	-
EKKI VISS	1	0,6	2	0,7	1	2,0	1	10,0	-	-	2	0,9	-	-
Alls	162	100	278	100	50	100	10	100	4	100	215	100	14	100

Tafla 12 greinir frá hvar ólíkar tegundir ofbeldis áttu sér stað. Í hverjum brotaflokki fyrir sig geta staðirnir sem nefndir eru verið fleiri en einstaklingarnir sem orðið hafa fyrir ofbeldinu. Skýringin á þessu er sú að ofbeldi var beitt á fleiri en einum stað hjá sumum einstaklingum. Hlutfallið í töflu 12 miðast við heildarfjölda tilvika þar sem ofbeldi átti sér stað í hverjum brotaflokki.

Í töflu 12 kemur fram að sifjaspell á sér oftast stað á heimili ofbeldismanns, á heimili þess sem er beittur ofbeldinu eða á sameiginlegu heimili brotþola og ofbeldismanns, samtals í um 69,8 % tilfella. Þetta eru svipuð hlutföll og komu fram í ársskýrslum árunna 2013 til 2015. Nauðganir og nauðgunartilraunir eiga sér oftast stað á heimili ofbeldismanns, á heimili þess sem er beittur ofbeldinu, sameiginlegu heimili brotþola og ofbeldismanns og í heimahúsi, það er nauðganir í 70,4,% tilvika og nauðgunartilraunir í 66% tilvika (sjá töflu 12). Þessi hlutföll nauðgana og nauðgunartilrauna eru einnig svipuð hlutföll og komu fram í ársskýrslum árunna 2013 til 2015. Einnig er athyglisvert að kynferðisleg áreitni á sér stað utan heimila í 56% tilvika (sjá töflu 12) og eru það einnig svipað hlutfall og fram kom í ársskýrslu árunna 2014 og 2015. Athyglisvert er að í 75% tilvika átti vændi sér stað á heimili ofbeldismanns, heimili brotþola eða í heimahúsi.

Í dálkinum sem merktur er „annað“ getur verið um að ræða staði eins og bifreiðar eða á stöðum sem ekki falla undir aðrar skilgreiningar í töflunni.

Þess ber að geta að þó að brotaflokkurinn stafrænt kynferðisofbeldi hafi bæst við sem svarmöguleiki í ástæður komu á Stígamót, þá var hann ekki tekin með í töflu 12 og mynd 13 vegna þess að stafrænt kynferðisofbeldi verður ekki staðsett í þessari merkingu.

Mynd 13. Hvar kynferðisofbeldið átti sér stað

Mynd 13 greinir frá hvar ólíkar tegundir ofbeldis áttu sér stað þegar búið er að sameina alla brotaflokkana í eina heild. Í hverjum brotaflokki fyrir sig eru staðirnir sem nefndir eru fleiri en einstaklingarnir sem orðið hafa fyrir ofbeldinu. Skýringin á þessu er sú að ofbeldi var beitt á fleiri en einum stað hjá sumum einstaklingum. Í mynd 13 eru tekin saman öll þau ofbeldis tilvik sem brotþolar nefndu og sameinað í eina heild, því gæti brotþoli hafa bæði lent í nauðgun og sifjaspelli í heimahúsi. Hlutfallið í mynd 13 miðast við heildarfjölda tilvika þar sem ofbeldi átti sér stað (að undanskildu stafrænu kynferðisofbeldi).

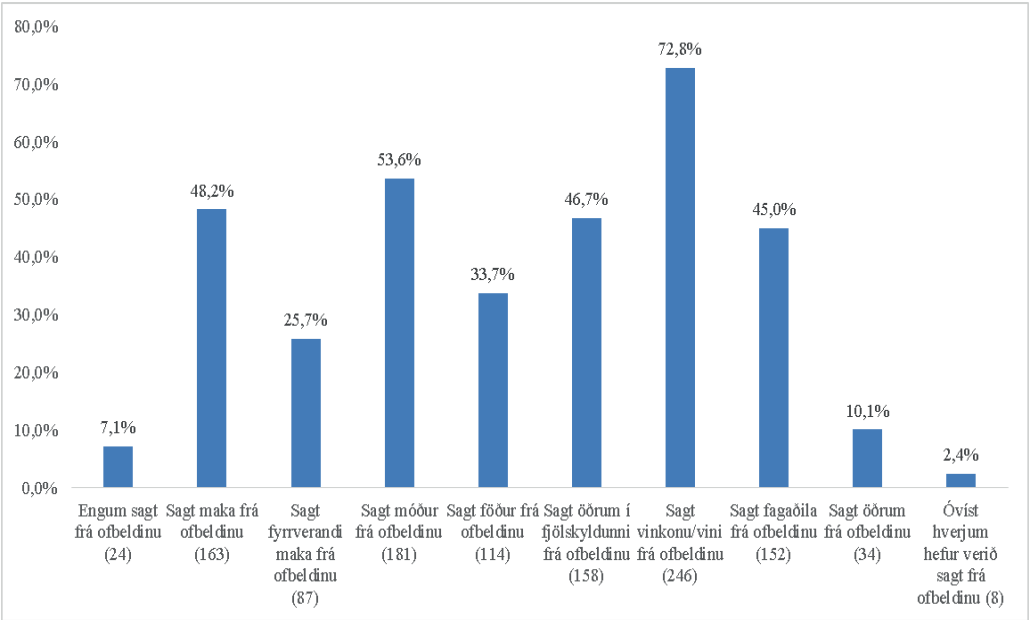
Fram kemur í mynd 13 að kynferðisofbeldi á sér oftast stað á heimili ofbeldismanns, á heimili þess sem er beittur ofbeldinu eða á sameiginlegu heimili brotþola og ofbeldismanns eða í heimahúsi, samtals í um 63,5 % tilfella.

Tafla 13. Hverjum hefur brotapolí sagt frá, skipt eftir tegund ofbeldis

	Sifjaspell		Nauðgun		Nauðgunar-tilraun		Klám		Vændi		Kynferðis-lega áreitni		Stafrænt kyn-ferðisof-beldi		Annað	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Engum sagt frá ofbeldinu	5	4,3	11	5,2	4	7,7	2	20,0	1	25,0	5	4,5	5	20,8	2	20,0
Sagt maka frá ofbeldinu	60	51,7	90	42,3	16	30,8	-	-	-	-	38	34,5	4	16,7	3	30,0
Sagt fyrrverandi maka frá ofbeldinu	27	23,3	52	24,4	7	13,5	1	10,0	1	25,0	20	18,2	2	8,3	1	10,0
Sagt móður frá ofbeldinu	61	52,6	99	46,5	20	38,5	-	-	-	-	42	38,2	8	33,3	1	10,0
Sagt föður frá ofbeldinu	34	29,3	61	28,6	15	28,8	-	-	-	-	26	23,6	3	12,5	2	20,0
Sagt öðrum í fjölskyldunni frá ofbeldinu	59	50,9	79	37,1	18	34,6	1	10,0	-	-	39	35,5	6	25,0	2	20,0
Sagt vinkonu/vini frá ofbeldinu	75	64,7	154	72,3	26	50,0	2	20,0	2	50,0	65	59,1	13	54,2	4	40,0
Sagt fagaðila frá ofbeldinu	47	40,5	93	43,7	15	28,8	1	10,0	1	25,0	35	31,8	7	29,2	2	20,0
Sagt öðrum frá ofbeldinu	8	6,9	13	6,1	5	9,6	-	-	1	25,0	9	8,2	2	8,3	2	20,0
Óvist hverjum hefur verið sagt frá ofbeldinu	4	3,4	4	1,9	1	1,9	-	-	-	-	4	3,6	-	-	-	-
Upplýsingar vantar	4	3,4	9	4,2	9	17,3	6	60,0	-	-	18	16,4	5	20,8	2	20,0
Fjöldi einstaklinga	116		213		52		10		4		110		24		10	

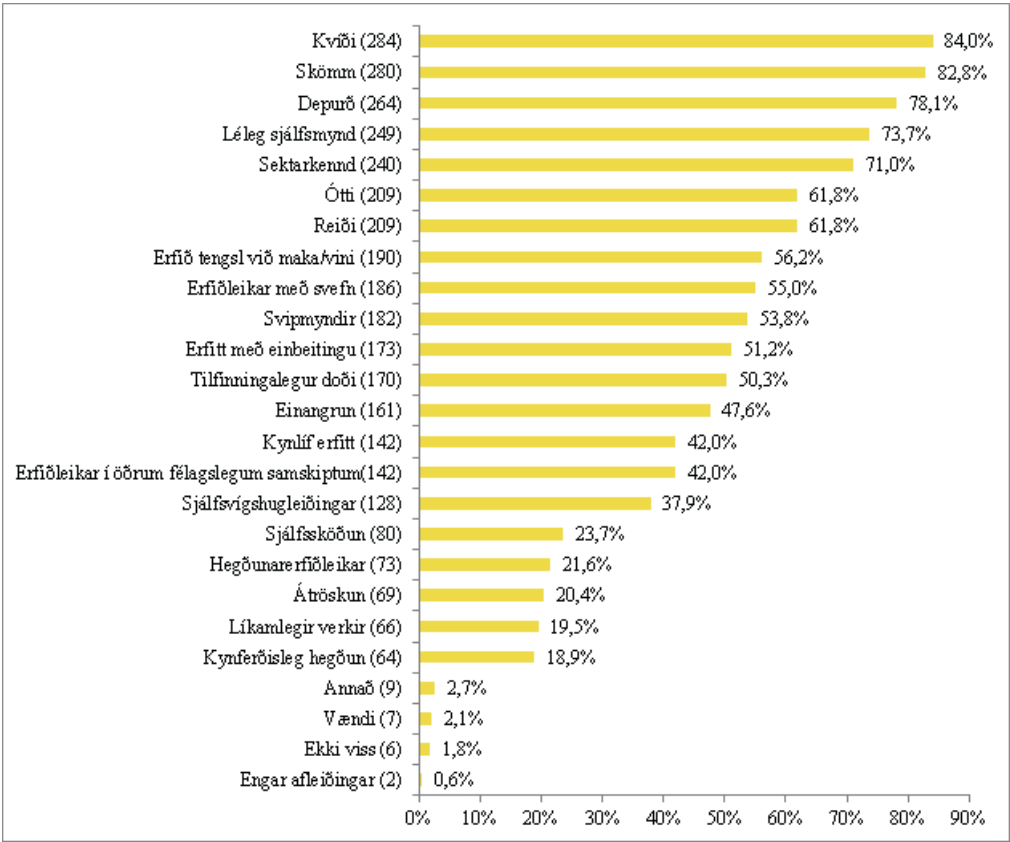
Tafla 13 greinir frá hverjum brotapolí hefur sagt frá ofbeldinu. Tafla 13 er sett fram á annan hátt árið 2016 en á árunum á undan. Árið 2016 bættist við nýr brotaflokkur í ástæðu komu á Stígamót, það er stafrænt kynferðisofbeldi. Einnig var svarmöguleikanum fyrrverandi maki bætt við. Hlutfallið í töflunni miðast við hvern brotaflokk og fjölda þeirra einstaklinga sem nefndu að þeir hefðu orðið fyrir slíku broti. Þannig er samanlagður fjöldi í töflu13 hærri en fjöldi einstaklinga í hverjum brotaflokki þar sem hver einstaklingur gat merkt við fleiri en eitt atriði.

Eins og sést í töflu 13 hefur um eða yfir helmingur einstaklinga í öllum brotaflokkum að undanskildum brotaflokknum klámi sagt vinkonu/vini frá ofbeldinu. Einnig kemur fram í töflu 13 að í kringum helmingur þeirra sem beittir hafa verið sifjaspelli eða nauðgun höfðu sagt maka frá ofbeldinu.

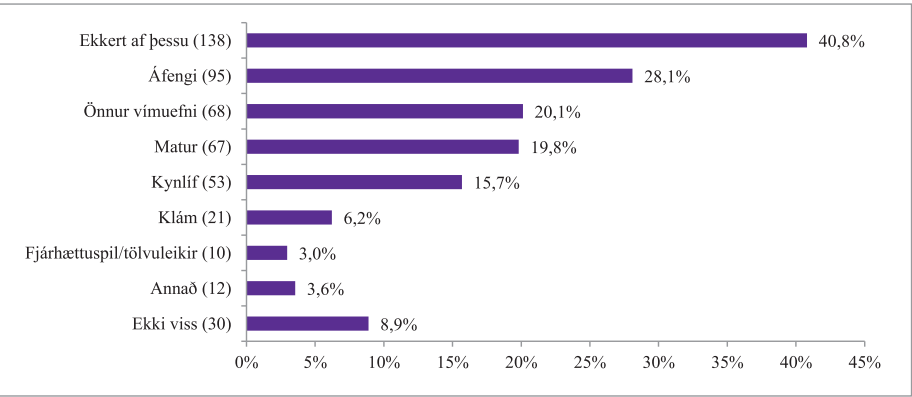
Mynd 14. Hverjum hefur brotapolí sagt frá árið 2016

Árið 2016 var ákveðið að skoða hverjum brotapolí hafði sagt frá ofbeldinu óháð brotaflokkum. Mynd 14 greinir frá hverjum brotapolí hefur sagt frá kynferðisofbeldinu. Hlutfallið í mynd 14 miðast við heildarfjölda einstaklinga (338). Þá er mikilvægt að taka fram að samanlagður fjöldi í mynd 14 er hærri en fjöldi einstaklinga þar sem hver einstaklingur gat merkt við fleiri en eitt atriði. Eins og sést á mynd 14 hefur 72,8% sagt vinkonu/vini frá ofbeldinu og 48,2% höfðu sagt maka frá ofbeldinu.

Mynd 15. Erfiðustu afleiðingar kynferðisofbeldis

Í mynd 15 eru sýndar þær afleiðingar kynferðisofbeldis sem oftast eru nefndar í viðtölum. Árið 2016 var bætt við 1 nýjum svarmöguleika um afleiðingar, það er: erfiðleikar með svefn. Hlutfallið í myndinni miðast við heildarfjölda einstaklinga (338). Upplýsingar um afleiðingar vantaði frá 1,2 % (4) af heildarfjölda einstaklinga. Í súluritinu er getið um „svipmyndir“. Hér getur verið um að ræða myndir eða minningar tengdar kynferðisofbeldinu sem skjóta skyndilega og án fyrirvara upp í hugann og valda einstaklingum miklu hugarangri. Mynd 15 sýnir að hlutfallslega flestir nefndu kvíða, skömm, depurð, léleg sjálfsmynd og sektarkennd. Þetta eru sambærilegar niðurstöður og fram hafa komið í ársskýrslum áráanna 2011 til 2015. Sjó einstaklingar eða 2,1% nefndu vændi sem afleiðingu, og eru það fleiri einstaklingar en tilgreindu vændi sem ástæðu komu eins og sést í töflu 6, en þeir voru 4. Hafa verður í huga að einstaklingur getur tilgreint annað ofbeldi sem ástæðu komu en merkt svo við vændi sem afleiðingu. Og er því ekki alltaf samræmi í fjölda einstaklinga sem nefnir vændi sem ástæðu komu og fjölda einstaklinga sem nefnir vændi sem afleiðingu.

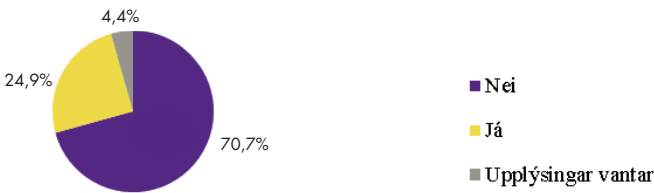

Mynd 16. Neysla eða athafnir sem eru afleiðingar kynferðisofbeldis og skerða lífsgæði og trufla daglegt líf

Hlutfallið í mynd 16 miðast við heildarfjölda einstaklinga (338), af þeim vantaði upplýsingar frá 16 eða (4,7%). Í myndinni sést að um 40,8% einstaklinga töldu að ekkert af ofangreindu hafi skert lífsgæði eða truflað daglegt líf. Rúmlega fjórðungur taldi að neysla áfengis sem afleiðing kynferðisofbeldis hafi skert lífsgæði þeirra og truflað daglegt líf. Þetta eru sambærilegar niðurstöður og fram hafa komið í ársskýrslum áráanna 2013 og 2015.

Tafla 14. Sjálfsvígstílaunir

	Fjöldi	Hlutfall
Nei	239	70,7%
Já	84	24,9%
Upplýsingar vantar	15	4,4%
Alls	338	100%

Eins og tafla 14 og mynd 17 sýna höfðu 84 einstaklingar eða 24,9% af þeim sem leituðu til Stígamóta árið 2016 gert eina eða fleiri tílaunir til sjálfsvíga. En eins og sést í töflu 15 hér fyrir neðan hefur hlutfall þeirra sem gert hafa eina eða fleiri tílaunir til sjálfsvíga verið á bilinu 16 til 24% á árunum 2011 til 2015.

Mynd 17. Sjálfsvígstílaunir

Tafla 15. Sjálfsvígstílaunir, fleiri ár

	2012	2013	2014	2015	2016
Já	21,6%	22,0%	24,2%	24,1%	24,9%
Nei	60,2%	66,9%	65,0%	72,2%	70,7%
Fjöldi⁵	216	287	247	280	323

Kynjamunur

Tafla 16. Ástæður þess að leitað var til Stígamóta árið 2016, skipt eftir kyni

	Kona		Karl	
	Fjöldi	Hlutfall %	Fjöldi	Hlutfall %
Sílfjaspell	100	33,9	16	37,2
Nauðgun	192	65,1	21	48,8
Nauðgunartílaun	48	16,3	4	9,3
Klám	9	3,1	1	2,3
Vændi	4	1,4	0	0,0
Kynferðisleg áreitni	96	32,5	14	32,6
Stafrænt kynferðisofbeldi	23	7,8	1	2,3
Annað	6	2,0	4	9,3
Ekki viss	-	-	-	-
Fjöldi einstaklinga	295		43	

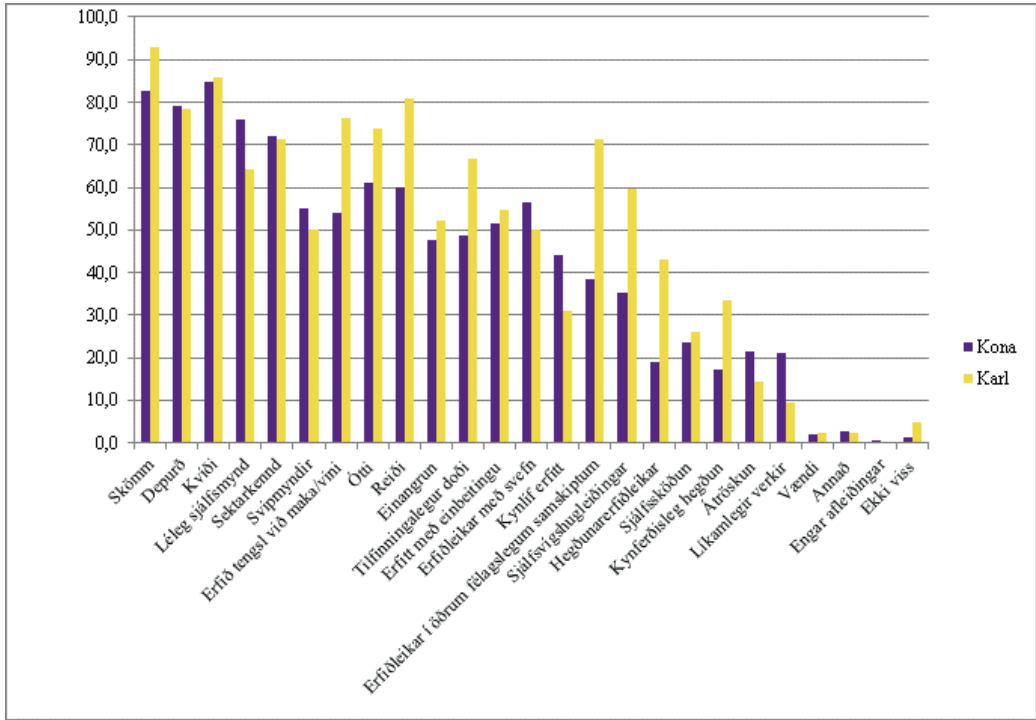
Hlutfallið í töflu 16 miðast við þá 43 karla og 295 konur sem nefndu að þau hefðu orðið fyrir tilteknu broti. Þá byggist fjöldi einstaklinga eingöngu á því þegar upplýsingar lágu fyrir bæði um kyn brotþola og tegund ofbeldis, þannig að ef upplýsingar vantaði um annað hvort, þá teljast þeir ekki með í þessari töflu. Ber að hafa þetta í huga við túlkun upplýsinga.

Það fólk sem nýtir sér þjónustu Stígamóta kemur gjarnan til að vinna úr gömlum áföllum og þau geta verið fleiri en eitt. Þess vegna eru ástæður komu fleiri en fjöldi karla og kvenna sem tilgreindur er í töflunni. Eins og í töflu 6 þá var ástæðunni stafrænu kynferðisofbeldi bætt við árið 2016. Tafla 16 sýnir að hæsta hlutfall karla leitaði til Stígamóta meðal annars vegna nauðgunar. Þessar niðurstöður eru ekki sambærilegar og niðurstöður í ársskýrslu frá árinu 2015, en þá hafði hæsta hlutfall karla leitað meðal annars til Stígamóta vegna sílfjaspells. Hæsta hlutfall kvenna leitaði til Stígamóta meðal annars vegna nauðgana. Þetta eru sambærilegar niðurstöður og fram kom í ársskýrslu ársins 2015.

5. Athuga verður að fjöldi einstaklinga nær eingöngu til þeirra sem svöruðu með já eða nei en ekki þegar svarið var óvíst eða upplýsingar vantaði. Hlutfallið miðast hins vegar við heildarfjölda einstaklinga.

Tafla 17. Erfiðustu afleiðingar kynferðisofbeldis, skipt eftir kyni

	Kona		Karl	
	Fjöldi	Hlutfall %	Fjöldi	Hlutfall %
Skömm	241	82,5	39	92,9
Depurð	231	79,1	33	78,6
Kvíði	248	84,9	36	85,7
Léleg sjálfsmýnd	222	76,0	27	64,3
Sektarkennd	210	71,9	30	71,4
Svipmyndir	161	55,1	21	50,0
Erfið tengsl við maka/vini	158	54,1	32	76,2
Ótti	178	61,0	31	73,8
Reiði	175	59,9	34	81,0
Einangrun	139	47,6	22	52,4
Tilfinningalegur doði	142	48,6	28	66,7
Erfitt með einbeitingu	150	51,4	23	54,8
Erfiðleikar með svefn	165	56,5	21	50,0
Kynlíf erfitt	129	44,2	13	31,0
Erfiðleikar í öðrum félagslegum samskiptum	112	38,4	30	71,4
Sjálfsvígshugleiðingar	103	35,3	25	59,5
Hegðunarerfiðleikar	55	18,8	18	42,9
Sjálfsköðun	69	23,6	11	26,2
Kynferðisleg hegðun	50	17,1	14	33,3
Átröskun	63	21,6	6	14,3
Líkamlegir verkir	62	21,2	4	9,5
Vændi	6	2,1	1	2,4
Annað	8	2,7	1	2,4
Engar afleiðingar	2	0,7	0	0,0
Ekki viss	4	1,4	2	4,8
Fjöldi einstaklinga	292		42	

Mynd 18. Erfiðustu afleiðingar kynferðisofbeldis, skipt eftir kyni

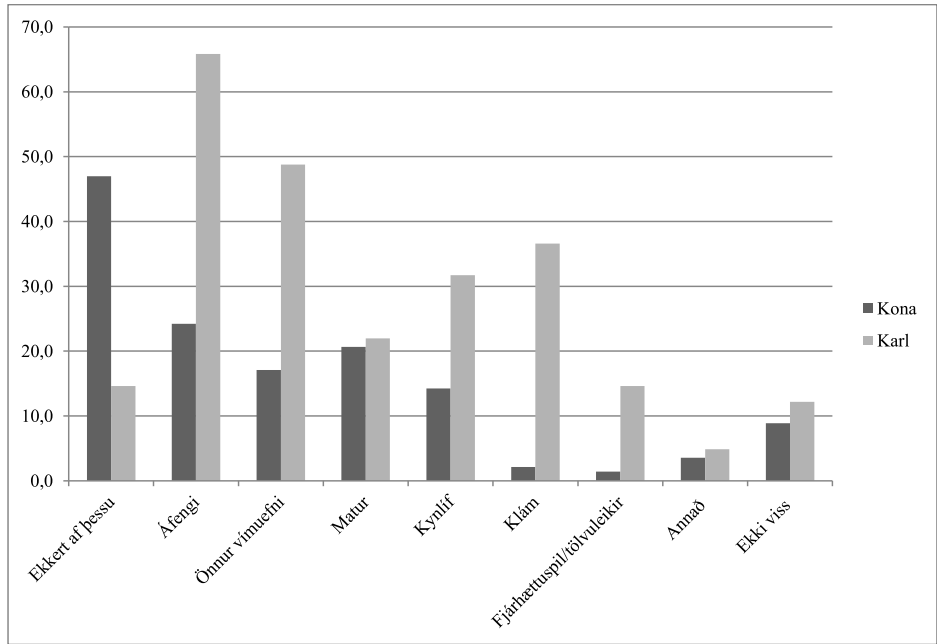
Hlutfallið í töflu 17 og mynd 18 miðast við þá 42 karla og 292 konur sem tilgreindu hvaða afleiðingar þau hafa glímt við. Upplýsingar um afleiðingar vantaði hjá 4 einstaklingum og teljast þeir ekki með. Einstaklingar greina oft frá fleiri en einni afleiðingu í kjölfar kynferðisofbeldis og þess vegna er fjöldi tilgreindra afleiðinga hærri en fjöldi karla og kvenna sem tilgreindur er í töflunni.

Við lestur og túlkun töflu 17 og myndar 18 er mikilvægt að hafa í huga að fjöldi karla er aðeins 42. Einnig er mikilvægt að hafa í huga að árið 2016 var bætt við svarmöguleika, það er : erfiðleikar með svefn. Fram kemur að karlar og konur nefna svipaðar afleiðingar, um eða yfir 80% kvenna og karla nefna skömm, kvíða og depurð. Einnig var athyglisvert að hærri hlutfall karla nefnir reiði borið saman við konur eða 81% karla. Þessar niðurstöður eru í samræmi við rannsókn sem Særún Ómarsdóttir (2014)⁶ gerði á gögnum Stígamóta frá árunum 2011 til 2013. Þar kom fram að karlar og konur glíma við svipaðar afleiðingar í kjölfar ofbeldis. Í rannsókn Særúnar Ómarsdóttur (2014) kom fram að um eða yfir 80% kvenna og karla nefndu depurð, skömm og lélega sjálfsmynd. Einnig kom fram í rannsókn hennar að karlar nefndu reiði oftar borið saman við konur.

Athyglisvert er að samkvæmt töflu 17 og mynd 18 nefndi hærri hlutfall karla sjálfsvígshugleiðingar en konur eða 59,5%. Hærri hlutfall karla nefndu skömm, erfið tengsl við maka og vini, erfið tengsl í öðrum samskiptum, tilfinningalegan doða, ótta, hegðunarerfiðleika og kynferðisleg hegðun borið saman við konur. Mikilvægt er þó að hafa í huga við túlkun og lestur töflu 17 og myndar 18 að fjöldi karla er aðeins 38.

Tafla 18. Neysla eða athafnir sem eru afleiðingar kynferðisofbeldis og skerða lífsgæði og trufla daglegt líf, skipt eftir kyni

	Kona		Karl	
	Fjöldi	Hlutfall %	Fjöldi	Hlutfall %
Ekkert af þessu	132	47,0	6	14,6
Áfengi	68	24,2	27	65,9
Önnur vímuefni	48	17,1	20	48,8
Matur	58	20,6	9	22,0
Kynlíf	40	14,2	13	31,7
Klám	6	2,1	15	36,6
Fjárhættuspil/tölvuleikir	4	1,4	6	14,6
Annað	10	3,6	2	4,9
Ekki viss	25	8,9	5	12,2
Fjöldi einstaklinga	281		41	

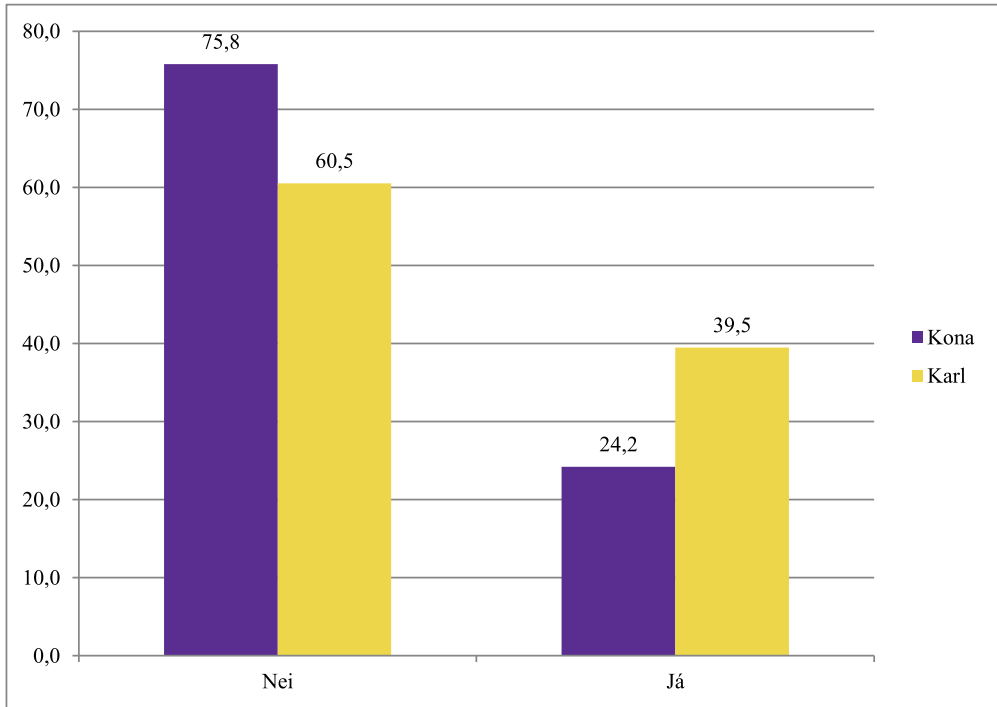
Mynd 19. Neysla eða athafnir sem eru afleiðingar kynferðisofbeldis og skerða lífsgæði og trufla daglegt líf, skipt eftir kyni

Hlutfallið í töflu 18 og mynd 19 miðast við þá 41 karla og 281 konur sem tilgreindu hvaða neysla eða athafnir hefðu skert lífsgæði þeirra. Upplýsingar um neyslu og athafnir sem hafa skert lífsgæði vantaði hjá 16 einstaklingum og teljast þeir ekki með í töflu 18 og mynd 19. Einstaklingar greina oft frá mörgum atriðum sem skerða lífsgæði í kjölfar kynferðisofbeldis og þess vegna er fjöldi tilgreindra skerðinga hærri en fjöldi karla og kvenna sem tilgreindur er í töflunni.

Hærri hlutfall kvenna nefnir að ekkert af ofangreindu hafi skert lífsgæði þeirra borið saman við karla. Einnig var athyglisvert að mun hærri hlutfall karla nefnir að áfengi, önnur vímuefni, fjárhættuspil og tölvuleikir, kynlíf og klám hafi skert lífsgæði þeirra borið saman við konur. Þessar niðurstöður eru svipaðar og fram komu í ársskýrslu áranna 2014 og 2015. Mikilvægt er þó að hafa í huga að fjöldi karla er aðeins 41 en kvenna 281.

Tafla 19. Sjálfsvígstilraunir, skipt eftir kyni

	Kona		Karl	
	Fjöldi	Hlutfall %	Fjöldi	Hlutfall %
Nei	216	75,8	23	60,5
Já	69	24,2	15	39,5
Fjöldi einstaklinga	285		38	

Mynd 20. Sjálfsvígstilraunir, skipt eftir kyni

Hlutfallið í töflu 19 og mynd 20 miðast við þá 38 karla og 285 konur sem tilgreindu hvort þau hefðu gert tilraun til sjálfsvígs. Upplýsingar um sjálfsvígstilraunir vantaði hjá 15 einstaklingum og teljast þeir ekki með í þessari töflu.

Eins og sést í töflu 19 og mynd 20 tilgreindi hærri hlutfall karla en kvenna að þeir hefðu gert tilraun til sjálfsvígs. Þessar niðurstöður eru sambærilegar og niðurstöður ársskýrslu ársins 2015. Mikilvægt er þó að hafa í huga við túlkun og lestur töflu 19 og myndar 20 að karlar eru aðeins 38 en konur 285.

6. Særún Ómarsdóttir. (2014). *Afleiðingar kynferðisofbeldis; Alvarleiki, tengsl við geranda, tímalengd, tíðni, aldur og kyn þolenda*. MA ritgerð í félagsráðgjöf: Háskóli Íslands.

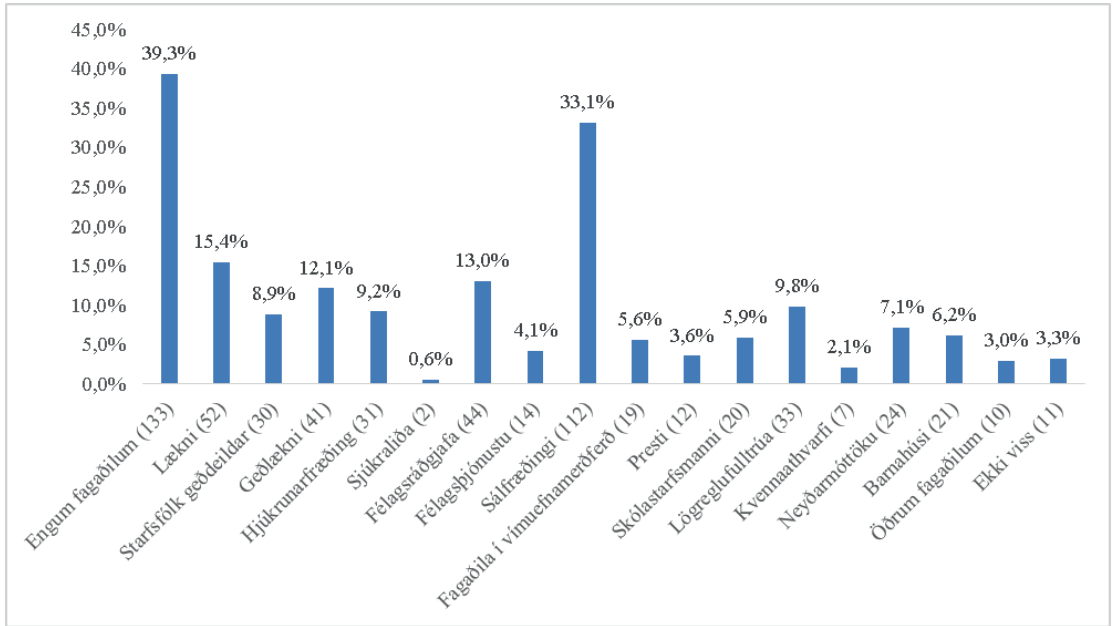
Tafla 20. Hjá hvaða fagaðilum hefur ofbeldið verið rætt þegar komið var til Stigamóta árið 2016, skipt eftir tegund ofbeldis

	Sifjaspell		Nauðgun		Nauðgunar- tilraun		Klám		Vændi		Kynferðis- leg áreitni		Stafrænt kynferðis- ofbeldi		Annað	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Engum fagaðilum	40	34,5	70	32,9	12	23,1	4	40,0	2	50,0	38	34,5	11	45,8	3	30,0
Lækni	11	9,5	37	17,4	5	9,6	1	10,0	-	-	7	6,4	1	4,2	2	20,0
Starfsfólk geðdeildar	10	8,6	20	9,4	3	5,8	1	10,0	-	-	3	2,7	-	-	2	20,0
Geðlækni	14	12,1	26	12,2	4	7,7	2	20,0	-	-	7	6,4	1	4,2	1	10,0
Hjúkrunarfræðingi	8	6,9	21	9,9	3	5,8	2	20,0	-	-	8	7,3	-	-	1	10,0
Sjúkraliða	1	0,9	1	0,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Félagsráðgjafa	16	13,8	26	12,2	4	7,7	-	-	-	-	6	5,5	-	-	2	20,0
Félagsþjónustu	7	6,0	6	2,8	-	-	-	-	-	-	3	2,7	-	-	-	-
Sálfræðingi	39	33,6	69	32,4	10	19,2	3	30,0	-	-	26	23,6	4	16,7	3	30,0
Fagaðila í vímuefna- meðferð	9	7,8	12	5,6	1	1,9	-	-	-	-	3	2,7	1	4,2	-	-
Presti	3	2,6	8	3,8	1	1,9	-	-	1	25,0	6	5,5	-	-	-	-
Skólastarfsmanni	4	3,4	12	5,6	1	1,9	-	-	-	-	4	3,6	1	4,2	-	-
Lögreglufulltrúa	4	3,4	19	8,9	3	5,8	-	-	-	-	8	7,3	2	8,3	-	-
Kvennaathvarfi	2	1,7	2	0,9	-	-	-	-	-	-	1	0,9	1	4,2	1	10,0
Neyðarmóttöku	2	1,7	18	8,5	4	7,7	-	-	-	-	1	0,9	-	-	1	10,0
Barnahúsi	8	6,9	12	5,6	1	1,9	-	-	-	-	3	2,7	1	4,2	-	-
Öðrum fagaðilum	5	4,3	6	2,8	2	3,8	-	-	-	-	3	2,7	-	-	-	-
Ekki viss	7	6,0	4	1,9	2	3,8	-	-	-	-	2	1,8	-	-	-	-
Upplýsingar vantar	11	9,5	19	8,9	16	30,8	3	30,0	1	25,0	23	20,9	5	20,8	2	20,0
Fjöldi einstak- linga	116		213		52		10		4		110		24		10	

Tafla 20 greinir frá við hvaða fagaðila brotapolí hafði rætt við, skipt eftir brotaflokk. Hlutfallið í töflunni miðast við hvern brotaflokk og fjölda þeirra einstaklinga sem nefndu að þeir hefðu orðið fyrir slíku broti. Þá er mikilvægt að taka fram að samanlagður fjöldi í töflu 20 er hærri en fjöldi einstaklinga í hverjum brotaflokk þar sem hver einstaklingur gat merkt við fleiri en eitt atriði.

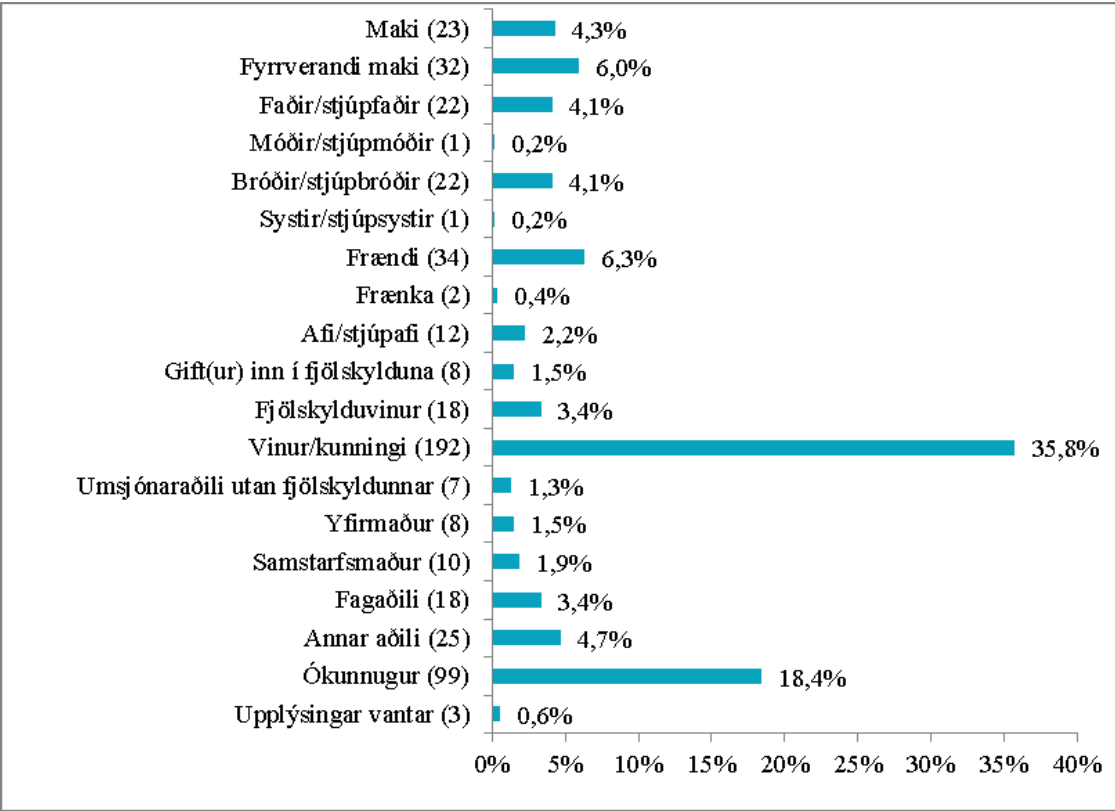
Tafla 20 er sett fram á annan hátt árið 2016 en á árunum á undan. Árið 2016 bættist við nýr brotaflokkur það er stafrænt kynferðis- ofbeldi. Einnig var tveimur nýjum svarmöguleikum bætt við spurningalistann og það er hjúkrunarfræðingur og sjúkraliði.

Rúmlega þriðjungur þeirra sem beittir höfðu verið sifjaspelli, nauðgun, klámi og kynferðislegri áreitni höfðu ekki rætt við neinn fag- aðila um ofbeldið. En um helmingur þeirra sem voru í vændi eða voru beittir stafrænu kynferðisofbeldi höfðu ekki rætt það við neinn fagaðila. Einnig var athyglisvert að um 30% þeirra sem beittir hafa verið sifjaspelli, nauðgun, klámi eða öðru kynferðisofbeldi höfðu rætt við sálfræðing um ofbeldið.

Mynd 21. Við hvaða fagaðila hefur ofbeldið verið rætt þegar komið var til Stigamóta árið 2016

Árið 2016 var ákveðið að skoða einnig við hvaða fagaðila brotapolí hafði rætt þegar komið var til Stigamóta óháð brotaflokkum. Mynd 21 greinir frá við hvaða fagaðila brotapolí hafði rætt við. Hlutfallið í myndinni miðast við heildarfjölda einstaklinga (338). Upplýsingar vantaði frá 23 eða (6,8%). Þá er mikilvægt að taka fram að samanlagður fjöldi í mynd 21 er hærri en heildarfjöldi einstaklinga þar sem hver einstaklingur gat merkt við fleiri en eitt atriði. Um 40 % höfðu ekki rætt við neinn fagaðila um ofbeldið. Einnig var athyglisvert að um 33,1% höfðu rætt við sálfræðing um ofbeldið.

Mynd 22. Tengsl við ofbeldismenn

Á mynd 22 kemur fram að 537 ofbeldismenn höfðu beitt 338 einstaklinga sem leituðu til Stígamóta árið 2016 ofbeldi. Eins og áður hefur verið nefnt er vel hugsanlegt að sumir ofbeldismennirnir séu tví- eða jafnvel margtaldir. Önnur skýring á þessum fjölda ofbeldismanna er að á árinu voru 29 hópnauðganir til umfjöllunar hjá Stígamótum og að í sumum tilfellum er um fleiri en einn ofbeldismann að ræða í aðskildum ofbeldisverkum. Mynd 22 sýnir tengsl einstaklinga sem orðið hafa fyrir ofbeldi við ofbeldismenn. Tölur og hlutföll í myndinni miðast við fjölda ofbeldismanna (537). Árið 2016 var svarmöguleikanum fyrrverandi maki bætt við, á fyrri árum taldist fyrrverandi maki með maka. Ástæða er til að vekja athygli á því að aðeins 18,4% ofbeldismannanna sem nefndir voru árið 2016 voru ókunnugir þeim sem þeir beittu ofbeldinu og um 68,5% ofbeldismannanna voru tengdir þeim sem þeir beittu ofbeldinu fjölskyldu-böndum eða voru vinir eða kunningjar þeirra. Goðsögnin um að einstaklingum stafi mest hætta af kynferðisofbeldi ókunnugra fær því ekki staðist.

Tafla 21a/b) Samanburður milli ára frá árinu 2012

21a) Sifjaspell

Sifjaspell	2012	2013	2014	2015	2016	
Faðir/stjúpfaðir	23,8%	20,2%	24,3%	14,1%	11,0%	13
Móðir/stjúpmóðir	4,0%	0,6%	1,7%	2,2%	0,0%	0
Giftur inn í fjölskylduna	2,4%	3,6%	0,0%	3,7%	3,4%	4
Bróðir/stjúpbróðir	13,5%	6,5%	11,3%	7,4%	15,3%	18
Systir/stjúpsystir	1,6%	1,2%	0,9%	0,7%	0,8%	1
Frændi/frænka ⁷	12,7%	20,8%	17,4%	21,5%	22,9%	27
Afi/stjúpafi	7,9%	6,0%	3,5%	3,7%	8,5%	10
Amma/stjúpamma	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0
Maki	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0
Fyrrverandi maki ⁸	-	-	-	-	-	-
Fjölskylduvinur	11,1%	16,7%	16,5%	17,8%	8,5%	10
Umsjónaraðili utan fjölskyldunnar	1,6%	4,8%	9,6%	4,4%	3,4%	4
Vinur/kunningi	9,5%	7,1%	7,0%	13,3%	14,4%	17
Vinnuveitandi/yfirmaður	0,0%	1,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0
Samstarfsmaður	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	1
Ókunnugur	3,2%	4,8%	0,9%	2,2%	2,5%	3
Annar/önnur	4,8%	2,4%	6,1%	7,4%	4,2%	5
Fagaðili	4,0%	4,2%	0,9%	1,5%	4,2%	5
Óvíst	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0
Fjöldi	126	168	115	135	118	

21b Nauðgun

Nauðgun	2012	2013	2014	2015	2016	
Faðir/stjúpfaðir	0,5%	0,0%	1,0%	0,9%	1,0%	3
Móðir/stjúpmóðir	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0
Giftur inn í fjölskylduna	0,5%	0,8%	0,5%	0,9%	0,3%	1
Bróðir/stjúpbróðir	0,0%	1,1%	0,5%	0,0%	1,0%	3
Systir/stjúpsystir	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0
Frændi/frænka ⁹	0,5%	1,9%	2,6%	1,4%	1,7%	5
Afi/stjúpafi	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	1
Amma/stjúpamma	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0
Maki	15,4%	18,3%	23,5%	17,1%	6,1%	18
Fyrrverandi maki ¹⁰	-	-	-	-	8,9%	26
Fjölskylduvinur	3,7%	2,7%	4,1%	1,8%	2,4%	7
Umsjónaraðili utan fjölskyldunnar	0,5%	0,4%	0,5%	0,5%	0,0%	0
Vinur/kunningi	44,9%	42,7%	35,7%	41,9%	45,4%	133
Vinnuveitandi/yfirmaður	0,5%	0,0%	0,0%	1,4%	1,0%	3
Samstarfsmaður	1,4%	1,1%	2,0%	3,2%	1,4%	4
Ókunnugur	27,1%	26,3%	24,5%	26,3%	24,6%	72
Annar/önnur	3,7%	1,9%	2,6%	4,1%	4,8%	14
Fagaðili	1,4%	2,7%	2,6%	0,5%	1,0%	3
Óvíst	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0
Fjöldi	214	262	196	217	293	

Í töflum 21a og 21b eru tengsl ofbeldismanna við einstaklingana borin saman fyrir sifjaspell og nauðgun eftir árum.

Mikilvægt er að taka fram hér að fjöldi ofbeldisbrota í töflum 21a og 21b er ekki sambærilegur við ástæður þess að leitað er til Stígá-móta, sem sýndar eru í töflu 5, þar sem þær upplýsingar byggja á komuskýrslum brotaþola (338) en hér eru upplýsingar fengnar úr skýrslum um ofbeldismenn (537). Til dæmis getur verið að brotaþoli merki við “nauðgun” sem ástæðu þess að leitað var til Stígamóta og telst það sem ein ástæða en viðkomandi brotaþoli hefur svo kannski verið nauðgað af tveimur ofbeldismönnum og teljast þær þá sem tvær nauðganir í töflunum hér yfir tengsl ofbeldismanna. Þá byggist fjöldi ofbeldismanna í töflum 21a og 21b eingöngu á því þegar upplýsingar lágu fyrir um bæði tengsl og tegund ofbeldis, þannig að ef upplýsingar vantaði um annað hvort tegund ofbeldis og/eða tengsl ofbeldismanns við brotaþola, þá teljast þeir ekki með í þessum töflum. Ber að hafa þetta í huga við túlkun upplýsinga.

Eins og sést í töflu 21a voru um 61,9% ofbeldismanna tengdir þeim sem þeir beittu ofbeldi fjölskylduböndum. Tafla 21b sýnir að um 60,4% ofbeldismanna voru makar, fyrrverandi makar, vinir eða kunningjar þeirra sem þeir beittu ofbeldinu. Þetta eru svipuð hlutföll og fram kom í ársskýrslu áranna 2014 og 2015.

Tafla 22. Hefur brotaþoli rætt ofbeldið við ofbeldismanninn?

	Fjöldi	Hlutfall
Nei	404	75,2%
Já	88	16,4%
Óvíst	23	4,3%
Uppl. vantar	22	4,1%
Alls	537	100%

Tafla 22 sýnir að fáir hafa rætt ofbeldið við ofbeldismann eða 16,4%.

7. Í flokknum frændi/frænka voru 1 frænka og 15 frændur árið 2012, árið 2013 voru það 2 frænkur og 33 frændur, árið 2014 voru það 2 frænkur og 18 frændur, árið 2015 voru það 29 frændur en engin frænka og árið 2016 voru 26 frændur og 1 frænka.

8. Svarmöguleikanum fyrrverandi maki var bætt við spurninguna um tengsl við ofbeldismann árið 2016. Fyrri ár flokkaðist fyrrverandi maki með maka.

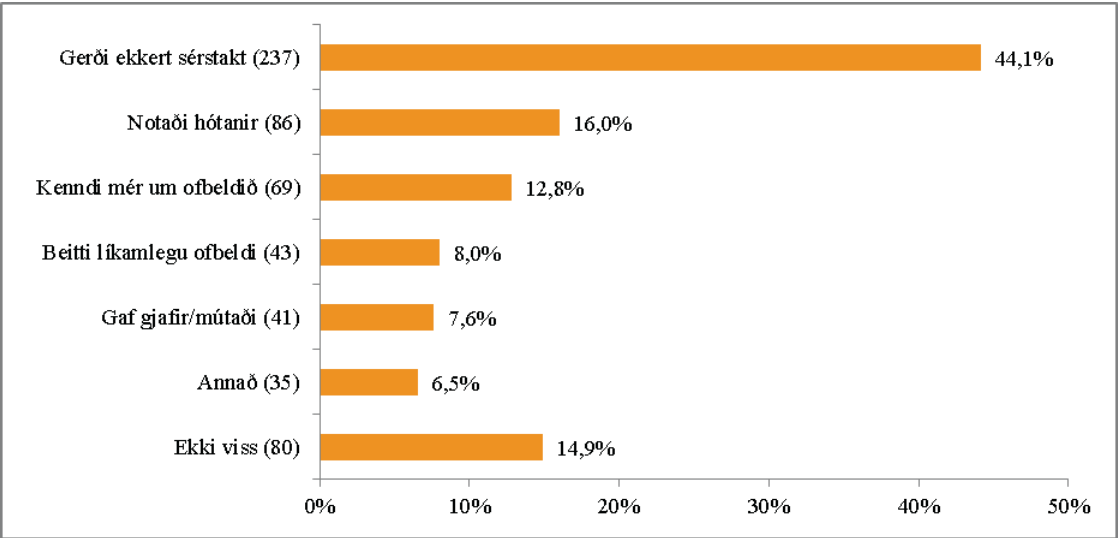
9. Í flokknum frændi/frænka voru 5 frændur og engin frænka árið 2016.

10. Svarmöguleikanum fyrrverandi maki var bætt við spurninguna um tengsl við ofbeldismann árið 2016. Fyrri ár flokkaðist fyrrverandi maki með maka.

Tafla 23. Svör ofbeldismanna

	Fjöldi	Hlutfall
Viðurkenndi ofbeldið	23	32,4%
Hafnaði ofbeldinu	20	28,2%
Kenndi mér um ofbeldið	13	18,3%
Ekkert af þessu	5	7,0%
Ekki viss	5	7,0%
Annað	5	7,0%
Alls	71	100%

Tafla 23 sýnir að í 46,5% tilfella þar sem brotaþoli hafði rætt ofbeldið við ofbeldismanninn og gefið svar við því hvernig ofbeldismaður brást við, kenndi ofbeldismaður brotaþolanum um ofbeldið eða hafnaði því alfarið. Árið 2016 var svarmöguleikanum ekkert af þessu bætt við spurninguna hver voru svör ofbeldismanns eins og sést í töflu 23.

Mynd 23. Hvað gerði ofbeldismaðurinn til að tryggja þögn brotaþola?

Mynd 23 á við um allar birtingarmyndir ofbeldis. Hlutfallið á við fjölda ofbeldismanna (537) en samantlagt hlutfall verður hærra en 100% þar sem stundum var merkt við fleiri en eitt atriði. Af þeim 537 ofbeldismönnum sem miðað er við í mynd 23 vantaði upp- lýsingar frá 34 (6,3%).

Tafla 24. Samanburður milli nauðgana og sifjaspella

	Sifjaspell	Nauðgun
Gerði ekkert sérstakt	52,6%	43,4%
Gaf gjafir/mútaði	12,1%	5,1%
Kenndi mér um ofbeldið	7,8%	16,8%
Notaði hótanir	18,1%	18,6%
Beitti líkamlegu ofbeldi	4,3%	10,9%
Annað	6,9%	7,3%
Ekki viss	12,1%	19,0%

Ef skoðað er sérstaklega hvernig þessu er háttað í nauðg- unar- og sifjaspellsmálum kemur í ljós að nokkur munur er á aðferðum ofbeldismanna við að tryggja þögn brotaþola. Þar ber sérstaklega að nefna að 12,1% þeirra sem beita sifjaspellum nota gjafir eða múta brotaþolum en eingöngu 5,1% þeirra sem nauðga. Fjöldi þeirra sem beittu sifja- spellum og merkt var við hvort og þá hvað þeir gerðu til að tryggja þögn brotaþola er 116 og þeirra sem nauðguðu og merkt var við hvort og þá hvað þeir gerðu til að tryggja þögn brotaþola er 274. Þessar upplýsingar byggja á skýrslum um ofbeldismenn og er ekki hægt að bera þessar tölur saman við ástæður þess að leitað var til Stígamóta.

Tafla 25. Fjöldi ofbeldismanna fyrir hvern brotaþola

	Fjöldi	Hlutfall
1 ofbeldismaður	197	58,3%
2 ofbeldismenn	64	18,9%
3 ofbeldismenn	31	9,2%
4 ofbeldismenn	18	5,3%
5 ofbeldismenn	3	0,9%
6 ofbeldismenn	3	0,9%
7 ofbeldismenn	2	0,6%
Upplýsingar vantar	20	5,9%
Alls	338	100%

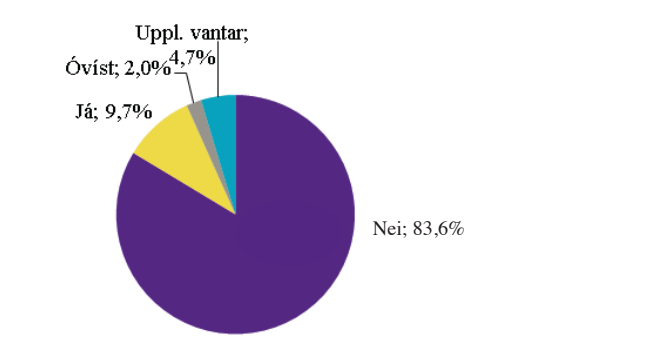
Tafla 25 sýnir hve margir ofbeldismenn höfðu beitt brota- þola ofbeldi. Eins og sjá má var í tæplega 36% tilfella um fleiri en einn ofbeldismann að ræða. Þetta er svipað hlut- fall og fram kom á árunum 2008 til 2015.

Í töflu 25 kemur fram að í 8 tilfellum eru 5 til 7 ofbeldis- menn sem hafa beitt sama einstakling ofbeldi. Stundum getur verið um að ræða að tveir eða fleiri beiti ofbeldi á sama tíma eða tímabili en stundum geta það verið aðskilin atvik og/eða tímabil sem um ræðir.

Kærð mál

Tafla 26. Kært til lögreglu?

	Fjöldi	Hlutfall
Nei	449	83,6%
Já	52	9,7%
Óvíst	11	2,0%
Uppl. vantar	25	4,7%
Alls	537	100%

Mynd 24. Kært til lögreglu

Af þeim málum sem til Stígamóta bárust árið 2016 vitum við að 9,7% komust til opinberra aðila. Í ársskýrslum fyrir árin 1992 til 2015 kemur fram að um 4% til 17% mála hvert ár voru kærð til lögreglu. Ástæðurnar fyrir því að mál eru ekki kærð eru margar. Mál eru oft fyrnd þegar þau berast Stígamótum. Algengt er líka að fólk treystir sér ekki í gegnum yfirheyrslur og hefur ekki trú á að það nái fram rétti sínum fyrir dómstólum. Enn önnur skýring og e.t.v. algengari en marga grunar er að þau sem beitt eru kynbundnu ofbeldi eru svo þjökuð af skömm, sektarkennd og lélegri sjálfsmynd að þau treysta sér ekki til þess að kæra og finnst þau jafnvel bera ábyrgð á ofbeldinu sjálf, annað hvort að hluta til eða alveg.

Þannig kom fram í könnun sem gerð var af Hildigunni Magnúsdóttur og Katrínu Erlingsdóttur (2007)¹¹ að um 85% þeirra sem leituðu til Stígamóta nefndu skömm sem ástæðu fyrir að kæra ekki og að 75% kvenna sem hafði verið nauðgað litu svo á að nauðgunin hefði verið þeim sjálfum að kenna.

11. Hildigunnur Magnúsdóttir og Katrín Erlingsdóttir. (2007). *Íslenskir kynferðisbrotamenn: greining út frá svörum brotaþola*. Lokaritgerð í félagsráðgjöf: Háskóli Íslands.

Tafla 27. Var ofbeldismaður ákærður?

	Fjöldi	Hlutfall
Nei	0	0,0%
Já	12	23,1%
Málið var fellt niður	16	30,8%
Málið er í vinnslu	21	40,4%
Ekki viss	3	5,8%
Alls	52	100%

Tafla 29. Hvernig var dæmt í málinu í Hæstarétti?

	Fjöldi	Hlutfall
Ekki vísað til hæstaréttar	6	60,0%
Sýknun	2	20,0%
Ekki viss	2	20,0%
Alls	10	100%

Töflur 27, 28 og 29 gefa til kynna hvernig þeim málum sem kærð voru til lög-reglu reiddi af í dómskerfinu. Eins og sjá má í töflu 27 endaði 23,1% þeirra mála sem kærð voru til lögreglu með ákæru og 30,8% málanna voru felld niður. Aftur á móti voru 40,4% málanna enn í vinnslu. Af þeim 12 málum sem fóru fyrir héraðsdóm endaði rúmlega helmingur með fangelsisdómi eða skilorði eða um 58,3% (sjá töflu 28). Af þeim 10 málum þar sem dómur hafði fallið hjá héraðsdómi var 6 málum (60%) ekki vísað til hæstaréttar og í 2 málum (20%) var sýknun. Í 2 málum (20%) var ekki vitað hvort málunum hafði verið vísað til hæstaréttar (sjá töflu 29). Af þessu sést að aðeins lítill hluti þeirra mála sem kærð eru til lögreglu enda með ákæru.

Fordómar og staðalímyndir

Í gegnum árin hafa ýmsar staðalímyndir og goðsagnir um kynferðisofbeldi verið áberandi í umræðunni. Sumar þessara goðsagna eru til þess fallnar að setja ábyrgðina á ofbeldinu á þá sem því eru beittir og draga úr ábyrgð ofbeldismanna. Það er hins vegar augljóst frá sjónarhorni Stígamóta að það er alltaf einn ábyrgur aðili í kynferðisbrotum en það er sá sem ofbeldinu beitir. Þá hafa einnig komið fram ýmsir fordómar á undanförnum árum, meðal annars um þjóðerni ofbeldismanna. Með spurningalista sem lagður er fyrir notendur Stígamóta er reynt að afla upplýsinga um þá þætti sem gætu snert einhverja af þessum fordómum og goðsögnum. Hér á eftir má sjá niðurstöður þessara spurninga fyrir árið 2016.

Tafla 30. Fjöldi ofbeldismanna undir áhrifum áfengis- eða annarra vímugjafa þegar ofbeldið var framið

	Fjöldi	Hlutfall
Nei	189	35,2%
Já	155	28,9%
Stundum	53	9,9%
Óvíst	128	23,8%
Uppl. vantar	12	2,2%
Alls	537	100%

Eins og sjá má í töflu 30 kemur fram að um 35,2% ofbeldismanna voru ekki undir áhrifum áfengis/vímuefna og 9,9% voru það stundum og stundum ekki (í slíkum tilfellum beitti ofbeldismaðurinn brotapolu ofbeldi oftár en einu sinni).

Tafla 28. Hvernig var dæmt í málinu í héraðsdómi?

	Fjöldi	Hlutfall
Dómur ekki fallinn	1	8,3%
Sýknun	3	25,0%
Skilorð	1	8,3%
Fangelsi	6	50,0%
Ekki viss	1	8,3%
Alls	12	100%

Tafla 31. Samanburður á því hvort ofbeldismaður var undir áhrifum þegar hann framdi ofbeldið, flokkað eftir sifjaspellum annars vegar og nauðgunum hins vegar

	Sifjaspell		Nauðgun	
	Fjöldi	Hlutfall %	Fjöldi	Hlutfall %
Nei	77	65,3%	64	22,5%
Já	11	9,3%	114	40,0%
Stundum	9	7,6%	30	10,5%
Óvíst	21	17,8%	77	27,0%
Alls	118	100%	285	100%

Eins og tafla 31 sýnir voru 9,3 % þeirra sem beittu sifjaspellum undir áhrifum vímugjafa og 7,6% voru það stundum. Af þeim sem nauðguðu voru 40 % undir áhrifum vímugjafa og 10,5% voru það stundum. Fjöldi ofbeldismanna í töflu 31 byggist eingöngu á þeim upplýsingum sem lágu fyrir um bæði tegund ofbeldis og hvort ofbeldismaður var undir áhrifum þegar hann framdi ofbeldið. Þannig að ef upplýsingar vantaði um annað hvort tegund ofbeldis og/eða hvort ofbeldismaður var undir áhrifum þegar hann framdi ofbeldið þá teljast þeir ekki með í þessari töflu.

Tafla 32. Þjóðerni ofbeldismanna

	Fjöldi	Hlutfall
Íslenskur	425	79,1%
Frá Evrópu	43	8,0%
Utan Evrópu	32	6,0%
Blandað þjóðerni	4	0,7%
Óvíst, uppl. vantar	33	6,1%
Alls	537	100%

Eins og sést á töflu 32 eru flestir ofbeldismennirnir íslenskir eða 79,1%. Upplýsingar vantar í um 6,1% tilfella. Þessi tafla sýnir svip-aðar niðurstöður og fram komu í árskýrslum áráanna 2008 til 2015. Goðsögnin um að íslenskum konum stafi mest hætta af erlendum mönnum sem koma hingað til lands fær því ekki staðist.

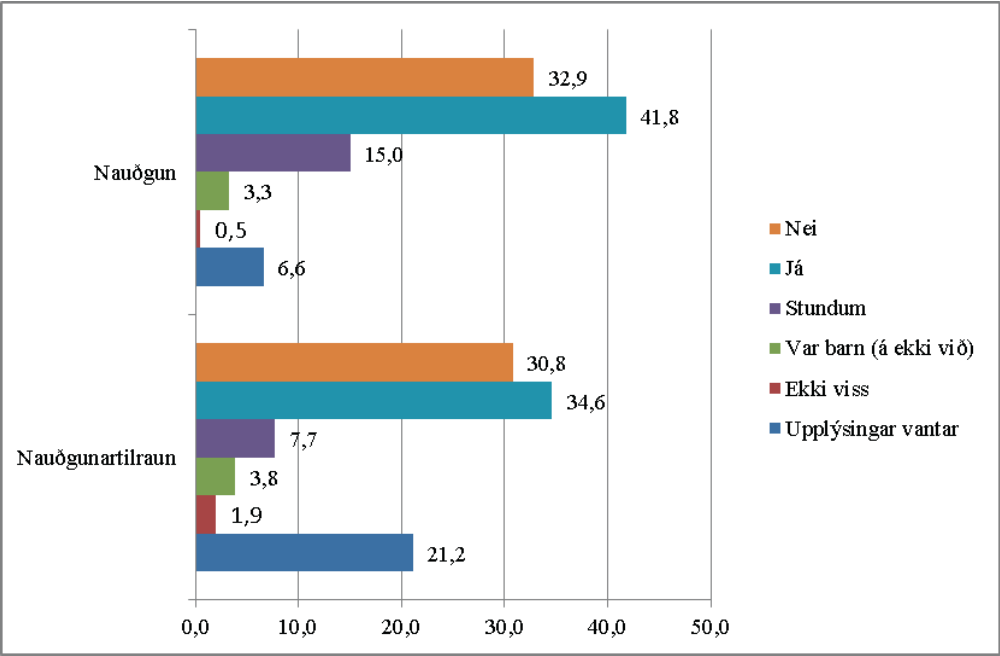
Tafla 33. Hefur brotapoli beitt aðra kynferðisofbeldi?

	Fjöldi	Hlutfall
Nei	306	90,5%
Já	8	2,4%
Ekki viss	13	3,8%
Upplýsingar vantar	11	3,3%
Alls	338	100%

Ein lífseig goðsögn sem gengið hefur í gegnum tíðina er að þeir sem beittir eru kynferðisofbeldi, beiti síðar á ævinni aðra slíku ofbeldi. Frá 87% til 93% þeirra sem komu til Stígamóta árin 2008 til 2016 höfðu ekki beitt aðra kynferðisofbeldi. Hins vegar er mikilvægt að muna að þetta er erfið spurning og án efa eru einhverjar skugga-tölur hér. Þessar niðurstöður gefa ákveðnar vísbendingar þó ekki sé hægt að alhæfa út frá þeim.

Tafla 34. Var brotapoli undir áhrifum áfengis og/eða annarra vímuefna þegar ofbeldið var framið, skipt eftir tegund ofbeldis

	Sifjaspell		Nauðgun		Nauðgunar-tilraun		Klám		Vændi		Kynferðisleg áreitni		Annað	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Nei	62	53,4	70	32,9	16	30,8	3	30,0	-	-	42	38,2	3	30,0
Já	2	1,7	89	41,8	18	34,6	2	20,0	4	100,0	11	10,0	1	10,0
Stundum	3	2,6	32	15,0	4	7,7	-	-	-	-	17	15,5	1	10,0
Var barn (á ekki við)	45	38,8	7	3,3	2	3,8	2	20,0	-	-	20	18,2	2	20,0
Ekki viss	-	-	1	0,5	1	1,9	1	10,0	-	-	-	-	-	-
Upplýsingar vantar	4	3,4	14	6,6	11	21,2	2	20,0	-	-	20	18,2	3	30,0
Alls	116	100	213	100	52	100	10	100	4	100	110	100	10	100

Mynd 25. Var brotaþoli undir áhrifum áfengis og/eða annarra vímuefna þegar ofbeldið var framið, skipt eftir tegund ofbeldis

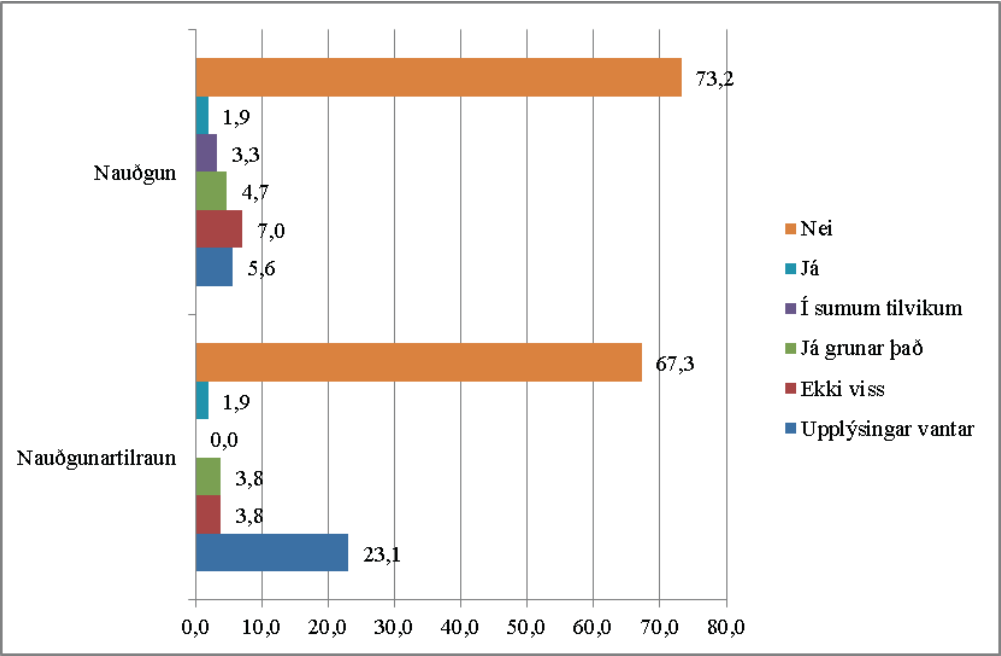
Tafla 34 og mynd 25 greina frá hvort einstaklingur hafi verið undir áhrifum áfengis og/eða vímuefna skipt eftir brotaflokki. Hlutfallið í töflunni og myndinni miðast við hvern brotaflokk og fjölda þeirra einstaklinga sem nefndu að þeir hefðu orðið fyrir slíku broti.

Í 38,8% tilfella þegar um sífjaspell var að ræða merkti brotaþoli við að hann hafi verið barn og í 53,4% tilfella þegar um sífjapell var að ræða var brotaþoli ekki undir áhrifum áfengis og/eða vímuefna. Í um 41,8% tilfella þegar um nauðgun var að ræða og í 34,6% tilfella þegar nauðgunartilraun var að ræða var brotaþoli undir áhrifum áfengis og/eða vímuefna. Stígamót ítreka að þó að einstaklingur sé drukinn eða undir áhrifum vímuefna þegar honum er nauðgað ber hann ekki ábyrgð á ofbeldinu og það er engin réttlætning á því ofbeldi sem hann er beittur.

Þess ber að geta að þó að brotaflokkurinn stafrænt kynferðisofbeldi hafi bæst við í ástæður kom á Stígamót, þá var hann ekki tekin með í töflu 34 og mynd 25 vegna þess að stafrænt kynferðisofbeldi á sér oft stað yfir tíma og er ekki einstakt tilfelli. Því á spurningin um hvort brotaþoli hafi verið undir áhrifum áfengis og /eða annarra vímuefna ekki við. Það sama á við töflu 35 hér fyrir neðan.

Tafla 35. Var brotaþola byrlað lyf þegar ofbeldið var framið, skipt eftir tegund ofbeldis

	Sífjaspell		Nauðgun		Nauðgunar-tilraun		Klám		Vændi		Kynferðisleg áreitni		Annað	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Nei	106	91,4	156	73,2	35	67,3	7	70,0	3	75,0	84	76,4	7	70,0
Já	1	0,9	13	6,1	1	1,9	-	-	-	-	1	0,9	1	10,0
Í sumum tilvikum	1	0,9	7	3,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Já grunar það	-	-	10	4,7	2	3,8	-	-	-	-	1	0,9	-	-
Ekki viss	1	0,9	15	7,0	2	3,8	-	-	-	-	1	0,9	-	-
Upplýsingar vantar	7	6,0	12	5,6	12	23,1	3	30,0	1	25,0	23	20,9	2	20,0
Alls	116	100	213	100	52	100	10	100	4	100	110	100	10	100

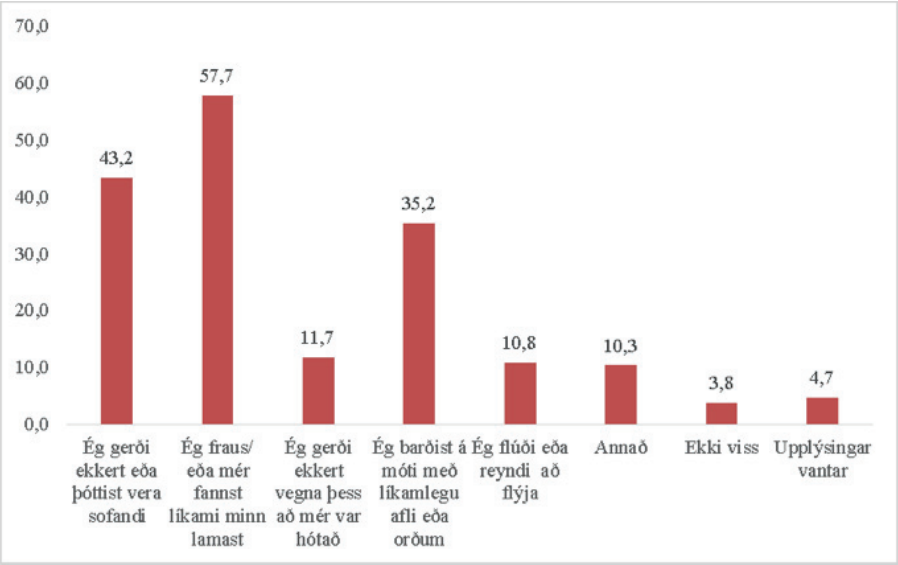
Mynd 26. Var brotaþola byrlað lyf þegar ofbeldið var framið, skipt eftir nauðgun og nauðgunartilraun

Árið 2016 var spurningunni um hvort brotaþola hafi verið byrluð lyf þegar ofbeldið var framið bætt við spurningalistann sem lagður er fyrir brotaþola. Hafa verður þó í huga að oft er erfitt að átta sig á því að byrlun hafi átt sér stað og lyf geta verið fljót að fara úr líkamanum og því oft erfitt að staðfesta að byrlun hafi átt sér stað. Því eru án efa einhverjar skuggatölur hér. Markmiðið með spurn-ingunni hvort brotaþola hafi verið byrluð lyf þegar ofbeldið var framið var að fá einhverja mynd af því hversu algengar byrlanir eru. Tafla 35 og mynd 26 greina frá hvort einstaklingi hafi verið byrlað lyf þegar ofbeldið átti sér stað skipt eftir brotaflokki. Hlutfallið í töflu 35 miðast við hvern brotaflokk og fjölda þeirra einstaklinga sem nefndu að þeir hefðu orðið fyrir slíku broti.

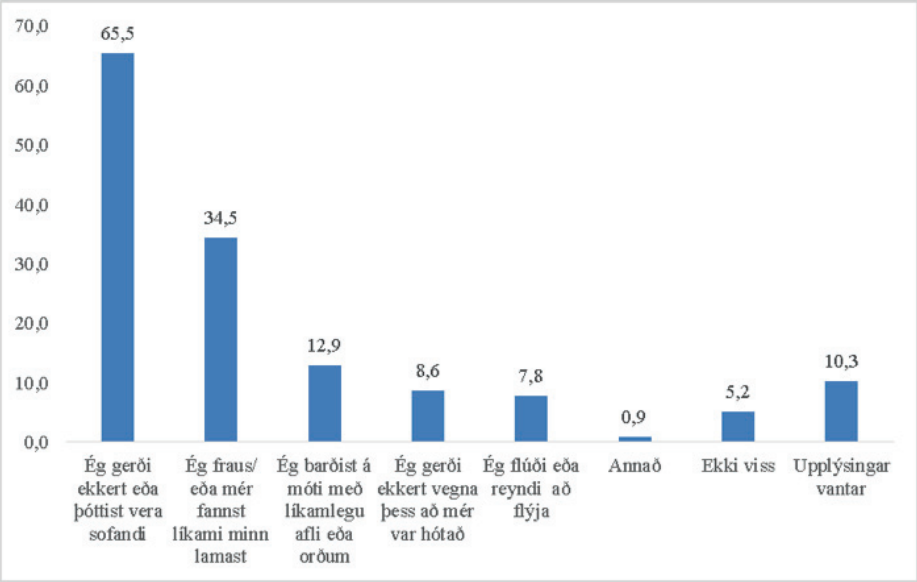
Í 0,9% tilfella þegar um sífjaspell var að ræða var brotaþola byrlað lyf. Í 6,1% tilfella þegar um nauðgun var að ræða var brotaþola byrlað lyf og í 4,7% tilvika grunaði brotaþola að honum hafi verið byrlað lyf þegar um nauðgun var að ræða.

Tafla 36. Hver voru viðbrögð brotaþola þegar ofbeldið átti sér stað, skipt eftir tegund ofbeldis

	Sífjaspell		Nauðgun		Nauðgunartilraun		Kynferðisleg áreitni	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Ég gerði ekkert eða þóttist vera sofandi	76	65,5	92	43,2	14	26,9	46	41,8
Ég fraus/ eða mér fannst líkami minn lamast	40	34,5	123	57,7	12	23,1	35	31,8
Ég gerði ekkert vegna þess að mér var hótað	10	8,6	25	11,7	3	5,8	9	8,2
Ég barðist á móti með líkamlegu afli eða orðum	15	12,9	75	35,2	23	44,2	33	30,0
Ég flúði eða reyndi að flýja	9	7,8	23	10,8	19	36,5	25	22,7
Annað	1	0,9	22	10,3	1	1,9	2	1,8
Ekki viss	6	5,2	8	3,8	2	3,8	3	2,7
Upplýsingar vantar	12	10,3	10	4,7	9	17,3	20	18,2
Fjöldi einstaklinga	116		213		52		110	

Mynd 27. Hver voru viðbrögð brotaþola þegar nauðgun átti sér stað

Mynd 28. Hver voru viðbrögð brotaþola þegar sifjaspell átti sér stað

Árið 2016 var spurningunni um hver viðbrögð brotaþola voru þegar sifjaspell, nauðgun, nauðgunartilraun og kynferðisleg áreitni átti sér stað. Tafla 36 greinir frá hver voru viðbrögð brotaþola þegar ofbeldið átti sér stað, skipt eftir brotaflokki. Hlutfallið í töflu 36 miðast við hvern brotaflokk og fjölda þeirra einstaklinga sem nefndu að þeir hefðu orðið fyrir slíku broti. Þá er mikilvægt að taka fram að samanlagður fjöldi í töflu og mynd er hærri en fjöldi einstaklinga í hverjum brotaflokki þar sem hver einstaklingur gat merkt við fleiri en eitt atriði. Tafla 36 og mynd 27 sýna að meirihluti þeirra sem beittir hafa verið nauðgun greindu frá að þeir hafi frosið eða fannst líkami sinn lamast eða 57,7%. Einnig kom fram að 43,2% þeirra sem beittir voru nauðgun gerðu ekkert eða þóttust vera sofandi. Einnig kemur fram að hæsta hlutfall einstaklinga sem beittir höfðu verið sifjaspelli eða kynferðislegu áreiti gerði ekkert eða þóttust vera sofandi og næst hæsta hlutfall greindu frá því að þeir hafi frosið eða fundist líkami sinn lamast. Þeir sem beittir höfðu verið nauðgunartilraun greindu flestir frá því að þeir hefðu barist á móti og næst flestir að þeir hafi reynt að flýja og er það í samræmi við að þetta var tilraun til nauðgunar en ekki fullframin nauðgun, þó kom fram að um 23% frusu eða fannst líkami sinn lamast. Levine (1997)¹² talar um að viðbrögð einstaklinga líkt og dýra geta verið þrenns konar þegar einstaklingur upplifir áfall eða mikinn ótta. Einstaklingar geta frosið, reynt að flýja eða barist á móti. Allt eru þetta viðbrögð sem geta hjálpað okkur að lifa af erfiðar aðstæður. Á Stígamótum lítum við svo að það að frjósa eða gera ekki neitt séu eðlileg viðbrögð við kynferðisofbeldi líkt og það að flýja eða berjast á móti. Stundum er besta leiðin til að lifa af að gera ekki neitt eða frjósa. Öll viðbrögð við kynferðisofbeldi eru eðlileg viðbrögð við óeðlilegum aðstæðum.

Tölulegar upplýsingar um ofbeldismenn

Árið 2016 var heildarfjöldi ofbeldismanna 571. Eins og fram hefur komið eru sumir ofbeldismannanna mögulega taldir oftar en einu sinni. Hér ber að ítreka að þar sem ekki liggja fyrir upplýsingar um alla þá ofbeldismenn sem taldir voru á árinu, byggja töflur 37-41 á þeim 537 skýrslum sem fylltar voru út af brotaþolum um ofbeldismennina.

Tafla 37. Kyn ofbeldismanna

	Fjöldi	Hlutfall
Karl	515	95,9%
Kona	22	4,1%
Alls	537	100%

Langflestir ofbeldismennirnir eru karlar eða 95,9% og er það í samræmi við niðurstöður árskýrslna fyrri ára.

Tafla 38. Kyn ofbeldismanna, skipt eftir tegund ofbeldis

	Karl		Kona		Alls
	Fjöldi	Hlutfall	Fjöldi	Hlutfall	Fjöldi
Sifjaspell	113	95,0%	6	5,0%	119
Nauðgun	285	96,9%	9	3,1%	294
Kynferðislega áreitni	100	95,2%	5	4,8%	105

Í töflu 38 koma fram upplýsingar um kyn ofbeldismanna sem beitt hafa sifjaspellum, nauðgun og kynferðislegri áreitni, þar sem kyn ofbeldismanna er þekkt. Fjöldi ofbeldisbrota í töflu 38 er ekki sambærilegur við ástæður þess að leitað er til Stígamóta (tafla 6), þar sem þær upplýsingar byggja á komuskýrslum brotaþola (338) en í töflu 38 eru upplýsingar fengnar úr skýrslum um ofbeldismenn (537) þar sem kyn og tegund brots var þekkt. Þannig að ef upplýsingar vantaði um annað hvort tegund ofbeldis og/eða kyn ofbeldismanns þá teljast þeir ekki með í þessari töflu. Eins og fram kemur í töflu 38 er meirihluti ofbeldismanna sem vitað er að beittu sifjaspelli, nauðgun eða kynferðislegri áreitni karlar. Þessar niðurstöður eru svipaðar og fram komu í ársskýrslum áráanna 2013 og 2015.

Tafla 39. Aldur ofbeldismanna þegar ofbeldi var framið

	Fjöldi	Hlutfall
10 ára eða yngri	11	2,0%
11 - 13 ára	23	4,3%
14 - 17 ára	91	16,9%
18 - 29 ára	196	36,5%
30 - 39 ára	66	12,3%
40 - 49 ára	32	6,0%
50 - 59 ára	19	3,5%
60 - 69 ára	14	2,6%
70 - 79 ára	3	0,6%
80 ára eða eldri	1	0,2%
Ekki viss	65	12,1%
Upplýsingar vantar	16	3,0%
Alls	537	100%

Tafla 39 sýnir hvenær ofbeldismenn beittu kynferðisofbeldi í fyrsta skipti. Í töflunni kemur fram að um helmingur ofbeldismanna eru á aldrinum 18-39 ára eða um 48,8%. Árið 2016 voru 125 ofbeldismenn undir 18 ára aldri eða 23,2% ofbeldismanna.

12. Levine, P.A. (1997). *Waking the tiger: Healing trauma*. Berkeley California: North Atlantic Books.

Tafla 40. Hjúskaparstaða ofbeldismannsins þegar hann beitti ofbeldinu

	Fjöldi	Hlutfall
Barn (á ekki við)	59	11,0%
Einhleyp(ur)	144	26,8%
Í sambandi	47	8,8%
Í sambúð/hjúskap	103	19,2%
Fraskilin(n)/slitið sambúð	12	2,2%
Ekkja/ekkill	5	0,9%
Ekki viss	154	28,7%
Upplýsingar vantar	13	2,4%
Alls	537	100%

Tafla 41. Hefur ofbeldismaðurinn beitt aðra kynferðisofbeldi?

	Fjöldi	Hlutfall
Nei	13	2,4%
Já	100	18,6%
Óvist	405	75,4%
Upplýsingar vantar	19	3,5%
Alls	537	100%

Í töflu 40 er miðað við hjúskaparstöðu ofbeldismanns þegar hann beitti ofbeldi í fyrsta skiptið. Um 28% ofbeldismanna voru í sam-bandi eða sambúð/hjúskap þegar þeir beittu ofbeldinu. Þessar niðurstöður eru svipaðar og fram kom í ársskýrslu ársins 2015.

Eitt af því sem spurt er um í spurningalistum um ofbeldismenn er hvort brotapolí viti til þess að ofbeldismaður hafi beitt aðra kynferðis-ofbeldi. Eins og gefur að skilja eru margir sem ekki geta svarað þeirri spurningu. Þó er vitað að 18,6% ofbeldismannanna hafa beitt aðra kynferðisofbeldi. Það er í samræmi við upplýsingar sem liggja fyrir um að hluti kynferðisbrotamanna beiti fleiri en eina manneskju kynferðisofbeldi (sjá fyrri ársskýrslur).

Kyn ofbeldismanna og kyn brotápola

Tafla 42. Kyn ofbeldismanna og brotápola

			Kyn ofbeldismanns			
			Karl	Kona	Bæði karl og kona	Samtals
Kyn brotápola	Karl	Fjöldi	31	3	5	39
		Hlutfall %	79,5%	7,7%	12,8%	100,0%
	Kona	Fjöldi	267	5	7	279
		Hlutfall %	95,7%	1,8%	2,5%	100,0%

Tafla 42 sýnir að kyn ofbeldismanna var tilgreint hjá 318 brotapolum en upplýsingar vantaði um kyn ofbeldismanns hjá 20 brota-polum. Ástæður þess að kyn ofbeldismanns vantaði geta verið þær að ekki allir brotapolar fylltu út spurningalista fyrir ofbeldismenn. Tafla 42 sýnir að meirihluti karla og kvenna voru beitt ofbeldi af körlum. Athyglisvert er að hærra hlutfall karla (eða um 7,7% karla) voru beittir ofbeldi af konu borið saman við hlutfall kvenna sem beittar voru ofbeldi af konu (það voru um 1,8% kvenna). Þessar niðurstöður eru í samræmi við ársskýrslu ársins 2014 og 2015 og einnig eru þær í samræmi við niðurstöður Særúnar Ómarsdóttur (2014)¹³. Niðurstöður Særúnar sýndu einnig að meirihluti karla og kvenna eru beitt ofbeldi af körlum og hærra hlutfall karla voru beittir ofbeldi af konu borið saman við hlutfall kvenna sem voru beittar ofbeldi af konu.

Aðstandendur

Heildarfjöldi nýrra aðstandenda árið 2016 voru 61 einstaklingar og byggja allar upplýsingar í þessum kafla á þeim fjölda.

Árið 2016 breyttist spurningalistinn fyrir aðstandendur þannig að ákveðnum hluta spurningalistans var svarað annars vegar fyrir aðstandendur brotápola og hins vegar fyrir aðstandendur ofbeldismanns. Á fyrri árum var þessi aðgreining ekki gerð. Þess vegna verða töflur 44b og 46 settar fram með öðrum hætti en á árunum á undan.

Tafla 43. Er brotapolí sjálfur í viðtölum hjá Stígamótum

	Fjöldi	Hlutfall
Nei	23	37,7%
Já	36	59,0%
Upplýsingar vantar	2	3,3%
Alls	61	100%

Í töflu 43 sést að í 37,7% tilfella þar sem aðstandendur leituðu til Stígamóta í fyrsta skipti höfðu brotapolarnir sjálfir ekki leitað aðstoðar.

Tafla 44a/b. Aðstandandi hvers kom í viðtal og hvernig eru tengslin?

44a. Aðstandandi:

	Fjöldi	Hlutfall
Brotápola	49	80,3%
Bæði brotápola og ofbeldismanns	12	19,7%
Alls	61	100%

44b. Tengsl aðstandanda:

	Aðstandandi brotápola		Aðstandandi ofbeldismanns	
	Fjöldi	Hlutfall	Fjöldi	Hlutfall
Foreldri	33	54,1%	6	50,0%
Maki	19	31,1%	-	-
Fyrrverandi maki	-	-	1	8,3%
Systkini	7	11,5%	3	25,0%
Barn (afkomandi)	-	-	-	-
Amma/afi	-	-	-	-
Frænka/frændi	1	1,6%	1	8,3%
Tengdaforeldrar	-	-	-	-
Vinur/vinkona	1	1,6%	-	-
Önnur tengsl	-	-	1	8,3%
Alls	61	100%	12	100%

Í töflum 44a sést að allir nýir aðstandendur eru tengdir brotápola en 19,7% eru þó tengdir bæði brotápola og ofbeldismanni. Eins og áður var getið var tafla 44b sett upp á annan hátt árið 2016, árið 2016 var í fyrsta skipti skoðað annars vegar tengsl aðstandanda við brotápola og hinsvegar tengsl brotápola við ofbeldismann. Á fyrri árum var þessi greinamunur ekki gerður, en markmið þessarar breytingar var að öðlast betri upplýsingar um bæði aðstandendur brotápola og aðstandendur ofbeldismanns. Í töflu 44b var einnig bætt við svarmöguleikanum fyrrverandi makið árið 2016 sem ekki var í ársskýrslum fyrri ára, áður flokkaðist svarmöguleikinn fyrr-verandi maki með maka. Í töflu 44b sést að meirihluti nýrra aðstandenda sem komu til Stígamóta voru foreldrar og makar brotápola, eða 85,2%. Í þeim tilvikum þar sem aðstandandi var líka aðstandandi ofbeldismanns þá var meirihlutinn tengdur ofbeldismanni fjöl-skylduböndum, það er annaðhvort foreldri, systkini eða frændi eða frænka ofbeldismanns eða um 83,3%.

Tafla 45. Kyn aðstandenda

	Fjöldi	Hlutfall
Karl	29	47,5%
Kona	32	52,5%
Alls	61	100%

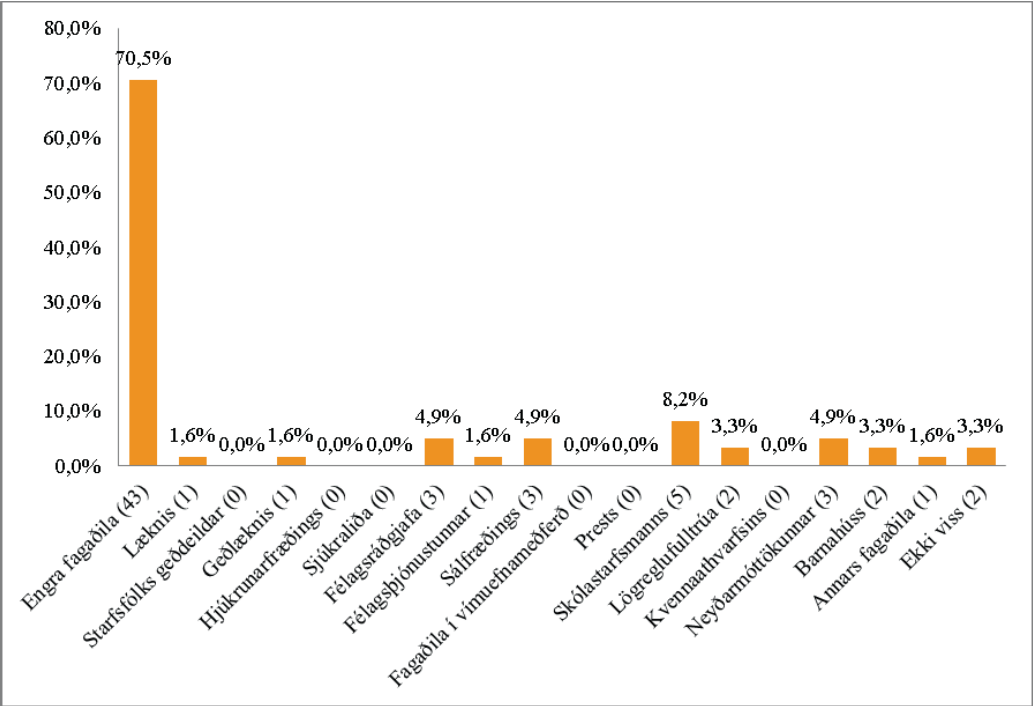
Eins og sést í töflu 45 kemur fram að meirihluti nýrra aðstandenda, sem leituðu til Stíga-móta árið 2016 voru konur, eða 52,5%. Þetta eru svipaðar niðurstöður og komu fram árin 2008 til 2015. Karlar eru þó um 47,5% þeirra sem leituðu til Stígamóta.

13. Særún Ómarsdóttir. (2014). *Afleiðingar kynferðisofbeldis: Alvarleiki, tengsl við geranda, tímalengd, tíðni, aldur og kyn þolenda*. MA ritgerð í félagsráðgjöf: Háskóli Íslands.

Tafla 46. Tegund ofbeldis skipt eftir hvaða ofbeldi brotaþoli var beittur og hvaða ofbeldi ofbeldismaður beitti

	Aðstandandi brotaþola		Aðstandandi ofbeldismanns	
	Fjöldi	Hlutfall	Fjöldi	Hlutfall
Sifjaspell	30	38,0%	11	73,3%
Nauðgun	29	36,7%	2	13,3%
Nauðgunartilraun	2	2,5%	-	-
Kynferðisleg áreitni	10	12,7%	2	13,3%
Vændi	-	-	-	-
Klám	1	1,3%	-	-
Stafrænt Kynferðisofbeldi	-	-	-	-
Annað	3	3,8%	-	-
Ekki viss	4	5,1%	-	-
Alls	79	100%	15	100%

Eins og fram hefur komið hér á undan þá er tafla 46 sett fram á annan hátt árið 2016 en fyrri ár. Nú er aðgreint hvaða ofbeldi brotaþoli var beittur og hvaða ofbeldi ofbeldismaður beitti. Tafla 46 sýnir það form ofbeldis sem brotaþoli var beittur og aðstandandi leitar til Stígamóta vegna og hinsvegar hvaða ofbeldi ofbeldismaður beitti og aðstandandi leitar til Stígamóta vegna. Tafla 46 sýnir að flestir aðstandendur brotaþola leita til Stígamóta vegna sifjaspells eða nauðgunar sem aðstandandi þeirra var beittur, eða 74,7%. Einnig sést í töflu 46 að flestir aðstandendur ofbeldismanns leita einnig til Stígamóta vegna sifjaspells sem ofbeldismaður beitti aðra, eða 73,3%. Oft hefur fólk lent í fleiri en einni tegund ofbeldis og því eru ástæður komu fleiri en einstaklingarnir (61). Ástæðan fyrir því að ástæður komu eru fleiri en þeir einstaklingar sem voru aðstandendur ofbeldismanns (12) er sú að ofbeldismaður gat beitt fleiri en einni tegund ofbeldis.

Mynd 29. Til hvaða fagaðila hefur aðstandandi leitað til áður varðandi ofbeldið?

Það er mikilvægt að taka fram að samanlagður fjöldi á mynd 29 er meiri en fjöldi einstaklinga (61) þar sem hver einstaklingur gat merkt við fleiri en eitt atriði. Hlutfallið miðast við heildarfjölda aðstandenda (61). Athyglisvert er að meirihluti eða 70,5% þeirra aðstandenda sem leituðu til Stígamóta í fyrsta skipi árið 2016 höfðu ekki leitað til fagaðila vegna ofbeldisins áður en þeir komu á Stígamót, þetta eru svipaðar niðurstöður og komu fram í ársskýrslum Stígamóta fyrir árin 2011 til ársins 2015.